

Lumoava Helsinki

200 luontoelämystä

Helsingin kaupunki

Jussi Helimäki (toim.)

Lumoava Helsinki

200 luontoelämystä

Edita • Helsinki

1. painos

Julkaisija: Helsingin kaupunki, ympäristökeskus
Kustantaja: Edita Publishing Oy
Toimittaja: Jussi Helimäki
Toimituskunta: Päivi Kippo-Edlund (pj.), Antti Salla (siht.),
Sanna Elijoki, Sinikka Hangasmaa-Puska,
Annika Harlio, Johanna Joutsiniemi/Jussi Karmala,
Kaisa Pajanen
Valokuvat: Jussi Helimäki
Pohjakartat: © Helsingin kaupunki 2016 ja 2017,
© Espoon ja Vantaan kaupunki sekä Sipoon kunta 2015
Kohdekartat: Sanna Elijoki ja Antti Salla
Graafinen suunnittelu: Anu Mikkonen/Edita Publishing Oy
Kustannustoimittaja: Arja Olin/Edita Publishing Oy
Kansikuva: Itäinen Pihlajasaari, Jussi Helimäki

Julkaisuvuosi: 2017, päivitetty 2020 (pdf)

ISBN 978-951-37-7841-5 (kustantaja)

ISBN 978-952-331-768-0 (julkaisija)

Sisällys

Ennen retkelle lähtöäsi	7
Johdanto	9
Alue 1: Eteläinen Helsinki	12
1.1 Tähtitornin vuori	14
1.2 Kaivopuisto	15
1.3 Harakka	18
1.4 Eiran puumainen tyrni	24
1.5 Suomenlinna	24
1.6 Vallisaari ja Kuninkaansaari	29
1.7 Mustikkamaan silokallio	32
Alue 2: Lounainen Helsinki	34
2.1 Meilahden viiden tammen ryhmä	36
2.2 Meilahden mänty	37
2.3 Meilahdenpuiston kallio	37
2.4 Humallahdenpuisto	38
2.5 Seurasaari	39
2.6 Hiidenkiukaanpuisto	46
2.7 Koivusaaren siirtolohkare	47
2.8 Koivusaaren merenrantaniitty	48
2.9 Myllykallio	48
2.10 Kotkavuori	50
2.11 Länsiulapanniemi	51
2.12 Takaniemen merenrantaniitty	53
2.13 Lauttasaaren rannat	53
2.14 Läntinen ja Itäinen Pihlajasaari	58
Alue 3: Läntinen Helsinki	62
3.1 Honkasuo	64
3.2 Malminkartanonhuippu	65
3.3 Patterinmäki	66
3.4 Strömbergin puiston vesiputous	67
3.5 Iso-Huopalahti ja Talinhuippu	68
3.6 Talin rantalehto ja Mätäjoenvarsi	69
3.7 Talin tammi	70
3.8 Pohjois-Haagan käärmeukuusi	71
3.9 Näyttelijäntien siirtolohkare	72
3.10 Laajasuonpuiston alppiruusupuisto	73
3.11 Munkinpuiston itäinen lampi	74
3.12 Pikku-Huopalahden länsipuolinen metsä	75

Alue 4: Eteläisen Keskuspuiston seutu	76
4.1 Haaganpuro	78
4.2 Maunulan pähkinäpensaslehto	79
4.3 Taivaskallio	80
4.4 Käpylän jättihaavat	81
4.5 Käpylän hiidenkirnu	82
4.6 Pasilan pähkinäpensaslehto	82
4.7 Ruskeasuonlaakso	83
4.8 Alppilan kalliot	84
4.9 Töölönlahden seutu	85
4.10 Kaisaniemen kasvitieteellinen puutarha	86
4.11 Kruununhaan salava	87
Alue 5: Haltialan seutu	88
5.1 Pitkäkosken rinnelehdot	90
5.2 Vantaanjoentörmä	91
5.3 Kuninkaan tammi	92
5.4 Pitkäkosken keto	93
5.5 Pitkäkosken siirtolohkare	94
5.6 Paloheinän-Haltialan metsäalue	94
5.7 Haltialan aarnialue	97
5.8 Niskalan puulajipuisto	99
5.9 Ruutinkoski	100
5.10 Paloheinänhuippu	102
5.11 Pakilanmetsä	103
5.12 Maununneva	104
5.13 Tuomarinkylän käärmeukuusi	105
Alue 6: Viikin seutu	106
6.1 Oulunkylän rantapuiston jalopuulehto	108
6.2 Pikkukosken Pirunkallio	109
6.3 Jokiniementien kallio	110
6.4 Vanhankaupunginkoski	111
6.5 Kyläsaaren ranta	113
6.6 Pornaistenniemen tervaleppälehto	114
6.7 Lammassaari	115
6.8 Kuusiluoto	116
6.9 Viikki-Vanhankaupunginlahti	116
6.10 Hakalanniementien siirtolohkare	119
6.11 Etu-Viikin itäpellot	120
6.12 Purolahden rantaniitty	121
6.13 Viikin pähkinäpensaslehto	122
6.14 Mäyrämetsä	123
6.15 Bäcksin rinneniitty	124
6.16 Möylän metsä	125
6.17 Länsi-Herttoniemen kalliot	126
6.18 Fastholma ja Saunalahden itäpuolinen metsä	127
6.19 Kivinokan vanha metsä	128
6.20 Kivinokan kärki	130
6.21 Herttoniemen mänty	130
6.22 Herttoniemen kartanon lehto	131
6.23 Hallainvuori	132

6.24	Kauppamylyntien kallio	135
6.25	Roihuvuoren hiidenkirnut	137

Alue 7: Pohjoinen Helsinki **138**

7.1	Kirkonkylänkoski	140
7.2	Ripetien siirtolohkare	141
7.3	Longinoja	142
7.4	Rapakiventien hiidenkirnut	143
7.5	Vuolukivenpuiston lampi	144
7.6	Pihlajiston vaahtera	145
7.7	Pihlajamäentien kallio	146
7.8	Malmin hautausmaa	147

Alue 8: Laajasalon seutu **148**

8.1	Tullisaaren tammi	150
8.2	Tullisaaren kaksihaarainen metsälehmus	150
8.3	Tullisaaren metsälehmus	151
8.4	Tullisaaren mukuramänty	151
8.5	Kruunuvuorenlampi ja suo	152
8.6	Kruunuvuoren lehmusmetsikkö	153
8.7	Stansvikin lehto- ja kaivosalue	154
8.8	Tahvonlahdenharju	155
8.9	Yliskylän haltijamänty	156
8.10	Laajasalon mänty	156
8.11	Laajasalon hiekkaranta	157
8.12	Laajasalon hopeapoppeli	158
8.13	Vartiosaaren siirtolohkare	159
8.14	Vartiosaaren rantaruttojuuren kasvupaikka	160
8.15	Rahkoniemen hiidenkirnu	160
8.16	Rahkoniemen tervalepikko	160
8.17	Vartiosaaren kallio	162
8.18	Jollaksen räme	164
8.19	Itäniitynlaakso	165
8.20	Karoliinivuoren hiidenkirnut	166
8.21	Tonttuvatso	167

Alue 9: Heikinlaakso-Vartioharju **168**

9.1	Roosinmäki	170
9.2	Heikinlaakson kallio	171
9.3	Jakomäen pähkinäpensaslehto	172
9.4	Jakomäen kallio	173
9.5	Jakomäen muinaisrantakivikko	174
9.6	Slättmossenin kohosuo	175
9.7	Kivikon kallio	176
9.8	Kivikon hiidenkirnut	177
9.9	Kivikon metsä	178
9.10	Kivikon täyttömäki	181
9.11	Porttikujan siirtolohkare	182
9.12	Vesalan mänty	183
9.13	Naulakallio	184
9.14	Uussillanpuiston keto	185
9.15	Linnavuorenpuiston kukkaniitty	186
9.16	Varjakanpuisto	187

Alue 10: Eteläinen Vuosaari	188
10.1 Ramsinniemen lehto	190
10.2 Meri-Rastilan metsä	191
10.3 Meri-Rastilan siirtolohkare	192
10.4 Rastilan neva	193
10.5 Kallahdenharju	194
10.6 Kallahden matalikko	195
10.7 Kallahden rantaniitty	198
10.8 Uutelan kanavan silokallio	199
10.9 Uutelan neva	200
10.10 Nuottaniemen länsirannan kallio	201
10.11 Uutelan metsä	201
10.12 Vuosaarenlahden merenrantaniitty	204
10.13 Rudträsk	205
10.14 Uutelan Särkkäniemi	206
10.15 Skatanniemi	209
Alue 11: Mustavuoren seutu	210
11.1 Vikkulla-Kasaberget	212
11.2 Kasaberget-Kasakallio	213
11.3 Östersundomin lintuvedet	214
11.4 Mustavuori-Porvarinlahti	215
11.5 Porvarinlahti	218
11.6 Vuosaarenhuippu	219
11.7 Vuosaarenhuipun tyynylaava	220
11.8 Kangaslampi	220
Alue 12: Koillinen Helsinki	222
12.1 Sipoonkorven kansallispuisto	224
12.2 Arboretum Saario	226
12.3 Puroniityn suo- ja lehtoalue	227
12.4 Långkärrsberget	228
12.5 Skinnarskogin siirtolohkare	230
12.6 Skinnarskogin moroutunut siirtolohkare	230
12.7 Hältingträsk	231
12.8 Hältingbergetin jyrkännelaakso	232
12.9 Backnäsin siirtolohkareryhmä	233
12.10 Konungskärrin purolehto	234
12.11 Dagsverksberget	235
12.12 Uuden Porvoontien siirtolohkare	236
12.13 Korsnäsin jalopuumetsä	237
12.14 Vainovalkeanmäen hiidenkirnuryhmä	238
Kallio- ja maaperä tutuiksi	239
Kallioperä	239
Maaperä ja jääkauden merkit	240
Maankamaran vaikutus elävään luontoon	242
Lähteet	243
Hakemisto	245

Pitkospuut Lammassaaren.

Ennen retkelle lähtöäsi

Lumoava Helsinki – 200 luontoelämäystä -kirja tuo ulottuillesi pääkaupungin luontopaikkakattauksen. Koskaan aikaisemmin urbaanin Helsingin hienoimpia luontoretkipaikkoja ei ole koottu yksiiin kansiin yhtä kattavasti. Selaile ja silmäile ja suuntaa sinne, mihin yksin, läheisesi tai ystäväsi kanssa haluat. Luonto hurmaa sinut.

Pääkaupunkiseudulla asuu lähes 1,2 miljoonaa asukasta, joista Helsingissä yli 650 000. Toivon, että kirja kuluu asukkaiden käytössä ja auttaa lähellä, nurkan takana olevan luonnon havaitsemisessa

ja siinä, että vihreä ympäristö tulee tutuksi ja rakkaaksi. Tutkimusten mukaan vihreät alueet ja jopa yksittäiset puut tukevat mielen-terveyttä ja vähentävät stressiä.

Itse olen retkeillyt Helsingin luonnossa 1980-luvun alkupuolelta alkaen. Muun muassa Lauttasaaren eteläkärjen merenranta ja kalliot lintuineen sekä kasveineen tulivat jo kauan sitten tutuiksi suunnistaessamme mieheni kanssa lähes joka päivä töiden jälkeen ulos luontoon mukaan eväät ja paikallisista maitohorsman lehdistä haudutettu yrttitee. Vanhankaupunginlahdella puolestaan olen bongannut ensimmäistä kertaa elämässäni sitruunavästäräkin ja sinirinnan. Kun luontosuhde on syntynyt omakohtaisen kokemuksen avulla, se kantaa. Suhteeseen kannattaa lähteä mukaan.

Urbaniassa Helsingissämme on paljon monimuotoista alkupe-ristä luontoa ja virkistysalueita asukasmäärään suhteutettuna. Kirjassa esitellään 200 elämyksellisintä luontopaikkaa: valtaosa Helsingin luonnonsuojelualueista, luonnonsuojeluohjelman alueista ja suojelluista luontotyypeistä, lähes kaikki luonnonmuistomerkit, merkittävät geologiset ja perinneympäristökohteet sekä valikoima puistoja ja muita ihmisen tuottamia viheralueita. Hienointa on, että sykähdyttäviin luontopaikkoihin pääsee hyvin julkisilla kulkuneuvoilla tai vaikka pyörällä. Jopa puolessa tunnissa voit piipahtaa lähimetsässäsi Keskuspuistossa tai hengittää meri-ilmaa lähes ulkosaariston tunnelmissa kaupunkimme rannoilla.

Toimituskunnan puheenjohtajana kiitän lämpimästi Jussi Helimäkeä kirjan vaikuttavista valokuvista ja tekstisisällön ammattitai-toisesta kokoamisesta ja toimittamisesta. Antti Sallalle kiitos projek-timme ohjastamisesta määränpäähensä sekä myös karttojen toimit-tamisesta. Kiitän myös Sanna Elijokea asiantuntevasta panoksesta retkipaikkojen valinnassa ja karttojen laadinnassa. Toimituskunnan kaikki jäsenet osallistuivat energisesti teoksen synnyttämisen eri vai-heisiin. Iso kiitos kaikille hankkeessa/kirjan teossa mukana olleille. Itselleni tämä on ollut energisoivimpia työtehtäviäni.

Helsingissä tammikuussa Suomen 100-vuotisjuhlavuoden juuri käynnistyttyä.

Päivi Kippo-Edlund

Helsingin ympäristönsuojelupäällikkö

Lauttasaaren rantaa

Puolustusvoimien omistamia saaria ja niillä sijaitsevia luontokohteita ei niin ikään voitu ottaa kirjaan. Valintatehtävässä pääasiallinen lähde oli Helsingin kaupungin mainio Luontotietojärjestelmä.

Pääosa kohteista on julkisen liikenteen käyttämien väylien varrella. Kuitenkin itäisen Helsingin seudulla on joitakin hankalammin

tavoitettavia paikkoja, joissa kohteen löytääkseen on käveltävä maastossa tovi. Helsingissä on siis sekä hyvin urbaaneja luontokohteita ja toisaalta erämaisia paikkoja, joita ei välttämättä arvaisi täältä löytyvän.

Maastossa liikkueensa retkeilijän tulee muistaa jokamiehen-oikeudet, jotka antavat oikeuden liikkua vapaasti muualla kuin toisen pihapiirissä, pelloilla sulaan aikaan ja luonnonsuojelualueilla. Järkevä retkeilijä muistaa myös välttää liikkumasta tarpeettomasti kasvillisuudeltaan herkillä paikoilla, kuten jäkäliköissä tai soisilla rannoilla. Jos kohteen tuntumassa on polku, on hyvä käyttää sitä.

Helsinki on jaettu kirjassa 12 alueeseen. Jokaisen alueen alussa on kartta, johon on merkitty siellä olevat kohteet ja luettelo näistä. Joissain kohdissa erilaisten rajojen mennessä hyvin lähekkäin on niitä tietoisesti erotettu toisistaan, jolloin kartan kertoma raja-
aus ei ole aivan täsmällinen. Oikeat kohderajaukset löytyvät Luontotietojärjestelmästä eli Helsingin karttapalvelun *kartta.hel.fi* Luontotiedot-välilehdeltä.

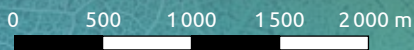
Kirjan valokuvat ovat sekä yleiskuvia kohteista että niillä mahdollisesti nähtäviä kasvi-, sieni- tai eläinlajeja. Kuvasadossa on pyritty jossain määrin esittelemään paikkoja eri vuodenaikoina, sillä luonnossa liikutaan ympäri vuoden, vaikka suosituin retkeilykausi onkin kevästä syksyyn. Tämän ajan ulkopuolella Helsingin luonnossa yksi hienoimpia hetkiä on kovien pakkasten aikaan rannikolla, kun meri on vielä auki. Merisavu kohoaa komeasti ja luo taianomaisia näkymiä.

Haluan kiittää kirjan toimituskunnan puheenjohtajaa ja kirjaidean mahdollistajaa Päivi Kippo-Edlundia, sekä muita toimituskunnassa työskennelleitä: Antti Sallaa erityisesti karttojen pääarkkitehtina ja geologisten kohteiden tuntijana, Sinikka Hangasmaa-Puskaa erityisesti tekstikommenteista, Sanna Elijokea kartta-avusta, Annika Harliota kommenteista, Kaisa Pajasta ideoinnista, Johanna Joutsiniemeä, Marjo Kososta, Jussi Karmalaa sekä muuten hankkeessa vaikuttaneita Raimo Pakarista, Hanna Seitapuroa, Kauko Kyöstiötä ja Katja Pellikkaa. Lisäksi kiitän Edita Publishing Oy:n Raimo Savolaista, Arja Olinia ja Anu Mikkosta hyvistä vihjeistä.

Jussi Helimäki

Eteläinen Helsinki

-
- 1.1 Tähtitornin vuori**
  - 1.2 Kaivopuisto**
    - 1.2.1 Silokallio
    - 1.2.2 Kalliorotko
    - 1.2.3 Siirtolohkare ja migmatiittipaljastuma
  - 1.3 Harakka**
    - 1.3.1 Pohjoisosan keto ja niittyalue
    - 1.3.2 Taidetalon etelänpuoleinen valli
    - 1.3.3 Lounaisosan merenrantaniitty
    - 1.3.4 Harakan eteläkärki ja Vanha-Räntty ja niiden välinen vesialue
    - 1.3.5 Tyynylaavarakenne
    - 1.3.6 Hiidenkirnu
  - 1.4 Eiran pumainen tyrni**
  - 1.5 Suomenlinna**
    - 1.5.1 Hiidenkirnu
  - 1.6 Vallisaari ja Kuninkaansaari**
    - 1.6.1 Vallisaaren lampi
    - 1.6.2 Vallisaaren lehmuskuja
  - 1.7 Mustikkamaan silokallio**

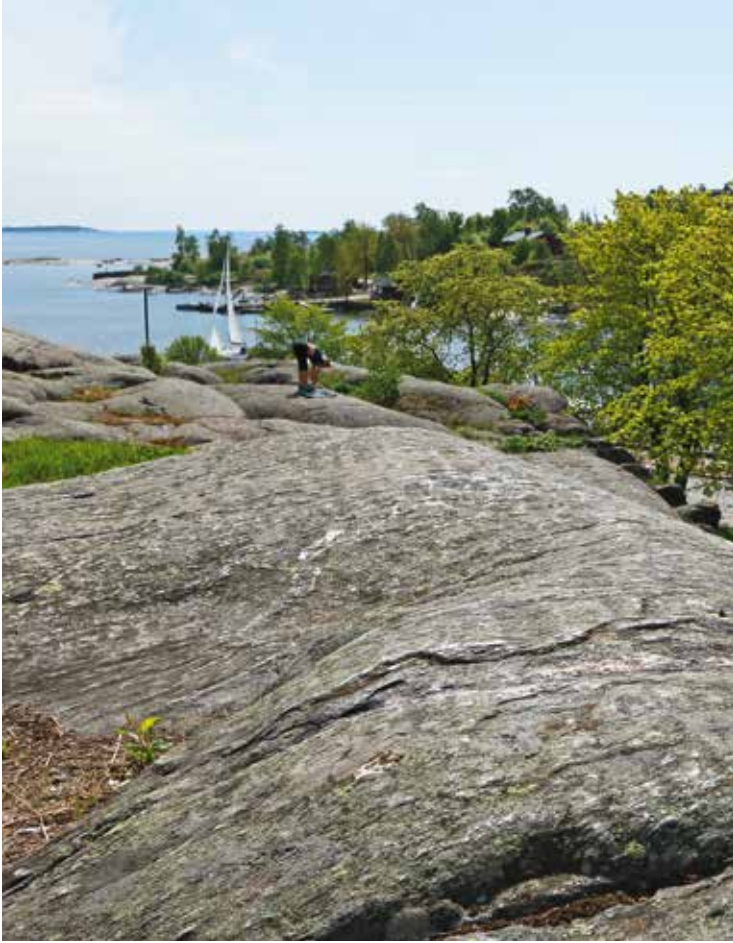

1.1 Tähtitornin vuori

Ullanlinnassa sijaitseva Tähtitornin vuori eli Tähtitorninmäki on Helsingin tärkeimpiä hyönteissyöjälintujen muu-
 tonaikaisia levähdysalueita, jossa esimerkiksi pikkusieppo on syksyisin usein nähty
 pistäytyjä. Puiston alueella pesii myös pensas- ja mustapääkerttuja. Itärinteeltä
 on näkymä Eteläsatamaan ja kaukana siintävään Laajasaloon. Alueella on pal-
 jon kävelyteitä ja levähdyspaikkoja.

1.2 Kaivopuisto

Helsingin kuuluisa maamerkki Kaivopuisto on sekä monikäyttöinen puisto että luontokohde. Näkymät arvokkaan kallioalueen yläosista yli rantojen ja puistopuiden ovat upeat. Puiston alueella pesii muun muassa kottaraisia ja erityisesti hyönteissyöjälinnuille ja rastaille se on tärkeä muutonaikainen levähdyspaikka. Kaivopuiston korkeimmalla kohdalla on Tähtitieteellisen yhdistyksen Ursan tähtitorni, jossa järjestetään tähti- ja aurinkonäytöksiä.

1.2.1

1.2.1 Silokallio

Kaivopuiston pohjoisosan silokalliopaljastumassa näkyy etenevän jäätikön jälkiä: uurteita ja sirppimurroksia. Kallion lähellä kulkee ulkoilutie.

1.2.2 Kalliorotko

Kaivopuiston jyrkänteisen kallion pohjoispäässä sijaitsee yli puoli metriä leveä kalliorotko. Sen pohjalla on kiviportaat. Harvinaislaatuinen kalliorotko rauhoitettiin jo vuonna 1922, ja näin ollen se on Helsingin vanhin luonnonmuistomerkki.

1.2.2

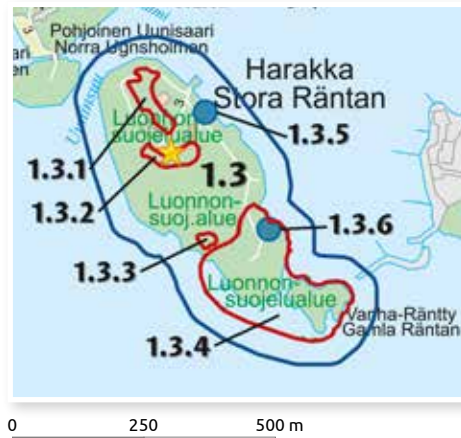
1.2.3 Siirtolohkare ja migmatiittipaljastuma

Pienehkö rapakivinen siirtolohkare on merkitty metallisella laatalla, ja myös migmatiittisessa kalliossa on laatta. Hienolla paikalla sijaitsevat geologiset kohteet on rauhoitettu luonnonmuistomerkkinä vuonna 1964.

1.3 Harakka

Kaivopuiston eteläpuolella sijaitseva, reilun puolen kilometrin pituinen Harakka on tunnettu mereinen luontokohde. Saarella on muun muassa Helsingin kaupungin ylläpitämä luontokeskus, ja alueella järjestetään paljon luontoretkeä kevästä syksyyn. Harakan saarta kiertää luontopolku, joka on merkitty opastauluin. Saarella tulee pysytellä poluilla muulloinkin kuin lintujen pesimäaikana, eikä sinne saa viedä koiria. Harakan eteläkärjen suojelualueen reunalla, saaren itäreunalla on lintujen tarkkailupaikka. Luontopolun eteläosan varrelle, vanhan miinanpurkubunkkerin päälle on rakennettu hiljattain myös uusi lintujentarkkailuta-

Valkoposkianhetet

Tahma-ailakki

Ruohosipuli

sanne. Harakassa luonto on lähellä: lintuja näkee paljon, esimerkiksi kalalokkiyhdyksunnassa pesii satoja kalalokkipareja, kasvillisuus on poikkeuksellisen monipuolista ja sammakkoeläimille saaren kosteikot ovat merkityksellisiä. Kulttuurihistoriallisesti merkittävä Harakan saari on kuulunut puolustusvoimille. Yleisö on päässyt ihaillemaan saaren komeita maisemia vuodesta 1989 lähtien. Saarelle pääsee yhteysveneellä Kaivopuiston Ullanlinnan laiturista.

1.3.1 Pohjoisosan keto ja niittyalue

Saaren pohjoisosassa sijaitsevan 0,4 hehtaarin kokoisen luonnon-suojelualan vähäisten kalliopaljastumien päällä ja ympärillä kasvaa muuten muassa ketonoidanlukkoa ja mäkihärkkiä, joita tavaan Helsingissä enää harvoissa paikoissa.

1.3.2 Taidetalon etelänpuoleinen valli

1800-luvulta peräisin oleva valli on rakennettu pääosin hiekasta, joten se on kasvupaikkana kuiva. Sen kasvillisuus on muotoutunut kuivaksi niityksi, osin kedoksi. Lajistoon kuuluvat esimerkiksi tahma-ailakki ja keväthanhikki sekä venäläistulokkaista kenttätyräkki ja harmio. Alueen koko on noin 0,3 hehtaaria.

1.3.3 Lounaisosan merenrantaniitty

Vain seitsemän aarin suuruinen luonnonsuojelualue, hiekkapohjainen merenrantaniitty sijaitsee lähellä rantaa. Niityllä kasvaa harvinainen kenttäorakko. Se luokitellaan uhanalaiseksi lajiksi, eikä sitä koko Suomessa kasva tiettävästi kuin yhdeksällä paikalla.

Sitruunaperhonen rantakukalla

Kalalokki

Selkälokki

Haahka

1.3.4 Harakan eteläkärki ja Vanha-Räntty ja niiden välinen vesialue

Vanha-Räntyn kallioluoto on lähes kasviton, mutta linnustoltaan monipuolinen. Vielä suurempi laji- ja parimäärä on Harakan eteläkärjen suojelualueella. Siellä pesiviä lajeja ovat esimerkiksi uhanalainen selkälokki, kala- ja lapintiira sekä haahka. Maa-alueiden lisäksi noin neljän hehtaarin suojelualue käsittää ympäröivän vesialueen seitsemän metrin etäisyydellä itä- ja koillispuolella ja 25 metriä muihin ilmansuuntiin. Suojelualueella liikkuminen on kielletty 1.4.–15.8. Rauhoitusajan ulkopuolella alueella saa myös kalastaa.

1.3.5 Tyynylaavarakenne

Aivan rantaviivan tuntumassa rantakalliolla on tyynylaavarakennetta, jonka näkee selvimmin vain muutaman neliömetrin alueella.

1.3.6 Hiidenkirnu

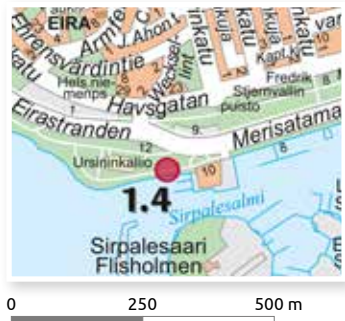
Harakan eteläkärjen luonnonsuojelualueella sijaitsee noin 0,7 metriä halkaisijaltaan oleva hiidenkirnu, jota voi käydä katsomassa 16.8.–31.3. Ympäristössä on myös useita erikokoisia hiidenkirnun alkuja.

1.4 Eiran puumainen tyrni

Merellä ja ulkoilutien välissä kasvava harvinainen puumainen tyrni on rauhoitettu luonnonmuistomerkkinä vuonna 1999. Tavallisesti tyrni on pensas, joka tunnetaan terveellisistä, C-vitamiinipitoisista marjoistaan.

1.5 Suomenlinna

UNESCO:n maailmanperintökohde on kaupunkilaisten ja turistien kesto-suosikki. Historiallisesti erittäin merkittävän saariryhmän luonto on säilynyt monimuotoisena ja kiinnostavana suuresta kävijämäärästä huolimatta. Etenkin kasviharrastajalle saaret ovat antoisia, sillä niillä kasvaa sellaisiakin kulttuurivaikutteisia lajeja, joita ei Helsingissä muualla tapaa. Yksi tällainen kasvi on sirppimailanen. Varsin hyviä kasvupaikkoja on Länsi-Mustassa ja Kustaanmiekassa. Lintukohteena Suomenlinna on hyvä ympärivuotisesti, sillä siellä nähdään usein satunnaistalvehtijoita. Joinain vuosina esimerkiksi pöllöjä on mahdollista havaita loppusyksystä lähtien. Heinikkoisilla vallialueilla saattaa nähdä urpiaisia ja tunturikiurujakin. Kevät- ja syysmuuton aikaan saarilla on erityisen hyvä retkeillä, sillä silloin monet muuttajat

Kannusruoho

lentävät Suomenlinnan ylitse. Talvisin oman lisänsä saarten luontoon tuovat läheiset laivaväylät, jotka ehkäisevät meren jäätymistä, ja sen vuoksi tuolloin voi nähdä sulilla paikoilla vesilintuja. Tykistönlah-
ti-Varvilahti ja Lemmenlampi ovat tärkeitä lepakkojen saalistuspaik-

koja. Kustaanmiekka ja Susisaaren eteläosa ovat puolestaan tärkeitä alueita sammakkoeläimille, varsinkin Helsingissä vähälukuisille rupikonnille. Suomenlinnassa on hienot ulkoilutiet ja hyvät opasteet. Sinne pääsee ympäri vuoden Kauppatorilta lähtevillä lautoilla.

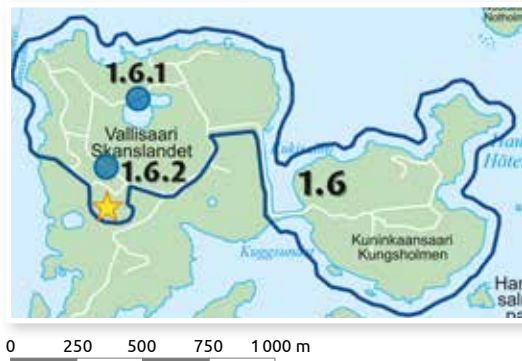
1.5.1 Hiidenkirnu

Kustaanmiekan Itärannalla, Kuninkaanportin pohjoispuolen laiturin kohdalla, lähes vesirajassa sijaitsee hiidenkirnu. Sen leveys on 80 cm ja syvyys noin 60 cm.

1.6 Vallisaari ja Kuninkaansaari

Aiemmin puolustusvoimien omistamien Valli- ja Kuninkaansaarten siirtyminen Metsähallitukselle avasi yleisölle pääsyn niihin vuonna 2016. Saarista tulikin heti erittäin suosittuja käyntikohteita. Vallisaaren luonnolle tyypillistä on vaihtelevuus; siellä on reheviä

Kuninkaansaaren patteria

Kaunokki

lehtoisia metsiä, karumpia kallioalueita, kulttuurimaisemaa ja pieniä lampia, joista tosin vain yhden rantaan pääsee luvallisesti. Maisemiltaan saari on näkemisen arvoinen, erityisen komea paikka on Aleksanterin patterin päällä, josta on näkymä sekä kaupungin suuntaan että avomerelle. Vallisaaren kasvillisuus on monipuolista, ja varsinkin monet avointen kotojen kasvit sekä perhoset viihtyvät siellä. Saari on erityisen tärkeä lepakoille, koska siellä on niille runsaasti talvehetimitisalueita. Lintulajeista saarella on tavattu muun muassa eksotisen näköinen kuhankeitäjä, jonka havaitsee helpoimmin äänen perusteella. Vallisaareessa kulkee noin kolmen kilometrin mittainen Aleksanterin kierros. Reitin varrella on alueen luonnosta ja historiasta kertovia opastauluja. Saarella on liikuttava vain polkuja ja kävelyteitä pitkin, ettei saaren luonto kulu, ja toisaalta näin vältetään vaaralliset paikat. Saaren eteläosa on yleisöltä suljettu alue. Vallisaareen pääsee vesibusseilla Kauppatorilta ja Hakaniemestä.

Kuninkaansaari on saarista karumpi; metsät ovat havupuuvallaisia ja usein kallioisiakin. Lähes koko saaren keskustaa halkaisevan patterin vallit ovat erityisen merkittävää kasvialuetta, jolla voi nähdä useita ketokasveja, esimerkiksi soikkokaksikon tai harmaapöimulehden. Saari on myös lepakoille hyvin tärkeä elinalue. Saareessa kulkee osa Kuninkaansaaren kierroksesta. Saaren itäranalla on uimaranta.

Vesikuusi

1.6.1 Vallisaaren lampi

Vallisaaren lähdevaikutteinen lampi on luonnontilainen. Sen ympäristössä on arvokasta kasvillisuutta, ja osa rannasta on Helsingissä hyvin harvinaista luhtaa. Lammessa ei saa uida.

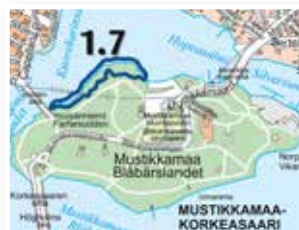

1.6.2 Vallisaaren lehmuskuja

Todella hieno ja Suomen oloissa poikkeuksellinenkin lehmuskuja sijaitsee lähellä Aleksanterin patteria. Rehevän jalopuumetsän tunnelmaa on sekä isomman ulkoilutien että siitä erkanevan pienen metsäpolun ympärillä.

1.7 Mustikkamaan silokallio

Hienoilta Mustikkamaan silokallioilta näkee muun muassa Itäväylälle ja Sörnäisiin. Kallion pinnasta voi nähdä, kuinka jääkaudella edennyt jäätikkö muovasi siihen uurteita ja murreksia sekä harvinaisen sileiksi kuluneita kohtia ja hiidenkirnujen alkuja. Silokallion länsipuolelle valmistui vuonna 2016 Isoisänsilta, joka on uusi kevyen liikenteen yhteys Sörnäisistä.

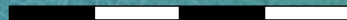
1.7

Lounainen Helsinki

- 2.1 Meilahden viiden tammen ryhmä**
- 2.2 Meilahden mänty**
- 2.3 Meilahdenpuiston kallio**
- 2.4 Humallahdenpuisto**
- 2.5 Seurasaari**
  - 2.5.1 Mänty ja muurahaispesä
  - 2.5.2 Hiidenkirnu
  - 2.5.3 Lammet
  - 2.5.4 Merenrantaniitty
  - 2.5.5 Seurasaaren eteläpuoliset luodot
- 2.6 Hiidenkiukaanpuisto**
- 2.7 Koivusaaren siirtolohkare**
- 2.8 Koivusaaren merenrantaniitty**
- 2.9 Myllykallio**
- 2.10 Kotkavuori**
- 2.11 Länsiulapanniemi**
  - 2.11.1 Hiidenkirnu
- 2.12 Takaniemen merenrantaniitty**
- 2.13 Lauttasaaren rannat**
  - 2.13.1 Särkiniemen merenrantaniitty
  - 2.13.2 Vattuniemen merenrantaniitty
- 2.14 Läntinen ja Itäinen Pihlajasaari**
  - 2.14.1 Läntisen Pihlajasaaren lehto
  - 2.14.2 Läntisen Pihlajasaaren merenrantaniitty
  - 2.14.3 Itäisen Pihlajasaaren hiidenkirnu

0 500 1000 1500 2000 m

2.1 Meilahden viiden tammen ryhmä

Tamminiementien varrella sijaitsee vuonna 1956 luonnonmuistomerkkinä rauhoitettu puuryhmä. Yksi puista kasvaa aivan tien reunassa, toinen hieman taempana metsikössä ja loput kolme rivissä tien toisella puolella. Syrjässä kasvava tammi on suurin. Sen ympärysmitta on selvästi yli kolme metriä ja korkeutta sillä on noin 30 metriä.

2.2 Meilahden mänty

Luonnonmuistomerkkinä vuonna 1956 rauhoitettu mänty kasvaa Seurasaaarentie 11:n kohdalla, rannan puolella, tien reunassa. Sen ympärysmitta on yli 2,5 metriä.

2.3 Meilahdenpuiston kallio

Meilahden suosittu urheilupuiston eteläosan kalliolta on upeat näkymät etelään merelle. Kallioalueen vieressä on ulkoilutie ja alueella on frisbeegolfrata. Hyvänä maamerkkinä toimii myös kallioiden itäpuolella kulkeva voimalinja.

2.4 Humallahdenpuisto

Maisemiltaan hieno kalliainen alue rantapuineen ja arvokkaine kasvilaajeineen sijaitsee Meilahden sairaalan ja Lastenklinikan välittömässä läheisyydessä Paciuksenkadun länsipuolella. Kesärannan lähelle on levinnyt kulttuurikasveja Kesärantaa edeltävän huvilan ajoilta. Siellä kasvaa vaaleatähkämunkkia, joka on lajin ainoa esiintymä Helsingissä. Luontaisista kasvilaajeista Humallahdenpuistossa tavataan muun muassa lehtonurmikaa, mustikkaa ja kevätpiippoja, joista monet kasvavat äärrirajoillaan kantakaupunkiin nähden. Alueen pohjoisosassa on pronssikautinen rökkiöhauta. Puiston itä- ja pohjoisreunassa on kävelytie.

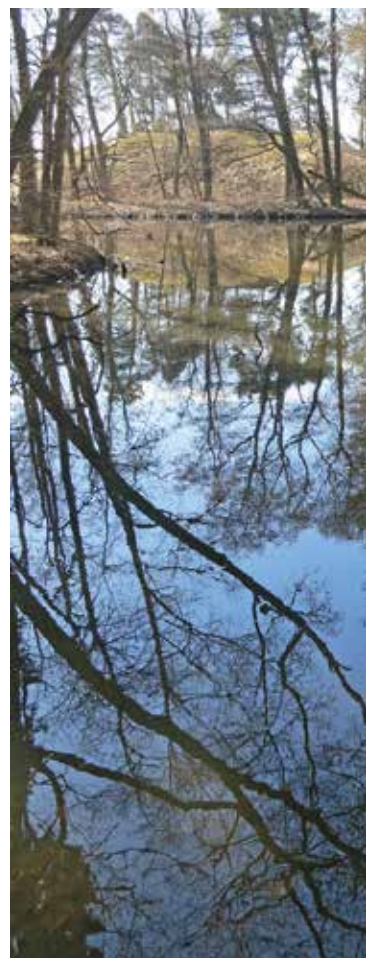

Saarella on usein talvisin nähty pöllöjä, jotka voivat pysytellä siellä pidempiäkin aikoja saalistamassa pikkulintuja tai pikkunisäkkäitä. Lepakoille sopivia alueita on runsaasti, ja niiden talvehtimispaikkojakin on alueella. Myös kasvistollisesti Seurasaari on huomionarvoinen. Siellä on kaksi arvokasta lehtoa ja kaakkoisosan ranta-alueilla kasvaa monimuotoinen kasvilajisto. Seurasaarella on erinomaiset ulkoilutiet ja polut.

2.5.1 Mänty ja muurahaispesä

Yksi Helsingin seudun paksuimmista haarautumattomista männyistä sijaitsee Seurasaaren keskivaiheilla. Puun ympärysmitta on yli kolme metriä. Luonnonmuistomerkiksi vuonna 1956 rauhoitetun Seurasaaren männyn erikoisuus on muurahaispesä, joka on levinnyt puun juurelta sen halkeamiin. Läheisten rakennustöiden vuoksi pesä on hiljattain kärsinyt ja suureksi osaksi hävinnyt.

2.5.2 Hiidenkirnu

Luonnonmuistomerkkinä vuonna 1960 rauhoitettu hiidenkirnu on läpimitaltaan noin 75 cm. Juhlakentän etelälaidalla sijaitsevaa kirkunua kiertää toisella laidalla kaiteellinen portaikko. Ylempänä kalliolla on pienempi hiidenkirkun alkio.

2.5.3 Lammet

Seurasaarella on kolme lampea. Niistä suurin sijaitsee saaren eteläpäässä. Kuivaan aikaan se jakautuu pienen kannaksen takia kahteen osaan. Korkean veden aikaan lammesta saattaa olla yhteys mereen.

2.5.3

2.5.4

Kaksi pienempää lampea sijaitsevat saaren kaakkoisosassa ja ne ovat keskenään yhteydessä veden ollessa riittävän korkealla. Lampien ympärillä kasvaa muun muassa järviruokoa ja mesiangervoa. Sen lisäksi, että lammet ovat maisemallisesti merkittäviä, niillä tavataan säännöllisesti lepakoita, sammakkoeläimiä ja lintuja.

2.5.4 Merenrantaniitty

Luontotyyppinä rauhoitettu Seurasaaren merenrantaniitty on pintaaltaan vain kahdeksan aaria. Pääosin matalakasvuisella alueella kasvaa muun muassa rönsyrölliä, keltamaitetta ja ranta-alpia.

2.5.5 Seurasaaren eteläpuoliset luodot

Hehtaarin laajuinen luonnonsuojelualue rauhoitettiin vuonna 1999 turvaamaan siellä viihtyvien vesilintujen ja lokkien pesintää, jota nisäkäspedot ovat häirinneet viime vuosina. Maihin-

nousu ja liikkuminen 25 metriä lähempänä luotoa on kielletty 1.4–15.8. Luodoille on hyvä näkyvyys Seurasaaresta, josta lintujen pesimäpuuhia voi seurata. Alue rajautuu koillisessa Seurasaaren merenrantaniittyyn.

2.6 Hiidenkiukaanpuisto

Lehtisaaren länsiosan rantavyöhyke metsineen ja niittymäisine rantoineen sekä Kalkkipaadenpuisto saaren itärannalla on noin kymmenen hehtaarin laajuinen. Monipuoliseen merenrantakasvistoon kuuluvat muun muassa jouhiluikka, ruohokanukka ja käärmeenkieli. Alueen puut ovat komeita; hienoja suuria mäntyjä, kookkaita koivuja ja edustavia tervaleppiä. Linnuista voi havaita esimerkiksi pikkutikan, kultarinan ja satakielen. Alueelta on löydetty jopa jälkiä liito-oravasta. Hiidenkiukaanpuiston lounaiskulmassa lähellä ulkoiluteitä kasvaa hyvin suuri mänty, ympärysmitaltaan noin 330 cm. Ikää sillä on kuitenkin enintään 200 vuotta. Hiidenkiukaanpuiston rannan näkymiin kuuluvat myös vastarannan Espoon Keilaniemen toimistorakennukset. Alueen läpi kulkee ulkoilutie.

2.7 Koivusaaren siirtolohkare

Koivusaaren lounaisosassa aivan rannan tuntumassa sijaitsee yksi Helsingin suurimmista siirtolohkareista. Halkeilusta huolimatta viisi metriä korkea järkäle on vaikuttava näky.

2.8 Koivusaaren merenrantaniitty

Siirtolohkareen eteläpuolelta alkaa Koivusaaren eteläkärjen molemmin puolin ulottuva luontotyypin rauhoitettu merenrantaniitty, joka on kooltaan kymmenen aaria. Matalakasvuisella ja paikoin kivikkoisella niityllä kasvaa muun muassa meriratamoa ja nurmikkohokkia.

2.9 Myllykallio

Maisemallisesti arvokkaalta kalliolta näkee kauas merelle. Paikalla on suuri merkitys lintujen havainnoinnissa varsinkin muuttoaikoina, jolloin nähdään säännöllisesti erityisesti petolintuja, esimerkiksi hiirihaukkoja. Lintutornista, joka valmistui vuonna 1998,

Varis

Rusakko

näkee hienosti jokaiseen ilmansuuntaan. Tornista on tehty havain-
toja kaikkiaan 230 lintulajista. Kallioalueella pesii muun muassa
kivitasku. Talvisin kallioseutu on tunnettu tikka- ja pöllöhavainto-
jen runsaudesta. Myllykalliolla voi nähdä myös jäniseläimiä, kuten
rusakkoja tai villikaneja. Kallioalueella on hyvät ulkoilureitit.

2.10 Kotkavuori

Kotkavuoren maisemallisesti arvokas kallioalue on noin puolen hehtaarin laajuinen, pääosin harvaa männikköä kasvava karu ja korkea paikka Lauttasaaren koillisosassa. Näkymät ovat parhaat itään ja koilliseen, Ruoholahteen ja Seurasaarenselän suuntaan. Maisemakallion länsipuolella sijaitsee arvokas muinainen Litorinameren rantakivikko, jonka kivet ovat pyöristyneitä ja pääosin läpimitaltaan alle puoli metriä. Kalliolle kulkee joitain polkuja, mutta kunnollisia ulkoiluteitä ei ole.

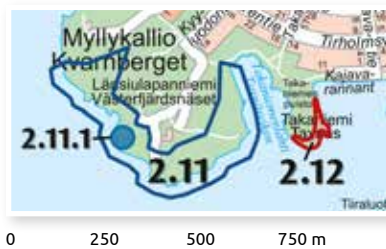

2.11 Länsiulapanniemi

Länsiulapanniemi on hieno, melko rauhallinen niemi Lauttasaaren lounaiskärjessä. Siellä on tavattu usein esimerkiksi huuhkajia ja varpuspöllöjä, ja alueella talvehtii paljon pikkulintuja. Alueella on paljon ulkoiluteitä ja jonkin verran polkuja.

2.11.1 Hiidenkirnu

Länsiulapanniemen kalliolla melko lähellä rantaa, kuusen alla olevan hiidenkirnun läpimitta on 60 cm ja syvyyttä sillä on 80 cm.

Merikotka

soveltuu hyvin ja Myllykallion lintutornin lisäksi parhaita paikkoja tähän ovat Särkiniemi ja Vattuniemi. Saaren pohjoisosassakin on linnuille mieluisaa elinympäristöä, esimerkiksi Nackapuistossa viihtyvät monet rastaat ja muun muassa mustapääkerttu. Lauttasaassa havainnoidaan lintuja ympäri vuoden, mutta erityisen hyviä seurantakausia on keskikevällä, arktisten vesilintujen muuton aikaan toukokuussa ja loppusyksyn-alkutalven aikaan. Saassa talvehtii tai odottelee muuttomatkaa huomattavan paljon siivekkäitä. Päiväpetolintuja, pöllöjä, tilhiä ja monia pikkulintuparvia tavataan usein Lauttasaaren eri osissa. Saaren eteläosien näkymät ovat Helsingin parhaimmista; laajat silokalliot, rannan erilaiset puut, matalikot ja läheiset kallioluodot luovat hienot maisemaelementit kaikkina vuodenaikoina. Rantavyöhykkeiden kasvilajisto on arvokasta ja monipuolista. Lepakoille tärkeitä alueita on eri puolilla Lauttasaarta.

2.13.1 Särkiniemen merenrantaniitty

Särkiniemen merenrantaniitty on luontotyyppinä rauhoitettu 12 aarin laajuinen alue, jolla kasvaa muun muassa meriasteria, suolavihvilää ja rantakukkaa.

2.13.2 Vattuniemen merenrantaniitty

Vattuniemen merenrantaniitty on rauhoitettu luontotyyppinä. Se on Särkiniemen niittyä huomattavasti suurempi, pinta-alaltaan 27 aaria. Niityn lajeja ovat muun muassa merisuolake, punasänkiö ja isolaukku. Alue rajautuu luoteessa uimarantaan. Merenrantaniityn läheisyydessä on myös mökkejä ja polkuja.

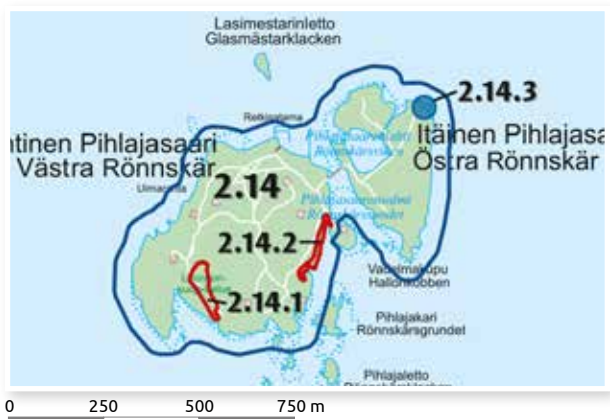

Rantatädyke

2.14 Läntinen ja Itäinen Pihlajasaari

Läntisen ja Itäisen Pihlajasaaren sisältävä suo- suttu ulkoilualue sijaitsee Hernesaaren ja Melkin välissä. Alueelle on vesi- liikenneyhteys Merisata- masta ja Ruoholahdesta. Vanhassa huvilasaarissa on kallio- ja hiekkaran- toja sekä karua ja tuoret- ta metsämaata. Itäinen

Keltamaite

Lanttuperhonen

Rantasipi

Räyskä

Pihlajasaari on linnuille merkittävämpi pesimisaari, siellä asustaa muun muassa tiiroja ja luhtakertusia. Lepakoille tärkeää aluetta on etenkin Läntisen Pihlajasaaren itäranta ja Pihlajasaartensalmen seutu. Pihlajasaaren rantoja luonnehtivat avarat meriset näkymät. Saaren länsipuolelta kulkee vilkas laivaväylä. Pihlajasaarissa on hyvät opasteet ja ulkoilutiet, ja kävelysilta yhdistää Läntisen ja Itäisen Pihlajasaaren. Saarissa kiertävä luontopolku esitteineen tarjoaa tietoa ja tarinoita saaren historiasta. Palveluvarustus on saariolosuhteisiin nähden hyvä.

2.14.1 Läntisen Pihlajasaaren lehto

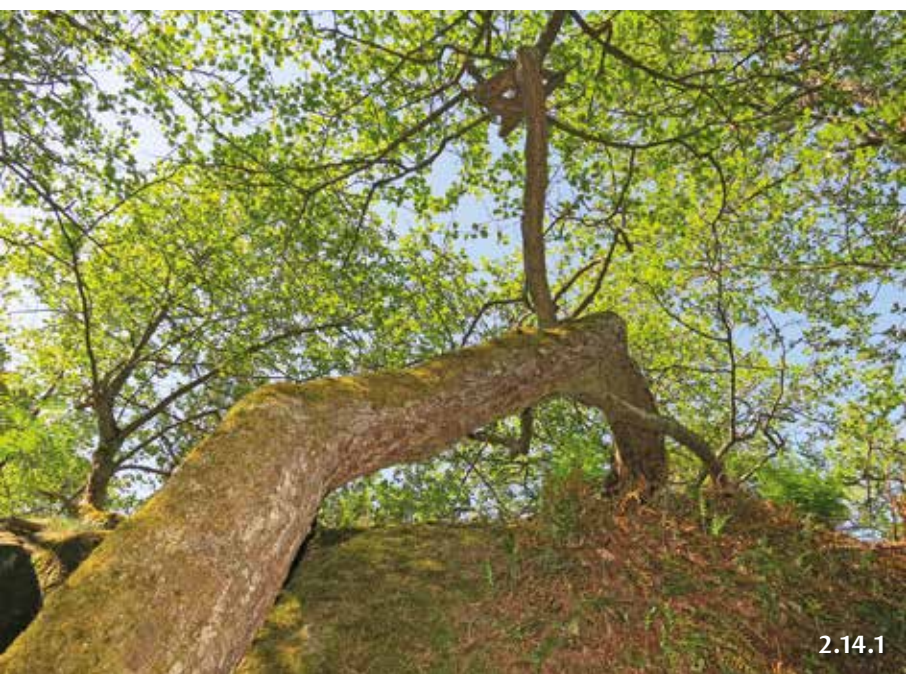
Noin puolen hehtaarin laajuinen pieni luonnonsuojelualue sijaitsee Ravintola Pihlajasaaren kaakkoispuolella. Rehevässä lehdossa kasvaa lehtipuita ja pohjoisosassa kuusia. Aluskasvillisuudesta löytyy muun muassa lehtopähkämöä ja metsäkurjenpolvea.

2.14.2 Läntisen Pihlajasaaren merenrantaniitty

Luontotyyppinä suojeltu kivikkoinen merenrantaniitty on 25 aarin kokoinen. Pääosin matalakasvuisella niityllä kasvaa muun muassa suolavihvilää, rönsyrölliä ja meriluikkaa. Suurempia kasveja edustavat esimerkiksi ranta-alpi ja merikaisla.

2.14.3 Itäisen Pihlajasaaren hiidenkirnu

Itäisen Pihlajasaaren koillisosassa lähellä rantaa on pieni, alle puoli metriä leveä hiidenkirnu. Kirnukallioilta on hieno näkymä kohti kaupunkia.

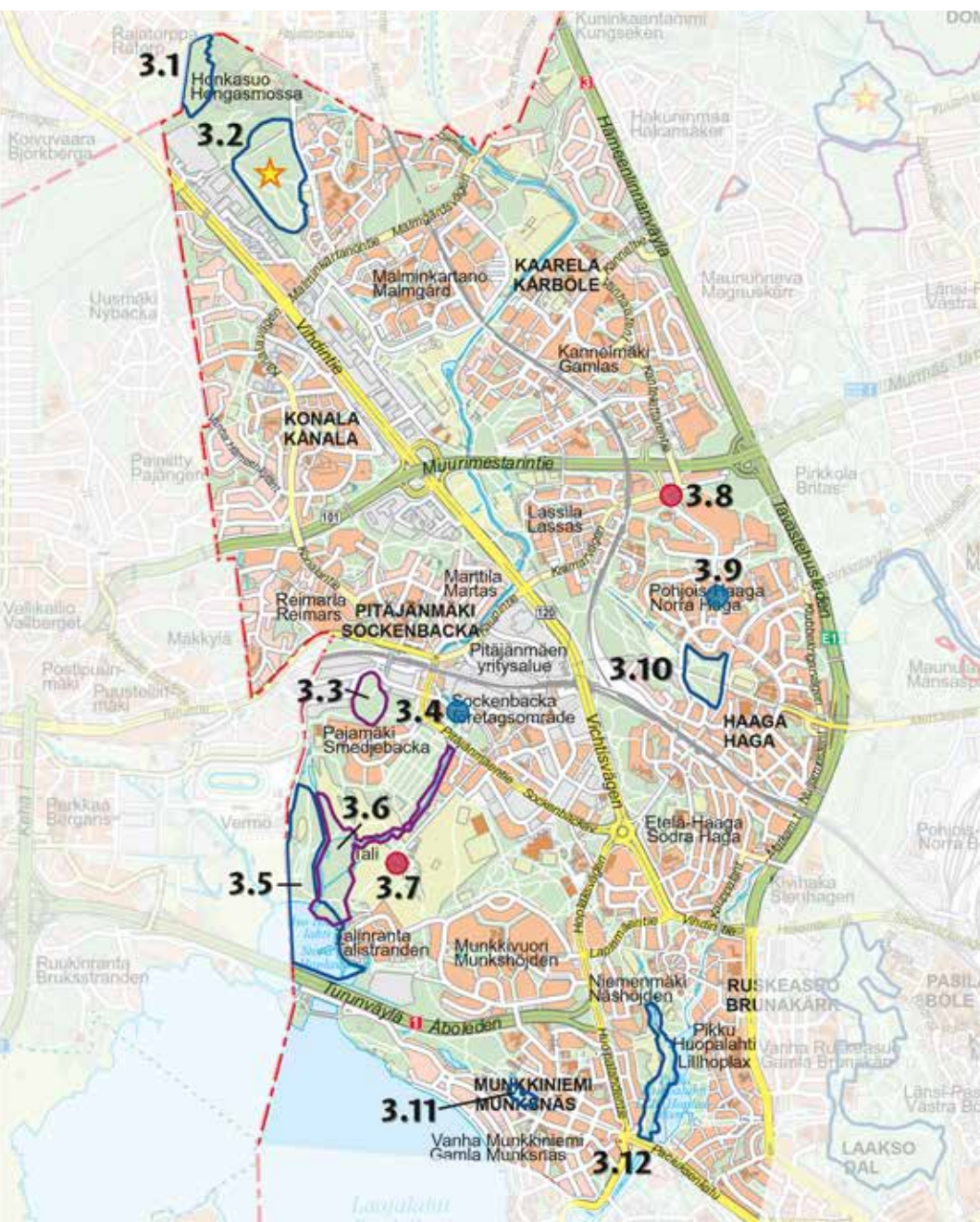
2.14.1

2.14.2

Läntinen Helsinki

-
- 3.1 Honkasuo**
  - 3.2 Malminkartanonhuippu**
  - 3.3 Patterinmäki**
  - 3.4 Strömbergin puiston vesiputous**
  - 3.5 Iso-Huopalahti ja Talinhuippu**
  - 3.6 Talin rantalehto ja Mätäjoenvarsi**
  - 3.7 Talin tammi**
  - 3.8 Pohjois-Haagan käärmeukuusi**
  - 3.9 Näyttelijäntien siirtolohkare**
  - 3.10 Laajasuonpuiston alppiruusu puisto**
  - 3.11 Munkinpuiston itäinen lampi**
  - 3.12 Pikku-Huopalahden länsipuolinen metsä**

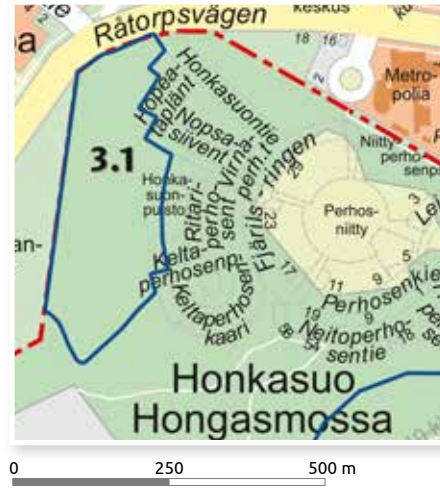

0 500 1000 1500 2000 m

3.1 Honkasuo

Helsingin ja Vantaan rajalla sijaitsevan Honkasuon Helsingin puoleinen pinta-ala on noin 16 hehtaaria. Mäntyvaltaisella rämeellä kasvaa komeita, yli metrin korkuisia suopursuja, ja muita lajeja ovat esimerkiksi suokukka, juulukka ja lakka. Ympäröivissä metsissä laulaa loppukeväällä sirittäjiä ja mustapääkerttuja. Suolla on joitakin ulkoilupolkuja, ja ajoittain siellä on hyvinkin kosteaa.

Suokukka

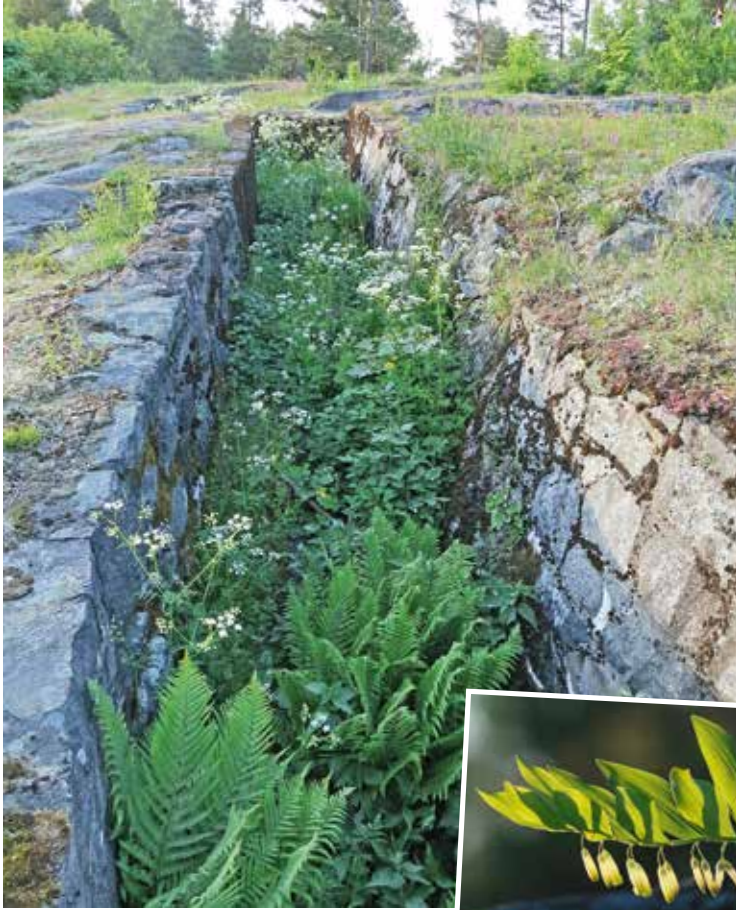
Huipulta näkee hienosti monia taivaan ilmiöitä.

3.2 Malminkartanonhuippu

Helsingin luoteisreunassa lähellä Espoon ja Vantaan rajoja, Vihdintien itäpuolella kohoaa komea täyttömäki. Malminkartanonhuipun korkeus merenpinnasta on 91 metriä, ja näkymät ovat avarat. Paikka on erityisen antoisa lintujen tarkkailijoille, ja muuttoaikoihin huhti- ja syys-lokuussa siellä nähdään runsaasti muun muassa petolintuja ja varpuslintuja. Kesällä heinikkoisella ja pensaikkoisella täyttömäellä kuulee yölaulajien, esimerkiksi ruisrääkän ja viitakerttusen laulua. Talvisin siellä voi havaita urpiaisparvia. Huipulle on useita vaihtoehtoisia väyliä: polkuja, ulkoiluteitä ja puurappuset.

Kalliokielo

3.3 Patterinmäki

Viiden hehtaarin laajuinen luonnonsuojeluohjelmassa oleva Patterinmäki on arvokas kasvillisuuskohte. Maisemallisestikin merkittävä Helsingin maalinnoitusketjuun kuuluva muinaismuistoalue on kauneimmillaan touko-kesäkuussa, jolloin siellä kukkivat kymmenet kasvilajit: mäkitervakko tyypilajina, lisäksi muun muassa ahokissankäpälä, keto-orvokki ja aho-orvokki. Saniaisia on runsaasti linnoitusrakenteilla. Hieno kallioalue monipuolisine ketokasveineen on Pajamäen luonnon helmi. Aluetta kiertää ulkoilureitti, josta on yhteys myös kallion laelle.

0 250 500 m

3.4 Strömbergin puiston vesiputous

Pitäjänmäessä rakennusten lähellä sijaitsee Helsingin luonnon erikoisuus, vapaana virtaava vesiputous, jonka putouuskorkeus on pystyseinäisen jyrkänteen kohdalla lähes kolme metriä. Vesi virtaa erityisen näyttävästi keväisin lumen sulamisen aikaan. Putouksen alapuolella levittäytyy viihtyisä Strömbergin puisto vehreine kasveineen ja ulkoiluteineen.

Keltamo

3.5 Iso-Huopalahti ja Talinhuippu

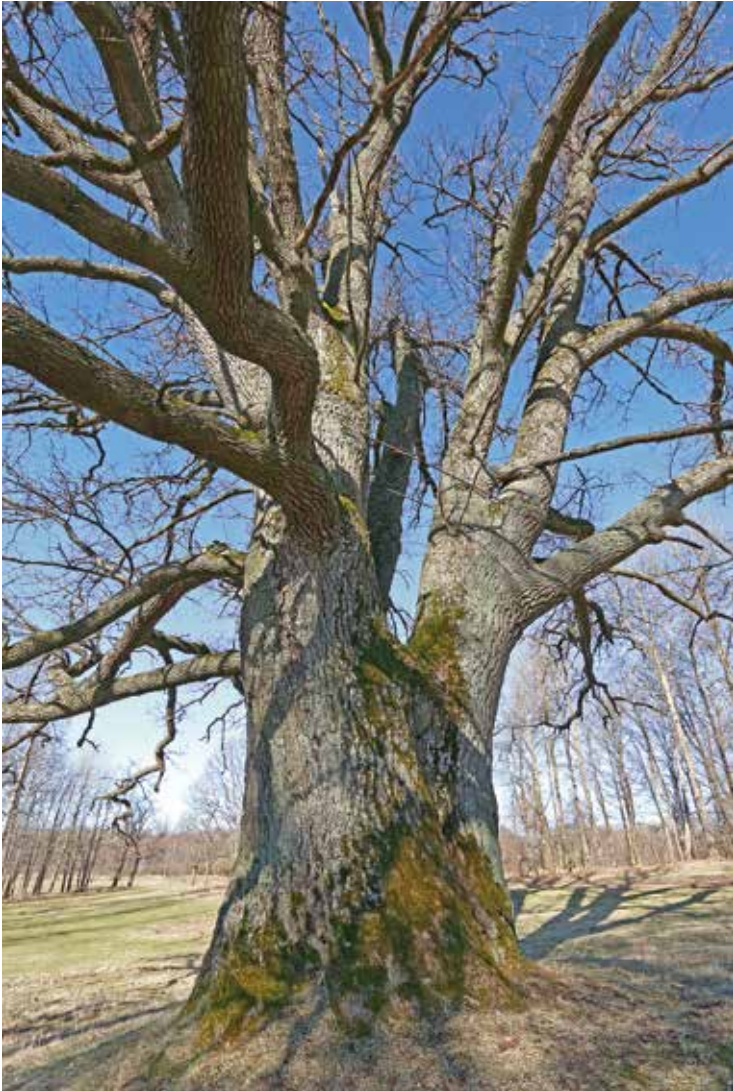
Iso-Huopalahti sijaitsee Helsingin ja Espoon rajalla. Helsingin puolella on laajaa ruovikkoa lahden itäosassa, jossa kiertelee toisinaan muun muassa viiksitimaleja. Matolan veden aikana lietteillä saattaa nähdä monia kahlaajia. Lahdella ruokailee paljon tiiroja, lokkeja, pääskyjä ja tervapääskyjä. Lahden rannoilla voi olla syksyisin kymmeniä harmaahaikaroita samalla kertaa. Pesimälinnustoon kuuluu monia vesilintuja ja Talinhuipun, heinittyneen ja pensaikkaisen entisen kaatopaikan, nykyisen täyttömäen alueella useita yölaulajia, kuten ruisrääkkä ja viitasirkkalintu. Muuttoaikoina täyttömäen seutu houkuttelee monia varpuslintulajeja. Alueella on hyviä ulkoiluteitä ja frisbeegolfrata.

3.6 Talin rantalehto ja Mätäjoenvarsi

Arvokkaalla lehto- ja luhtakohteella on runsas ja rehevä kasvillisuus; esimerkiksi rantayrtit, kurjenmiekat ja vuohenputket viihtyvät siellä. Alueen eteläosassa on runsaasti järviuokoa. Kohteen puulajisto on niin ikään monipuolinen ja lahopuustoa on paljon. Sen seurauksena arvokkaita metsäelinympäristöjä pääkaupunkiseudulla ilmentäviä harvinaisia kääpiä on lehdossa erityisen runsaasti. Linnuista alueella tavataan muun muassa pikkutikkaa ja viitasirkkalintua. Liito-oraville puronvarsi rantalehtoineen on läntisen Helsingin parhaita; siellä on useita lajille sopivia elinalueita. Virtaamaltaan Helsingin suurimman puron, Mätäjoen, varsi on myös hyvää lepakoiden saalistusmaastoa. Luonnonsuojeluohjelmassa oleva alue on kooltaan 16 hehtaaria. Alueella on polkuja ja ulkoiluteitä. Pohjoisempana Mätäjoen varrella, Kaarelassa, sijaitsee Helsingissä hyvin harvinainen ympäristötyyppi, lähes luonnontilainen jokikäytävä, jonka kasvillisuusarvot ovat merkittäviä.

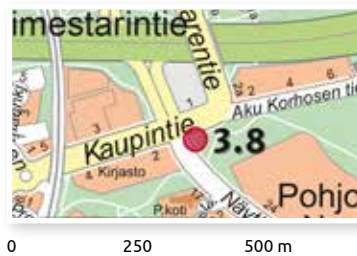
3.7 Talin tammi

Luonnonmuistomerkkinä vuonna 1958 rauhoitettu tammi on Suomen seitsemänneksi paksuin yksirunkoinen puu. Sen ympärysmitta on yli 615 cm. Talin golfkentän reunalla kasvava yli 20 metriä korkea vanha puu on vielä melko hyväkuntoinen, vaikka puussa kasvaa rikkikäppää.

3.8 Pohjois-Haagan käärmeukuusi

Käärmeukuusi on yksi tavallisen kuusen monista muodoista. Käärmeukuusen oksat ovat pitkät, lähes haarattomat, mutkaiset ja alaspäin suuntautuneet. Se on harvinainen, mutta esiintyy luontaisesti koko maassa yksittäisinä puina. Luonnonmuistomerkkinä vuonna 1956 rauhoitettu yli 25-metrinen puu sijaitsee vilkkaiden teiden risteysalueella metsän reunassa, josta se näkyy läheiselle kävelytielle.

3.9 Näyttelijäntien siirtolohkare

Kolme metriä korkea massiivinen rapakivigraniittinen lohkare sijaitsee Näyttelijäntie 3:n kohdalla pienessä puistikossa.

0 250 500 m

Suopursu

3.10 Laajasuonpuiston alppiruusu- puisto

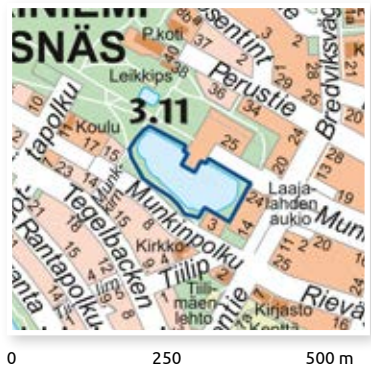
Keskellä Haagaa sijaitsee erikoisuus koko maailmankin mittapuun mukaan. Alppiruusu-
puisto, joka tunnetaan myös rodopuistona, on yleisölle avoin puisto ja samalla yliopiston koel-
puisto. Vanhimmat alp-
piruusut tälle alun perin mäntyvaltaiselle suolle on istutettu vuonna
1975. Touko-kesäkuussa puisto on komeimmil-
laan, ja silloin alueella on runsaasti kasvien ja
puiston ihailijoita. Puistossa on katselulavoja,
joille pääsee esteettömästi. Alppiruusut eivät
kuki joka vuosi yhtä runsaasti; runsasta ku-
kintaa seuraa vaatimattomampi vuosi. Paikan
luontaisia kasveja ovat hienojen mäntyjen li-
säksi muun muassa mustikka ja suopursu.

3.11 Munkinpuiston itäinen lampi

Munkinpuiston itäreunalla, Koneen puistossa, sijaitsee rehevine reuna- kasvustoineen noin kahden hehtaarin laajuinen lampi. Lammen rannoilla kasvaa muun muassa Helsingissä harvinainen kapeaosmankäämi. Linnuston merkittävin edustaja on siellä usein tavattava liejukana; sinisorsa ja telkkä ovat alueen muita lajeja. Pohjanlepäkot ja vesisiipat saalistavat lammella. Alueella on tehty hiljattain havaintoja myös viitasammakosta. Lammelle näkee esimerkiksi veden päälle osittain rakennetun toimistorakennuksen läheltä.

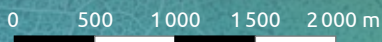
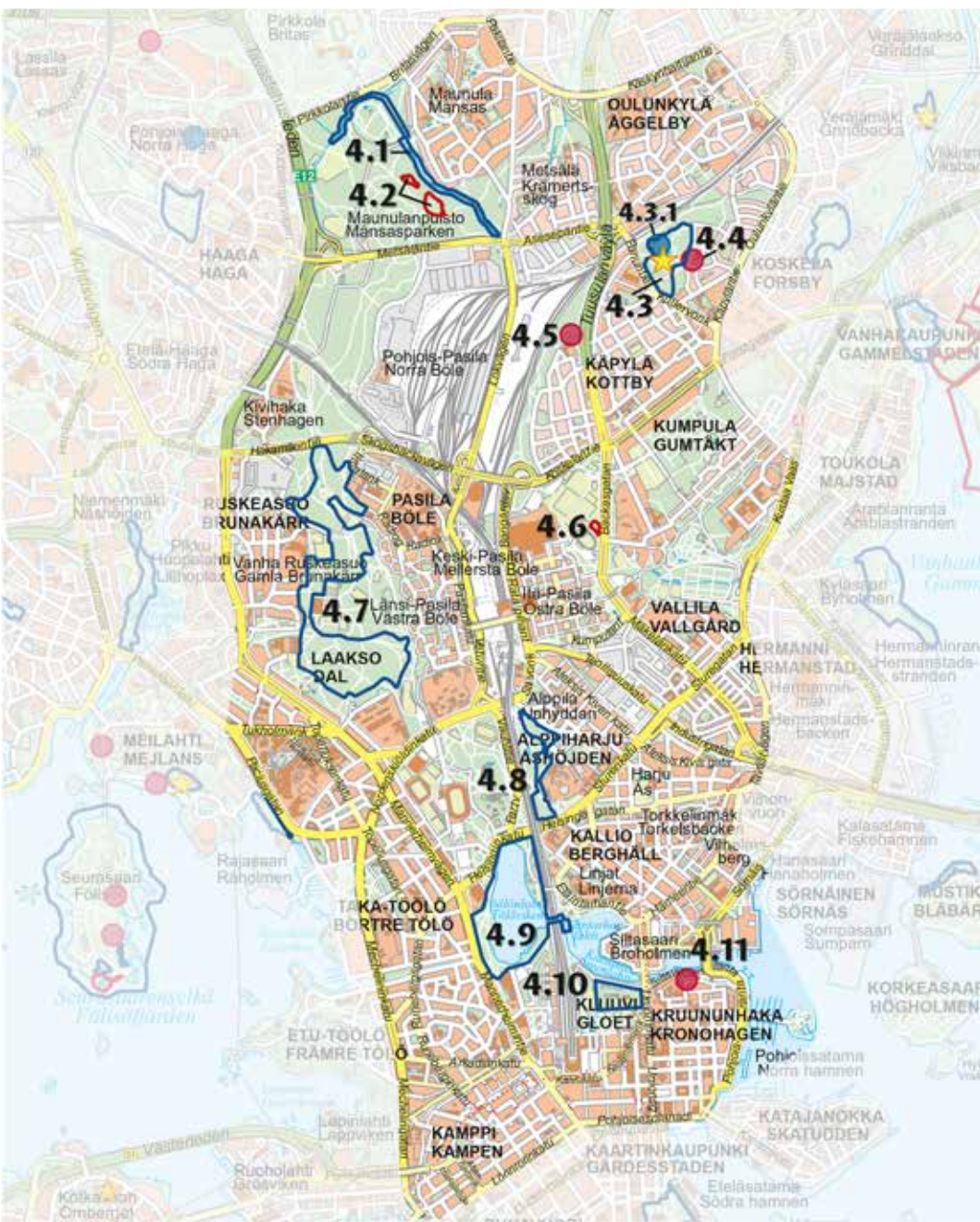
3.12 Pikku-Huopalahden länsipuolinen metsä

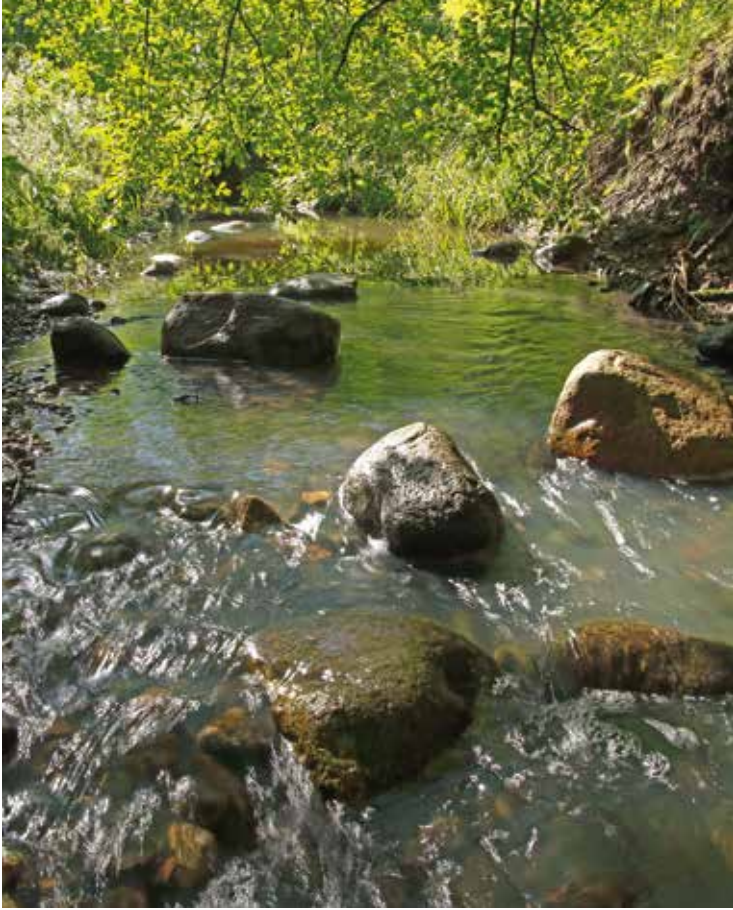
Pikku-Huopalahden länsireunalla on noin kahdeksan hehtaarin laajuinen erittäin rehevä, kosteapohjainen, pääasiassa koivua kasvava lehtipuumetsikkö, joka on linnustollisesti arvokas. Märhimillä paikoilla kasvaa tiheää pajukkoa ja reunoilla on hieman niittyä. Rantavyöhykkeellä on lietettä ja ruovikkoa. Alueella tavattuja mielenkiintoisia lintulajeja ovat muun muassa kirjokerttu ja luhtakerttunen. Kesäisin lahdella risteilee paljon lokkeja ja tiiroja, ja muuttoaikoina rannoilla näkyy kahlaajia. Alueen läpi kulkee ulkoilutie, ja lisäksi siellä on paikoin pienempiä polkuja.

Eteläisen Keskuspuiston seutu

-
- A photograph of a forest path. In the foreground, two people are walking away from the camera: one in a light blue jacket and another in a bright yellow jacket. To their right, a cyclist in a black jacket and red pants is riding a bicycle. The path is surrounded by tall trees and green undergrowth. The background is slightly blurred, emphasizing the people and cyclist in the mid-ground.
- 4.1 Haaganpuro**
  - 4.2 Maunulan pähkinäpensaslehto**
  - 4.3 Taivaskallio**
    - 4.3.1 Siirtolohkare
  - 4.4 Käpylän jättihaavat**
  - 4.5 Käpylän hiidenkirnu**
  - 4.6 Pasilan pähkinäpensaslehto**
  - 4.7 Ruskeasuonlaakso**
  - 4.8 Alppilan kalliot**
  - 4.9 Töölönlahden seutu**
  - 4.10 Kaisaniemen kasvitieteellinen puutarha**
  - 4.11 Kruununhaan salava**

4.1 Haaganpuro

Haaganpuro (entinen nimi Mätäpuro) virtaa Maununnevalta ja Pakilasta Pikku-Huopalahteen. Puron itähaara Pakilan Suursuonpuistosta Maunulan uurnalehdon pohjoispuolelle tunnetaan myös nimellä Maunulanpuro. Haaganpuron kokonaispituus sivuojiineen on yli 12 kilometriä. Keskivirtaama purossa on 100 litraa sekunnissa. Haaganpuro on arvokas lisääntymisvesistö vaelluskala taimenelle, ja puron varrella on tehty kalastoa parantavia toimia viime vuosina muun muassa rakentamalla kutusoraikkoo ja kohentamalla eroosiosuojausta. Onkiminen ja pilkkiminen on vaelluskalavesistöjen koski- ja virta-alueilla kielletty. Lisäksi kalastuksenhoitomaksuun pohjautuva viehekalastus on kielletty ilman vedenomistajan lupaa. Hieman yli kolmen kilometrin pituinen Maunulan luontopolku kulkee puron vierellä kahdessakin kohtaa. Luontopolun levähdyspaikka sijaitsee lähellä Maunulan viljelypalsta-aluetta.

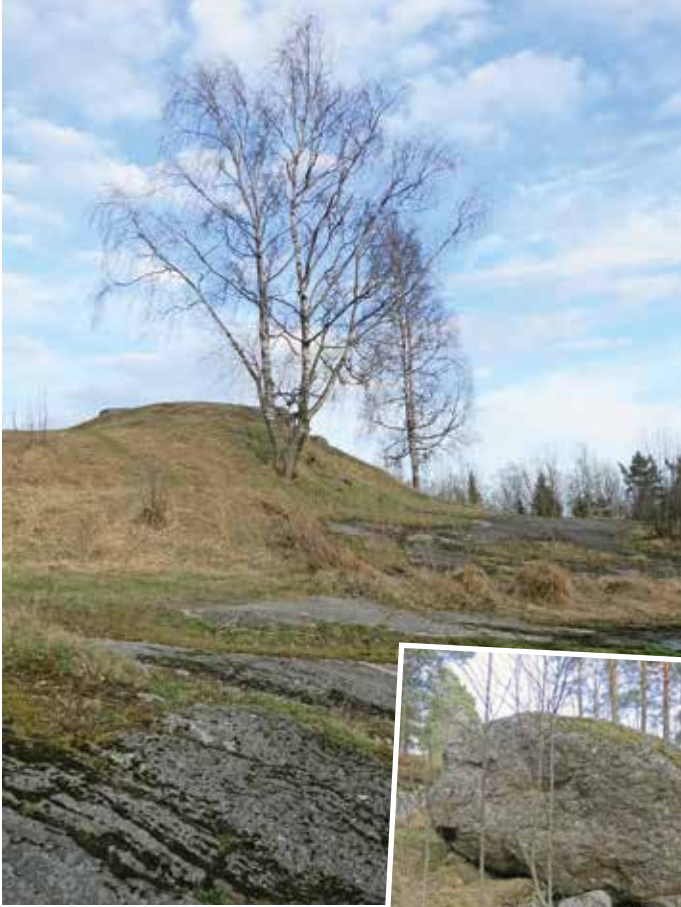

4.2 Maunulan pähkinäpensaslehto

Kahdesta erillisestä osasta koostuva Maunulan pähkinäpensaslehto on luontotyyppinä suojeltu. Vajaan kahden hehtaarin laajuisen alueen luonto on lehtoa, jossa kasvaa pitkälti toista sataa pähkinäpensasta, joista useat ovat monen metrin korkuisia. Muita kasvilajeja ovat muun muassa metsälehmus, käenkaali, sinivuokko ja lillukka. Ulkoiluteitä on runsaasti, esimerkiksi eteläisemmän lehtoalueen halki kulkevalta reitiltä näkee lehtoa erinomaisesti.

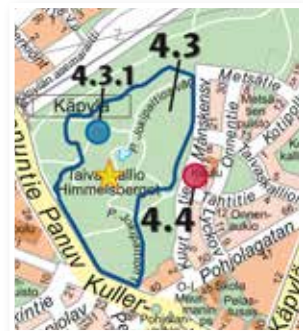

4.3 Taivaskallio

Maisemallisesti merkittävällä kallioalueella on linnoitusrakenteita ja tykkiasema sekä keinotekoinen lampi. Kallion pohjoisrinteessä on geologisesti arvokas muinaisrantakivikko. Kallioilla kasvaa muun muassa keto-orvokkia ja lintulajeista alueella viihtyy esimerkiksi leppälintu. Panuntien ja Osmontien risteuksen kaakkoispuolella on rapautuva siirtolohkare. Alueen saavutettavuus on erinomainen monesta suunnasta tulevien ulkoiluteiden ansiosta.

4.3.1 Siirtolohkare

Taivaskallion luoteisosassa sijaitsevan siirtolohkareen korkeus on kolmisen metriä.

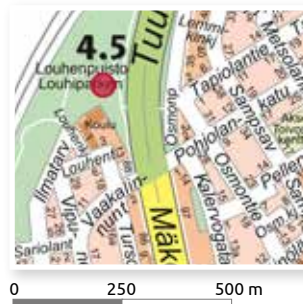
4.4 Käpylän jättihaavat

Kuutamotien varrella sijaitseva kymmenen yksilön jättihaaparyhmä on rauhoitettu luonnonmuistomerkkinä vuonna 1950. Jättihaapa on haavan harvinainen muoto. Sen lehdet ovat huomattavasti suuremmat kuin tavallisen haavan. Puut itsessään eivät ole mitään jättiläisiä korkeuden ollessa selvästi alle 20 metrin.

4.5 Käpylän hiidenkirnu

Käpylän hiidenkirnu on läpimitaltaan noin puolitoista metriä, ja sitä pidettiin pitkään Helsingin seudun suurimpana, kunnes Pihlajamäestä löydettiin selvästi suurempi kirnu 1990-luvulla. Luonnonmuistomerkkinä Käpylän hiidenkirnu on rauhoitettu vuonna 1958. Kirnua kiertää metallinen kaide.

4.6 Pasilan pähkinäpensaslehto

Luontotyyppinä suojeltu pähkinäpensaslehto on 0,4 hehtaarin laajuisen. Vähintään kaksimetrisiä pähkinäpensaita on yli 20, muita kasveja alueella ovat esimerkiksi kielo, valkokuokko ja kevättähtimö. Lehdon ympärillä on pääosin korkea aita, mutta alueelle näkee hyvin muun muassa Mäkelänkadun varrelta. Lehtoon pääsee parhaiten Velodromin katsomon luota.

Pähkinäpensaan hedekukinto

Kurttusieni

Palokärki

4.7 Ruskeasuonlaakso

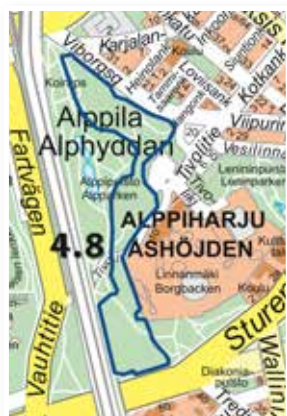
Keskuspuiston eteläosat ovat erittäin suositua ulkoilualuetta. Tällä Ruskeasuonlaaksoksi sanotulla alueella onkin erinomainen reittiverkosto kävely- ja pyöräilyteitä sekä polkuja. Myös opastauluja on monin paikoin. Vastaan saattaa tulla myös hevosia etenkin Laakson ratsastuskentän lähistöllä. Ruskeasuonlaaksossa vallitsevat kuusimetsät ja varsinkin Laakson eteläosassa lisäksi laajat kallioiset kohdat männikköineen. Lääkärinkadun länsipuolen tervaleppälehdoissa kasvaa raate, joka on pääosin soiden ja soistuvien paikkojen kasvi. Linnuista Ruskeasuonlaaksossa voi nähdä esimerkiksi palokärjen tai käenpiian. Monille nisäkkäille metsäalue on merkittävä tiiviin kaupunkiasutuksen välissä, muun muassa liito-oravakanta on siellä vahva. Laakson seutu on arvokasta kääpääluetta.

4.8 Alppilan kalliot

Linnanmäen länsipuolella kohoava Alppipuiston kallio on maisemallisesti merkittävä paikka. Sieltä näkee moneen ilmansuuntaan ja alapuolella sijaitsee viihtyisä Alppipuisto. Junaradan toisella puolella, Vauhtitien länsipuolella on myös komea Uima-stadionin kallio.

0 250 500 m

Tokoinrannan talvehtimispaikalla voi toisinaan nähdä sinisorsia, joilla on väripoikkeamia höyhenpuvussaan.

4.9 Töölönlahden seutu

Alue kuuluu Keskuspuiston eteläisimpään osaan. Töölönlahden länsirannalla, Hakasalmen ja erityisesti Hesperian puistossa kasvaa monia hienoja jaloja lehtipuita, muun muassa tammia, jalavia ja saarnia. Alueella on myös komeasti kukkivia hevoskastanjoita. Töölönlahden rannan kasvieroisuus on unkarinsara, jota tullaan katsomaan pitkienkin matkojen päästä. Lahden kaakkoisrannalla pesii yllättävän monipuolinen lintulajisto, esimerkiksi

0 250 500 m

kyhmyjoutsen, nokikana sekä ruoko- ja rytikerttunen. Pohjanlepakot saalistavat aktiivisesti lahden rannoilla. Tokoinranta ja Töölönlahden itäreuna rautatiesillan luona ovat tunnettuja ja tärkeitä vesilintujen ja lokiien talvehtimispaikkoja. Töölönlahden voi kiertää 2,2 kilometrin pituista kävelytieltä pitkin. Levähdyspaikkoja on paljon. Merenlahden vedenlaatu on parantunut viimeisen kymmenen vuoden aikana huomattavasti jopa niin, että siellä järjestetään uintipahtumia.

4.10 Kaisaniemen kasvitieteellinen puutarha

Hyvänä lintujenhavainnointipaikkana tiedetty Helsingin yliopiston kasvitieteellinen puutarha kerää erityisesti muuttavia varpuslintuja syksyin ja kevään. Alue on tunnettu itäisten uunilintulajien pistäytymispaikkana. Puutarhassa on pesinyt muun muassa nokkavarpunen ja tikli. Lepakoita tavataan säännöllisesti Kaisaniemenrannan puolella. Kasvitieteellisessä puutarhassa kasvaa suuria puita; kanadanpoppelin ympärysmitta on lähes viisi metriä ja Suomen paksuimman vuorijalavan ympärysmitta on peräti 561 cm. Ulkopuutarhaan on vapaa pääsy sen aukioloaikoina.

Suomen paksuin vuorijalava

4.11 Kruununhaan salava

Kruununhaan salava on puuksi poikkeuksellisen näköinen, koska sen runko on hyvin paksu ja kiertynyt. Puu on rauhoitettu luonnonmuistomerkinä vuonna 1924 ollen näin Helsingin varhaisin rauhoitettu pystyssä oleva puu. Salava kuuluu pajukasveihin. Suomessa salava ei alun perin ole luonnonvarainen, mutta se on nykyisin villiintynyt, ja sitä esiintyy vesistöjen rannoilla.

Haltialan seutu

- 5.1 Pitkääkosken rinnelehdot**
- 5.2 Vantaanjoentörmä**
- 5.3 Kuninkaan tammi**
- 5.4 Pitkääkosken keto**
- 5.5 Pitkääkosken siirtolohkare**
- 5.6 Paloheinän-Haltialan metsäalue**
- 5.7 Haltialan aarnialue**
- 5.8 Niskalan puulajipuisto**
- 5.9 Ruutinkoski**
  - 5.9.1 Kynäjalavaryhmä
- 5.10 Paloheinänhuippu**
- 5.11 Pakilanmetsä**
- 5.12 Maununneva**
- 5.13 Tuomarinkylän käärmeukuusi**

0 500 1000 1500 2000 m

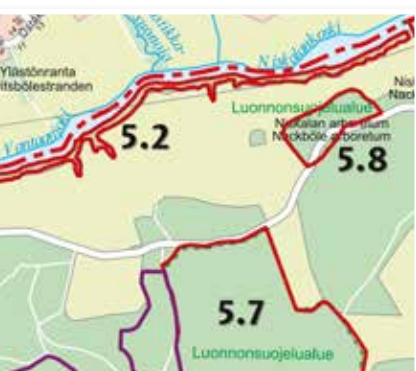

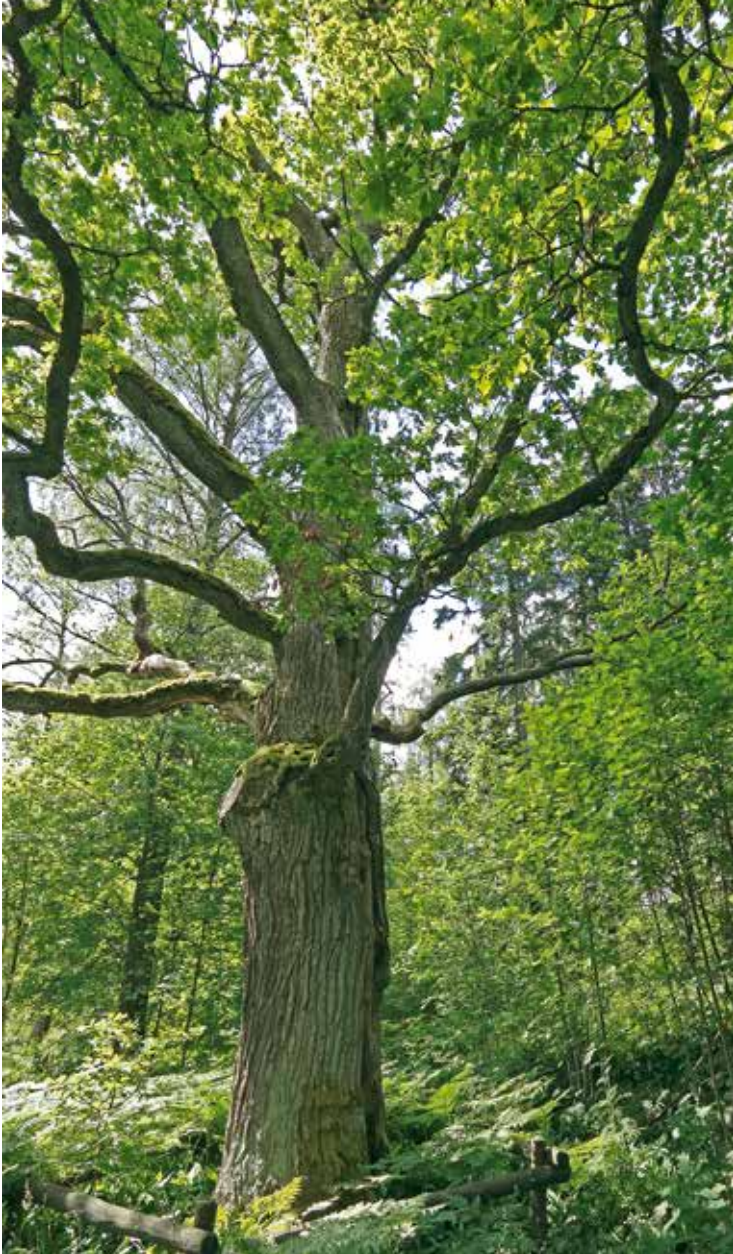
talvella myös hiihtäen. Polkupyörä on talutettava alueen läpi, koska ajaminen on kielletty. Kalastaminen on sallittua mato-ongintaa lukuun ottamatta Vantaan puolella, jonne kalastajien tulisi kuitenkin kahlata suojelualan ulkopuolelta, sillä suojelualueella saa kulkea vain merkityt polkuja pitkin. Pääopastetaulut ovat alueen sisään-tulokohdissa. Vantaanjoen rannassa on kaksi katselulavaa.

5.2 Vantaanjoentörmä

Pitkäkosen rinnelehtojen suojelualan itäpuolelta alkaa heti uusi, vuonna 2012 perustettu Vantaanjoentörmän luonnonsuojelualue.

Joen rantaä myötäilevä, kolmen hehtaarin kokoinen alue on lähes 1,5 kilometrin pituinen. Vantaanjoentörmää luonnehtivat kasvistollisesti monipuoliset ja pääosin hyvin säilyneet erityyppiset lehdot ja rinteiden viljavat niityt. Lehdoissa kasvaa muun muassa mustakonnanmarjaa ja lehto-orvokkia. Linnuston edustajia ovat esimerkiksi pikkulepinkäinen ja punavarpunen. Alueella on merkitystä myös lepakoille ja saukoille.

5.3 Kuninkaan tammi

Pitkäkosken vedenpuhdistuslaitoksen ja Kuninkaantammentien pohjoispuolella kasvaa vanha tammi, jonka ympärysmitta on yli neljä metriä. Luonnonmuistomerkkinä puu on rauhoitettu vuonna 1956. Tarun mukaan tammen on istuttanut Ruotsi-Suomen kuningas 1700-luvulla.

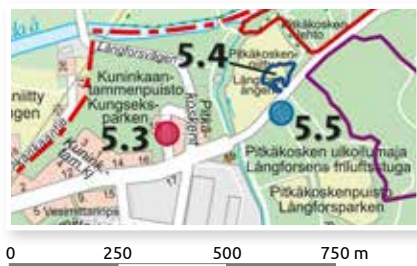
Ohdakeperhonen puna-apilalla

Koivu ja mänty kedolla

5.4 Pitkäkosken keto

Maakunnallisesti arvokas Pitkäkosken keto on vain 0,3 hehtaarin laajuinen lähes puuton kallioketo. Silti siellä kasvaa useita huomion-arvoisia kasveja, muun muassa kartioakankaali ja tummatulikukka. Valtalejy-jeja ovat nurmipuntarpää ja tuoksusimake. Kedon kasvillisuus houkuttelee kesäisin perhosia.

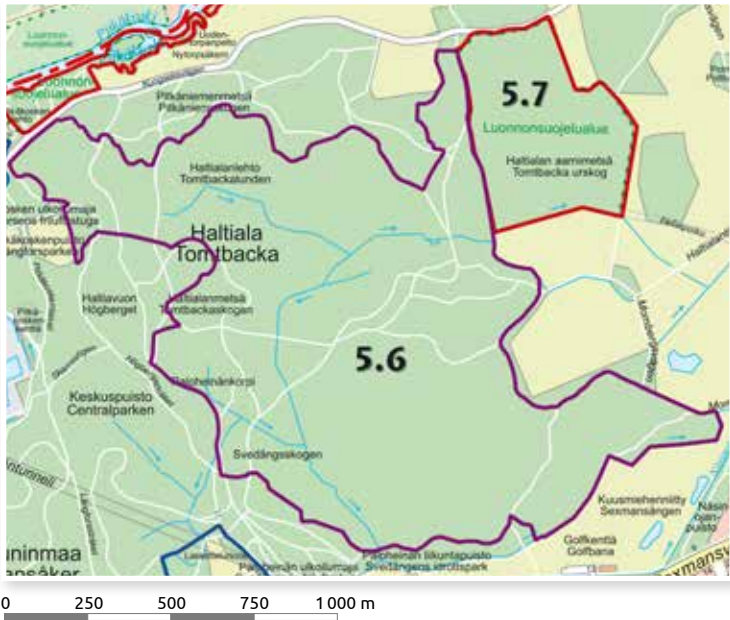
5.5 Pitkäkosken siirtolohkare

Pitkäkosken ulkoilumajan lähellä kulkevan ulkoilutien varrella sijaitsee rapakivilohkare, jonka korkeus on noin 2,5 metriä. Kivessä on nähtävissä huomattavan paljon maasälpien muodostamia renasrakenteita.

5.6 Paloheinän-Haltialan metsäalue

Hyvin suuri (138 hehtaaria) ja arvokas metsäalue sijaitsee Keskuspuiston pohjoisosassa rajoittuen Paloheinän liikuntapuistoon, Pitkäkosken ulkoilumajaan ja Haltialan aarnialueeseen. Alueelle ollaan perustamassa suuri luonnonsuojelualue. Paloheinän-Haltialan metsäalue edustaa Helsingin luonnon merkittävimpiä kohteita. Sen tärkeimmät elinympäristöt koostuvat lehdoista ja korpisoista. Väliin mahtuu myös reilun kokoisia kangasmetsiä. Laajan metsäalueen linnusto on monipuolista, siellä pesiviä lajeja ovat palokärki, pyy, pikkusieppo ja pähkinähakki. Myös petolinnuille alue on Helsingin oloissa ehdottoman tärkeä. Paloheinän-Haltialan metsäalueella kasvaa monia suuria, vanhoja puita, ja lahojen puiden osuus on suuri. Sen takia alueen

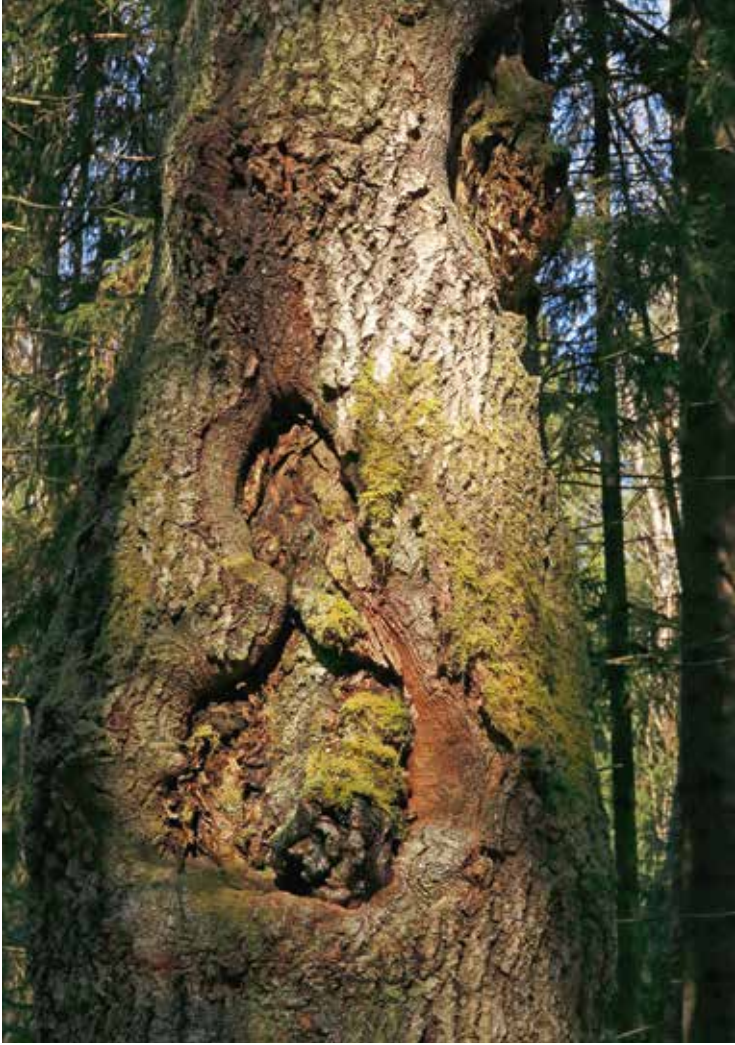
kääpälaajisto on eteläsuomalaisittain jopa poikkeuksellisen edustava. Metsän kasvilajistossa esiintyy kotkansiipeä, näsiä, maariankämmekkää ja mesimarjaa. Metsäalueella elää vahva liito-oravakanta. Alueen läpi virtaa Näsinoja-Tuomarinkylänoja. Paloheinä-Haltialan metsäalueella on runsaasti ulkoiluteitä ja merkittyjä luontopolkuja. Esimerkiksi Metsäpolku lähtee Paloheinän ulkoilumajalta ja kiertää kapeita pikkupolkuja pitkin vajaan kolmen kilometrin metsäkierroksen. Polun varrella kerrotaan maastotauluin Haltialan metsäluonnosta ja sen hoidosta. Reitti on merkitty vihrein käpymerken.

Metsässä sijaitsevalla siirtolohkareella on kuvattu Risto Räppääjä -elokuva.

5.7 Haltialan aarnialue

Koko Helsingin hienoin aarnimetsä on vuonna 1984 luonnonsuojelualueeksi rauhoitettu 23 hehtaarin laajuinen Haltialan aarnialue. Metsässä ei ole tehty hakkuita sitten 1950-luvun. Kuusivaltaisen, osittain korpien muodostaman aarnialueen eliöstö on monipuolinen. Suuren lahoppumäärän seurauksena sieniä, erityisesti kääpiä sekä hyönteisiä ja lintuja on paljon. Alueella on myös runsas nisäkäslajisto,

Käpytikka

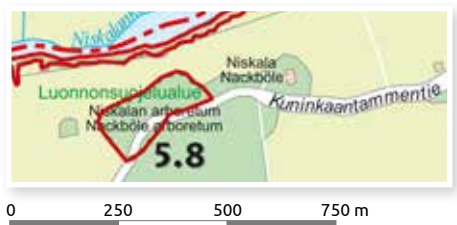
asujina esimerkiksi mäyriä ja jäniksiä. Lisäksi liito-oravat viihtyvät hyvin aarnialueella. Lintulajeista siellä pesii muun muassa idän-uunilintu, pikkusieppo ja punatulkku. Vanhan metsän rauhan säilyttämiseksi alueella saa liikkua vain merkityjä polkuja pitkin. Suojelualueelle pääsee kolmesta kohdasta, joissa kussakin on opastaulu. Haltiavuoren luontopolku kulkee alueen itä- ja pohjoispuolelta.

Kevättähtimö

5.8 Niskalan puulajipuisto

Niskalan puulajipuiston eli arboretumin perusti Tuomarinkylän kartanon isäntä Jakob Kavaleff vuosina 1905–1917. Hän oli kiinnostunut luonnosta ja metsätaloudesta ja toi ulkomailta Suomeen harvinaisten puiden ja pensaiden siemeniä. Puulajipuisto perustettiin Kavaleffin taimitarhan esittelypuistoksi. Reilun kahden hehtaarin laajuinen ydinalue on rauhoitettu luonnonsuojelualueeksi vuonna 1984. Koko arboretumissa kasvaa yli 750 puuvartista lajia ja lajiketta eri puolilta maailmaa. Alue on tärkeä myös sekä lepakoille että linnuille; siellä pesiviä lajeja ovat esimerkiksi nokkavarpunen ja tiltalti. Arboretumin puut ja pensaat on nimetty, ja siellä liikutaan vain polkuja pitkin. Alueen länsipäässä on pöytäryhmä levähtämistä varten. Haltiavuoren luontopolku sivuaa aluetta eteläpuolelta. Niskalan arboretumissa tehtiin peruskunnostus vuonna 2016.

5.9 Ruutinkoski

Vantaanjoen alimman kosken, Ruutinkosken koskiosuus noin 300 metrin pituinen. Luonnonsuojelualueen laajuus on 8,6 hehtaaria, ja se sijoittuu Helsingin ja Vantaan rajan tuntumaan. Kosken jälkeisen suvannon reunoilla kasvaa runsaasti osmankäämiä ja järvikortetta. Alueella on niittyjä, pensaikkoja ja rantaluhtia sekä pienehkö lampare. Hyvin arvokkaissa lehtometsissä kukkii keväisin keltavuokkoa, pystykiurunkannusta ja isokäenrieskaa. Lintujen havainnointiin loppukevät ja alkukesä ovat parasta aikaa, silloin yölaulajat, kuten sirkkalinnut ovat äänessä. Päivällä voi kuulla ruisrääkkää tai kultarintaa. Harmaahaikara on tyypillinen vieras joen varrella.

Harmaahaikara

Ruutinkoskella on merkitystä myös lepakoille ja sammakkoeläimille. Suojelualueella saa liikkua vain merkityjä polkuja pitkin. Alueella on kaksi pöytäryhmää. Kalastuspaikat on merkitty opastauluihin.

5.9.1 Kynäjalavaryhmä

Ruutinkosken suojelualan etelälaidalla, pellon reunassa sijaitsee Suomen luonnossa harvinainen kynäjalavaryhmä, jossa on kuusi puuta. Luonnonmuistomerkkinä vuonna 1984 rauhoitetuista puista korkein on noin 15 metriä ja paksuimman ympärystmitta on alle kahden metrin.

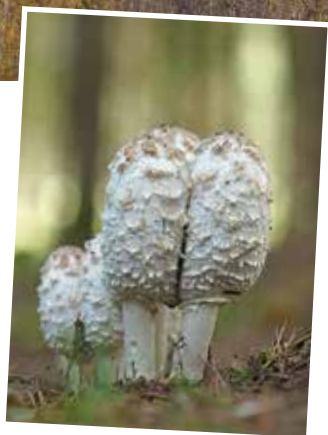

Näkymä Paloheinänhuipulta Malminkartanonhuipulle.

Leskenlehti

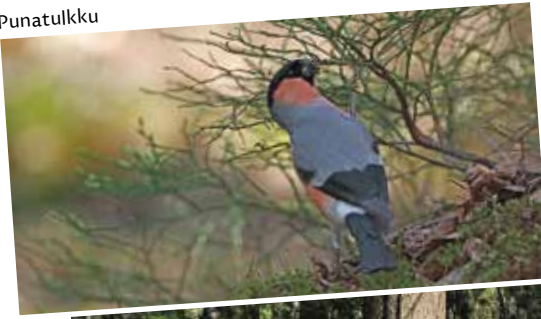

Suomumustesieni

5.10 Paloheinänhuippu

Paloheinänhuippu on 1960-luvulla rakennettu täyttömäki. Se on valtaosaltaan avointa ulkoilualueutta, jossa on useita ulkoiluteitä. Täyttömäen rinteillä kasvaa myös harvahiokoja istutusmetsiä. Huipulta näkee parhaiten itään ja länteen, ja paikkaa käytetään lintujen tarkkailuun. Muuttajien lisäksi siellä voi nähdä isoja tikliparvia alueella kasvavien ohdakkeiden siemenien kimpussa.

5.11 Pakilanmetsä

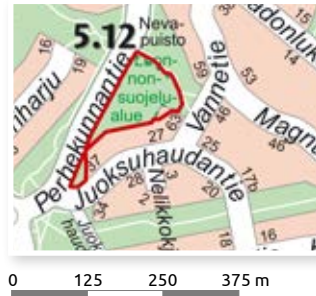
Arvokkaan ja monipuolisen metsäalueen laajuus on noin 25 hehtaaria. Pääosin varttuneen kuusi- ja sekametsän kasvilajistossa esiintyy mustikkaa, metsämitikkaa ja oravanmarjaa. Metsäisillä korpisoilla on huomattavan runsaasti saniaislajeja, esimerkiksi metsäalvejuurta. Kääpäkohteena Pakilanmetsä on ensiluokkainen. Sieltä on löydetty 70 kääpäalajia, joista muutamat ovat alueellisesti uhanalaisia. Pesiviä lintulajeja ovat esimerkiksi sirittäjä, mustapääkerttu ja kanahaukka. Liito-oraviakin asustaa Pakilanmetsässä. Alueella on useita ulkoiluteitä ja polkuja.

5.12 Maununneva

Pienellä, 1,5 hehtaarin laajuisella Maununnevan suoalueella on puuttoman nevan lisäksi myös mäntyvaltaista rämettä ja kuusivaltaista korpea. Kevättulvien ansiosta nevaosuus pysyy puuttomana. Luonnonsuojelualueen kasvillisuudessa esiintyy rahkasammalia, tupasviljaa ja kurjenjalkaa sekä suopursua. Alueella saa liikkua vain merkittyjä polkuja ja pitkospuita pitkin.

Suopursu

5.13 Tuomarinkylän käärmeukuusi

Tuomarinkylän käärmeukuusi on rauhoitettu luonnonmuistomerkkinä vuonna 2002. Käärmeukuuseksi huomattavan suuren puun tyven ympärysmitta on yli kolme metriä ja pituutta on yli 27 metriä. Yleensä käärmeukuusi ei kasva yli 15 metriä korkeaksi. Aidattu puu kasvaa Tuomarinkylän kulttuurimiljöössä.

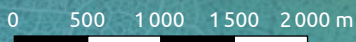
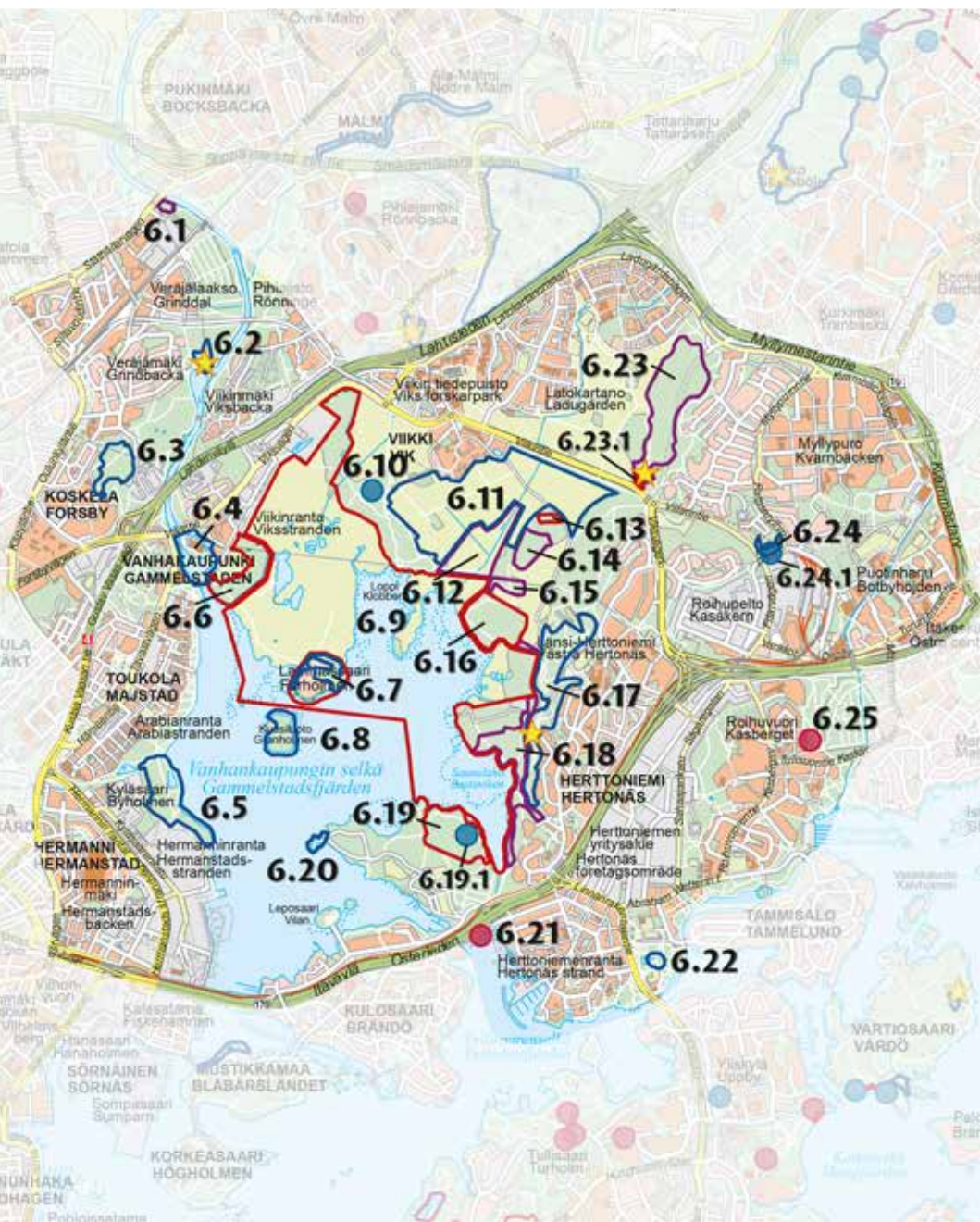

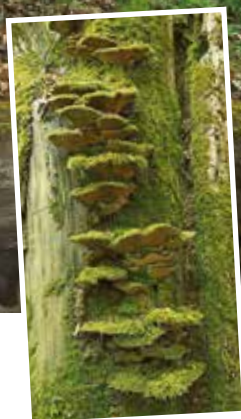
0 125 250 375 m

Viikin seutu

- 6.1 Oulunkylän rantapuiston jalopuulehto**
- 6.2 Pikkukosken Pirunkallio**
- 6.3 Jokiniementien kallio**
- 6.4 Vanhankaupunginkoski**
- 6.5 Kyläsaaren ranta**
- 6.6 Pornaistenniemen tervaleppälehto**
- 6.7 Lammassaari**
- 6.8 Kuusiluoto**
- 6.9 Viikki-Vanhankaupunginlahti**
- 6.10 Hakalanniementien siirtolohkare**
- 6.11 Etu-Viikin itäpellot**
- 6.12 Purolahden rantaniitty**
- 6.13 Viikin pähkinäpensaslehto**
- 6.14 Mäyrämetsä**
- 6.15 Bäcksin rinneriitty**
- 6.16 Mölylän metsä**
- 6.17 Länsi-Herttoniemen kalliot**
- 6.18 Fastholma ja Saunalahden itäpuolinen metsä**
- 6.19 Kivinokan vanha metsä**
  - 6.19.1 Hiidenkirnut
- 6.20 Kivinokan kärki**
- 6.21 Herttoniemen mänty**
- 6.22 Herttoniemen kartanon lehto**
- 6.23 Hallainvuori**
  - 6.23.1 Viikintien pähkinäpensaslehto
- 6.24 Kauppamylyntien kallio**
  - 6.24.1 Hiidenkirnur ryhmä
- 6.25 Roihuvuoren hiidenkirnut**

6.1 Oulunkylän rantapuiston jalopuulehto

Vantaanjoen rinteisessä maastossa sijaitseva hieno jalopuumetsikkö on vajaan hehtaarin laajuinen. Luonnonsuojeluohjelmaan kuuluvassa lehdossa kasvaa useita vaahteroita ja isoja kuusia, ja alueen muita puulajeja ovat esimerkiksi lehtikuusi ja haapa. Aluskasvillisuuden valtalajeja ovat muun muassa kielo ja vuohenputki. Metsässä on paljon lahopuita, ja sieltä on löydetty harvinaisia sienilajeja. Jalopuulehdon eteläreunassa kulkee ulkoilutie ja metsässä on joitain polkuja.

6.2 Pikkukosken Pirunkallio

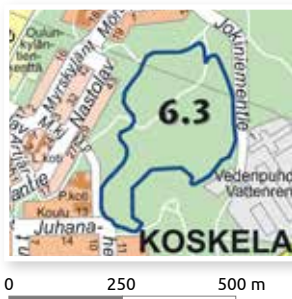
Viikintien laajaan kallioalueeseen kuuluva Pirunkallio on tunnettu, jyrkkäpiirteinen kallio Pikkukosken uimarannan vieressä. Vantaanjoen uoman näkee hienosti kallion huipulta, mutta laki ei ole helpoimmin saavutettavia. Kallion länsi- ja itäpuolella on kasvistollisesti arvokkaita lehtoja, ja kallioseudun lähimetsät kuuluvat Helsingin arvokkaimpiin kääpälueisiin.

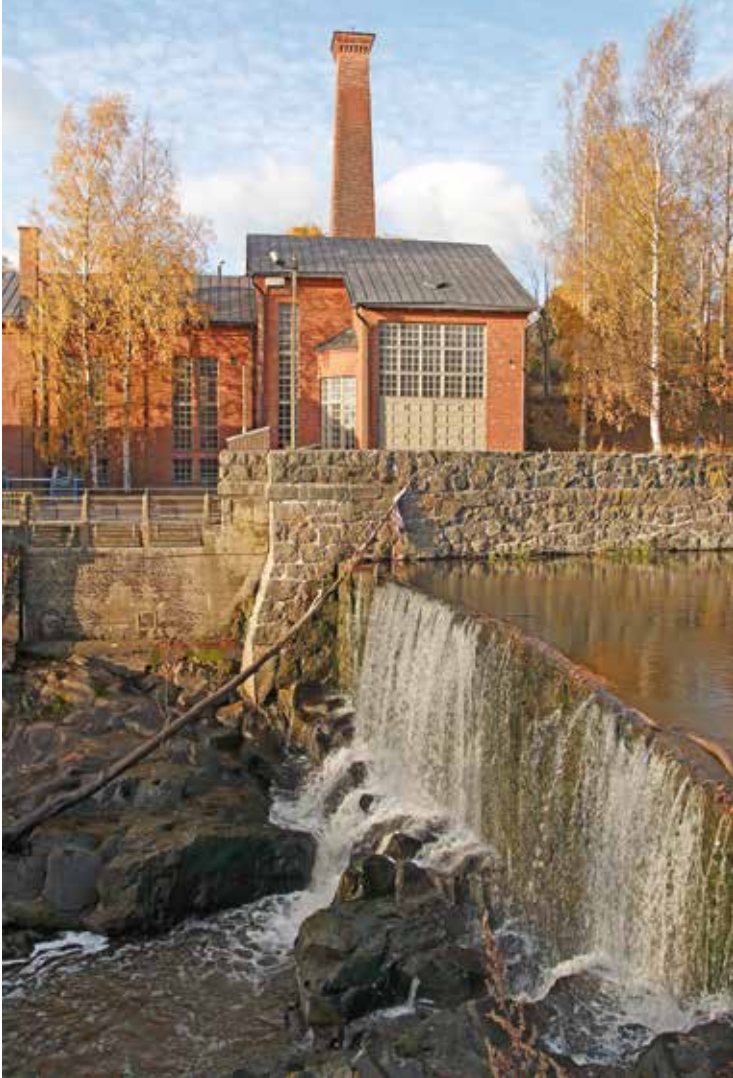

6.3 Jokiniementien kallio

Jokiniementien maisemallisesti merkittävän kallioalueen avoimimmat kalliot ovat Juhana Herttuan tien välittömässä läheisyydessä alueen lounaiskulmassa. Sieltä näkee muun muassa Vanhankaupungin selälle. Kallioalueen männyt ovat osin hyvinkin iäkkäitä ja keloja on paljon. Linnuista alueella pesii muun muassa leppälintu. Kallioille pääsee helposti esimerkiksi lounaasta tai pohjoisesta ulkoiluteitä pitkin.

6.4 Vanhankaupunginkoski

Vantaanjoki laskee täällä mereen. Kaksihaarainen koskialue käsittää läntisen putouksen myllypatoineen ja itäisen, kivikossa polveilevan, varsinkin keväisin kuohuvan kosken. Vanhankaupunginkosken alapuolinen suvanto on Helsingin suosituin kalastuspaikka. Syksyisin jokeen yrittää nousta yli kymmenkiloisiakin

Koskikara

lohia ja taimenia. Kosken itähaaraa on loivennettu vaelluskalojen nousun helpottamiseksi vuonna 1999. Tulva-aikoina joessa virtaa vettä lähes 150 m³/s. Kuivimpina aikoina virtaus on vain noin sadasosa siitä. Kosken tunnettuja talvievaita ovat koskikarat, joita tavataan vuosittain useampia yksilöitä. Myös saukoista ja minkeistä on tehty alueella havaintoja. Vanhankaupunginkosken itähaarassa järjestetään vuosittain huhtikuussa kansainväliset koskimelontakilpailut. Länsihaaran mylly ja myllypato ovat 1800-luvulta ja siten alueen vanhimpia rakennuksia.

Tikki

6.5 Kyläsaaren ranta

Kyläsaaren rantavyöhyke on pääosin heinikkoista rikkaruohostoa, jossa kasvaa paljon linnuille sopivia ravintokasveja. Alueella on myös lampare ja ojanvarsia. Pesimälajeja ovat muun muassa keltavästäräkki ja pikkutylli. Muuttoaikoina Kyläsaari vetää puoleensa runsaasti varpuslintuja, ja talvisin se on yksi Helsingin seudun parhaita paikkoja havaita urpiaisia, tiklejä tai erittäin harvinaisia tunturikiuruja. Kasvien lajirunsaus on suuri. Myös perhosia tavataan paljon Kyläsaaren rikkaruohostoissa. Osittain vaikeakulkuisella alueella on paljon ulkoiluteitä, ja aivan rannan tuntumassa kulkee myös polkuja.

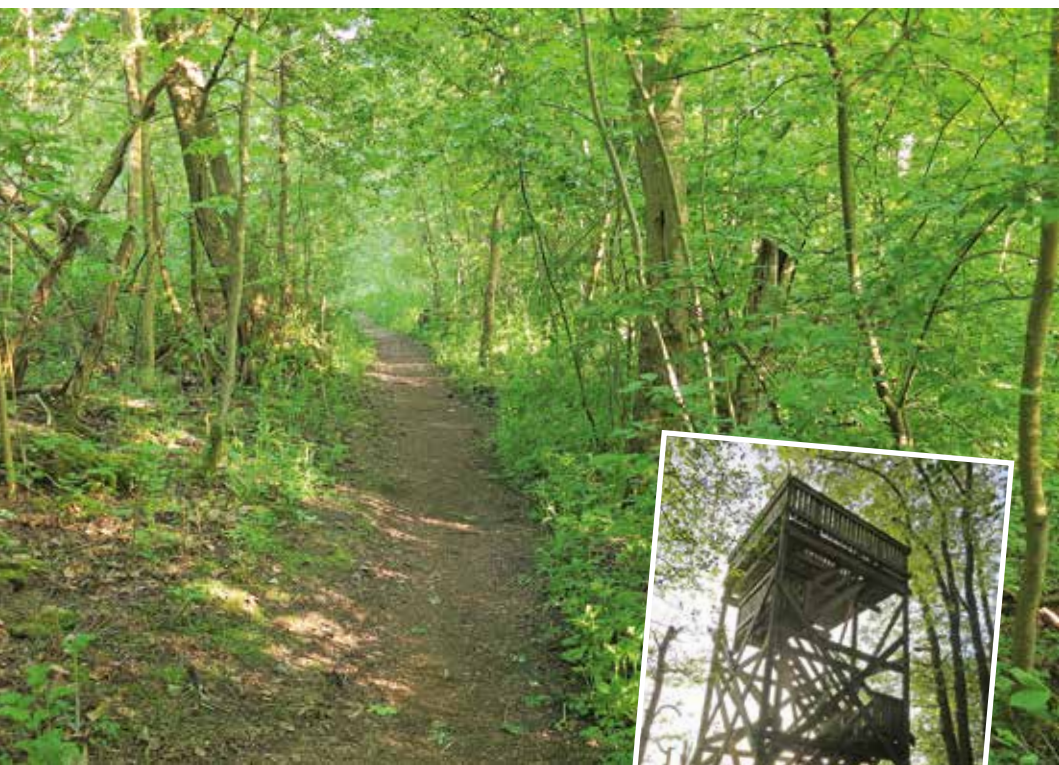

6.6 Pornaistenniemen tervaleppälehto

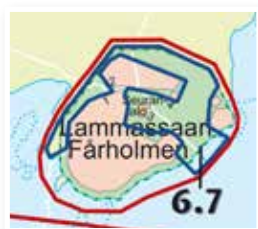
Laajan Viikin-Vanhankaupunginlahden luonnonsuojelualueen länsipuolella sijaitsee Pornaistenniemen tervaleppälehto, jonne on vuonna 2016 perustettu noin kahdeksan hehtaarin suuruinen luonnonsuojelualue. Kosteassa lehdossa kasvaa pääosin tervaleppiä sekä koivuja ja reunoilla on pajukkoa. Merivesi nousee ajoittain alueelle. Lahopuuta on runsaasti, ja Pornaistenniemen tervaleppälehto onkin erityisen merkittävä paikka kääville. Lintulajeista siellä voi havaita muun muassa pikkutikan, kultarinnan tai uuttukyyhkyn. Lehdossa on usein talvehtinut valkoselkätikka, ja laji on kerran jopa yrittänyt siellä pesimistä. Pornaistenniemen luontopolku kulkee alueella. Lehdon itäpuolella sijaitsee lintutorni, josta johtaa pitkospuut piilokojulle.

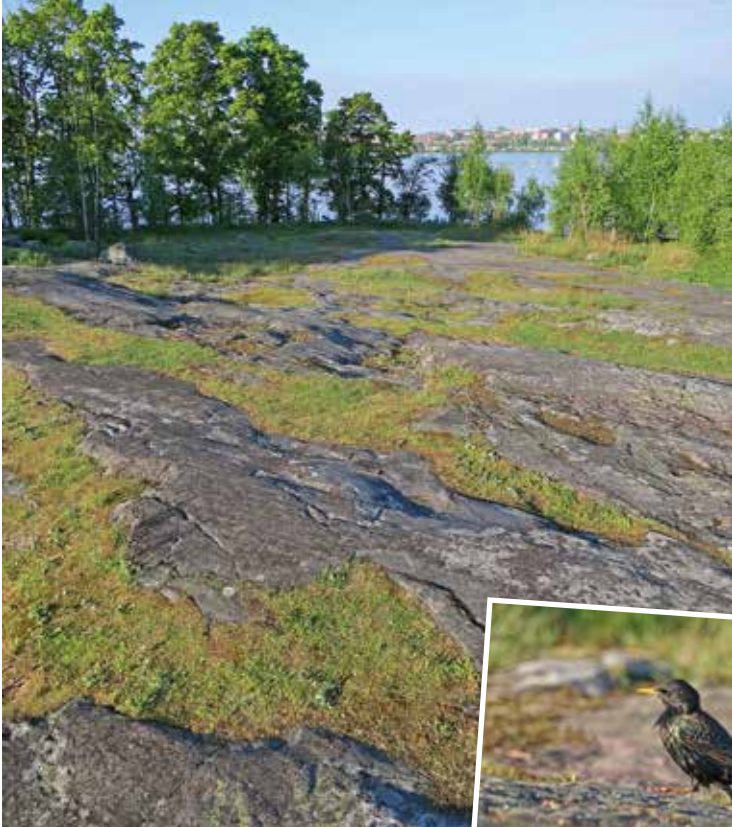

6.7 Lammassaari

Lammassaareen pääsee pitkospuita pitkin Pornaistenniemestä. Saaren reunalla tiheähkön metsän reunassa on lintutorni, josta näkee hienosti avoimen laidunalueen suuntaan. Talvisaikaan saarella voi nähdä esimerkiksi huuhkajan. Lammassaari on erittäin otollinen alue lepakoille ja siellä voi tavata useita lajeja, muun muassa siippoja ja korvayökön. Lammassaarella kulkee polkuja, joita tulisi seurata, ja välttää kulkemista yksityisten kesämajojen pihoilla. Saaren länsireunasta pääsee pitkospuita pitkin Kuusiluotoon.

0 250 500 m

Kottarainen

6.8 Kuusiluoto

Kuusiluodosta avautuu melko avoin näkymä etelään. Nimestään huolimatta saari on lehtipuuvaltainen, keskellä on hieman kallioista maastoa ketoineen. Saarella pesii runsaslajinen joukko lintuja, muun muassa pikkutikka, kottarainen ja rantasipi. Uuttukyyhkyille Kuusiluoto on Helsingin parhaita paikkoja, sillä saarella on sekä isoja puita luonnonkoloineen että linnunpönttöjä. Myös lepakot viihtyvät alueella, sillä siellä olevat vanhat puurakennukset tarjoavat lepakoille päiväpiilo- ja lisääntymispaikkoja. Alueella on laiduntavia lampaita kesästä syksyyn.

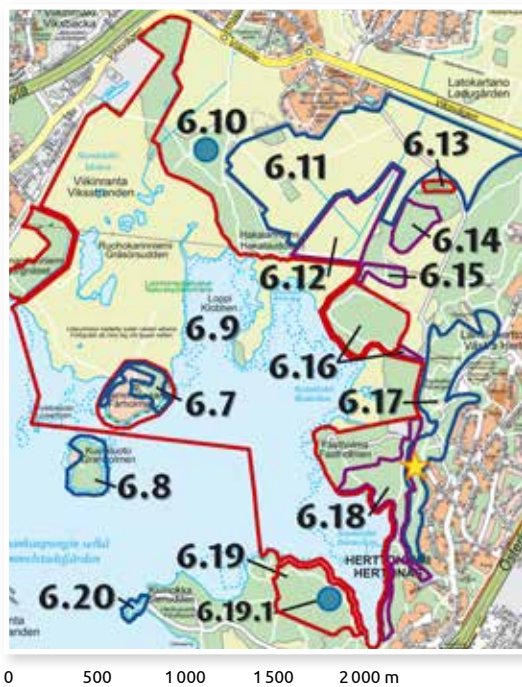
6.9 Viikki-Vanhankaupunginlahti

Viikki-Vanhankaupunginlahti on Helsingin laajin luonnonsuojelualue, sen pinta-ala on noin 305 hehtaaria. Alue sijaitsee lähes Helsingin maantieteellisessä keskipisteessä. Se on ollut lintututkijoiden tutkimusalueetta jo 1800-luvun alkupuolella, ja ensimmäisen kerran

lahtea esitettiin suojeltavaksi vuonna 1914. Siitä lähtien alueen suojeleminen tai sen suunnittelu on edennyt välillä hitaammin ja välillä nopeammin. Tämänhetkinen raja-alue tulee vielä muuttumaan nykyisten ja tulevien viereisten suojelualueiden yhdistyessä. Paikan kosteikkolinnuista on havaintoja yli 150 vuoden takaa. Systemaattinen linnustonseuranta on aloitettu vuonna 1986.

Suosituksella ja tunnetulla lintujen havainnointialueella nähdään vuosittain monia harvinaisuuksia. Kaikkiaan koko Viikin ja Vanhankaupunginlahden

alueella on havaittu noin 305 lintulajia. Pesiviä lajeja koko alueella on vuosittain noin 100, joista monet ovat uhanalaisia. Pesivien parien lukumäärä on lähes 2000. Lajeista mainittakoon silkkiuikku, luhtakana, sitruunavästäräkki, ruoko- ja rytikerttunen sekä pikkutikka. Muista alueelle tunnusomaisista lajeista viiksitimali asettui lahdelle 1990-luvulla. Harmaahaikarasta tuli pysyvä asukas 2000-luvun alussa. Siitä lähtien haikarayhdyskunta on ollut hyvin nähtävissä Purolahden edustan Loppi-nimisessä pikkusaarella. Vanhankaupunginlahdella levähtää ja ruokailee keväisin ja syksyisin tuhansia muuttolintuja, esimerkiksi vesilintuja, hanhia, kahlaajia sekä kottaraisia. Alue on myös hyvin tärkeä sammakkoeläimille, ja esimerkiksi viitasammakoille Vanhankaupunginlahti on yksi harvoista elinalueista Helsingissä.

Viikki-Vanhankaupunginlahti ja Purolahden rantaniitty kuuluvat Vanhankaupunginlahden lintuveden Natura-alueeseen. Luonnonsuojelu-alueella tulee kulkea merkittyyä reittejä pitkin sulan veden aikaan pesimärauhan takaamiseksi. Ulkoilu on kuitenkin helppoa tällöinkin, sillä ruovikossa, peltojen ja laidunten reunoilla sekä suojelualueeseen rajautuvissa rantametsissä on runsaasti ulkoiluteitä ja polkuja. Luonnonsuojelualueella ja sen tuntumassa on yhdeksän lintutornia tai lintujentarkkailulavaa. Koko Viikin ja Vanhankaupunginlahden alueella on neljä luontopolkua: Viikin arboretumin puulajipolku, lasten luontopolku Viikarien Viikki, Pornaistenniemen luontopolku ja Kivinokan esteetön luontopolku. Myös Lammassaaren johtava pitkospuureitti on nykyään esteetön.

Ruokokerttunen

6.10 Hakalanniementien siirtolohkare

Suuri, noin neljä metriä korkea rapakivilohkare sijaitsee Viikin arboretumin alueella. Kiven lounaispuolella on Litorinameri-vaiheen muinaisrantakivikko kasvillisuuden peitossa.

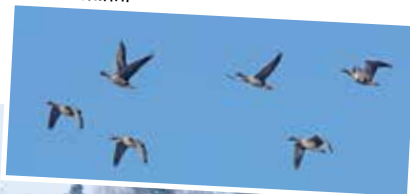

6.11 Etu-Viikin itäpellot

Viikin koetilan alueella on laajahkoja peltoja, ja linnustollisesti arvokkain pelto lohko on Etu-Viikin itäpellot. Monipuolisella maanviljelysalueella on kesantoja, viljelyksiä, laitumia ja puustosaarekkeitä sekä niittyjä. Pesiviä lintulajeja edustavat esimerkiksi töyhtöhyöppä, kuovi, keltävästäräkki ja pikkulepinkäinen. Myös muuttoaikoina alue on erittäin merkityksellinen laajalle lintujoukolla, varpuslinnuista hanhiin ja petolintuihin. Koetilan alueella on leveitä ulkoiluteitä, joita tulee käyttää.

6.12 Purolahden rantaniitty

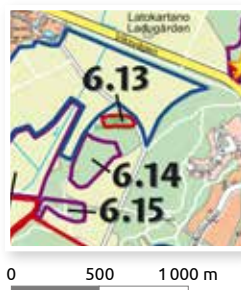
Suurehko avoluhta- ja luhtaniittyalue on arvokas sekä linnustoltaan että kasvillisuudeltaan. Se on merkittävä kahlaajien ja vesilintujen levähdysalue, muun muassa yksi maamme tunnetuimmista heinäkurpan syysmuuton aikaisista levähdyspaikoista. Pesimälinnustoon kuuluvat muiden muassa pensastasku ja taivaanvuohi. Lisäksi Purolahden pohjukan rantaniitty on maakunnallisesti arvokas perinneympäristö. Siellä kasvaa harvinaista ojakurjenpolvea, ja muita merkittäviä alueen kasveja ovat esimerkiksi nurmitatar ja jäkki. Purolahden rantaniityn läpi virtaa Viikinoja, jonka kokonaispituus on yli seitsemän kilometriä. Vaelluskalojakin houkuttelevaa puroa on kunnostettu monissa kohdissa, myös tällä alueella. Luonnonsuojeluohjelmaan kuuluvan rantaniityn eteläreunalla on lintutorni ja itäpuolella lintulava.

Kevätlinnunherne

6.13 Viikin pähkinäpensaslehto

Viikin pähkinäpensaslehto on kooltaan 0,9 hehtaaria. Luontotyyppinä suojelussa lehdossa kasvaa useita kymmeniä pähkinäpensaita. Alueen muita kasvilajeja ovat esimerkiksi metsälehmus, kevätlinnunherne ja kotkansiipi.

6.14 Mäyrämetsä

Viikin peltojen ympäröimässä vajaan viiden hehtaarin laajuisessa metsäsaarekkeessa on sekä lehtomaisia että kuivan kangasmetsän piirteitä. Puustossa on mäntyä, kuusta, haapaa ja koivua. Pystyyn kuolleita puita on paljon. Pesimälinnustoon kuuluvat muun muassa sirittäjä ja uuttukyyhky. Mäyriäkin asustaa alueella. Luonnonsuojeluohjelmaan kuuluvassa Mäyrämetsässä ja sen reunoilla on sekä ulkoiluteitä että polkuja.

6.15 Bäcksin rinneriitty

Bäcksin torpan ketomainen niitty on syntynyt todennäköisesti laidunnuksen tuloksena. Arvokkaaseen kasvilajistoon kuuluvat esimerkiksi ketonoidanlukko, ahokissankäpälä ja ketoneilikka. Niittyalueen itäosa on metsittyynyttä pihapiiriä ja lounaisosa pellon laidan koivikkoa. Luonnonsuojeluohjelmaan kuuluvan alueen läpi kulkee ulkoiluteitä.

Mölylän metsän rantakalliolta on avara näkymä Vanhankaupunginlahdelle.

6.16 Mölylän metsä

Mölylän metsän luonnonsuojelualue on pohjois- ja keskiosiltaan kuusivaltaista. Puusto on pääosin varttunutta ja luonnontilaisen kaltaista. Metsän vanhimmissa osissa on melko paljon lahoppuuta. Ranta-alueiden puusto on lehtipuuvalltaista. Alueen eteläosassa on hyvin rehevää, tervaleppävaltaista lehtoa. Mölylän metsässä voi loppukeväisin kuulla pikkusieppoa, alueella asustaa myös palokärki, ja monille lepakkolajeille seutu kalliioinen ja aukioinen on tärkeää. Mölylän metsä on kääpäalueena hyvin arvokas. Vuonna 2016 perustetun suojelualan koko on noin 13 hehtaaria ja siellä kulkee joitain polkuja.

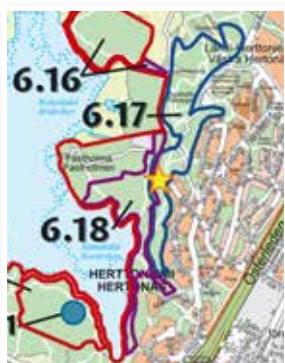
0 500 1000 m

peipponaaras

6.17 Länsi-Herttoniemen kalliot

Maisemallisesti merkittävältä pitkältä kallioalueelta näkee muun muassa Vanhankaupungin selälle. Kalliot ovat tunnettuja lintujentarkkailupaikkoja. Varsinkin talvisaikaan alueella tehdään mielenkiintoisia lintuhavain-toja esimerkiksi pöllöistä. Kallioille pääsee eri suunnista, muun muassa Majavatien päästä.

6.18 Fastholma ja Saunalahden itäpuolinen metsä

Fastholman metsäalue on kostea lehtoa, jonka puusto on tervaleppävaltaista ja aluskasvillisuus rehevää. Fastholma on tärkeä lehtimetsälinnuille; pesimälajeja ovat muun muassa sirittäjä ja pikkutikka. Metsässä voi nähdä myös nokkavarpusia. Fastholma on myös merkittävää sammakko- ja lepakkoaluetta.

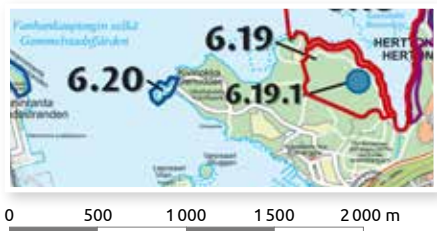
Saunalahden itäpuolinen metsävyöhyke on rannoilla tervaleppävaltaista ja myös linnuille tärkeää aluetta. Pesiviä lintulajeja ovat esimerkiksi satakieli ja mustapääkerttu. Aluskasvillisuus on pensaikkoista ja tiheää, ja lahoppuustoakin on runsaasti. Ulkoilutie kulkee koko luonnonsuojeluohjelmaan kuuluvan alueen halki, ja etenkin Fastholmassa on lisäksi polkuja.

6.19 Kivinokan vanha metsä

Kivinokassa sijaitsee yksi Vanhankaupungin selän ympäristön tärkeimmistä metsistä. 12,5 hehtaarin laajuinen, suurelta osin vanhaa kuusikkoa sisältävä alue on erityisen merkittävä linnuston ja kääpien kannalta. Pesiviä lintulajeja tällä luonnonsuojelualueeksi rauhoitetulla alueella ovat esimerkiksi töyhtötiainen, puukiipijä ja palokärki. Harvinaisia kääpiä on löydetty poikkeuksellisen paljon,

ja metsä on tässä suhteessa yksi Helsingin merkityksellisimmistä. Niin ikään lepakoille Kivinokan vanha metsä on tärkeä. Aluetta kiertää rannan lähellä oleva ulkoilureitti. Metsän pohjoisreunassa, lähellä rantaviivaa on lintulava. Kivinokassa on Puumerkkipolku, esteetön hieman yli 300 metrin mittainen luontopolku.

6.19.1 Hiidenkirnut

Kivinokan vanhan metsän alueella olevien kirnujen läpimitat ovat noin 1,7 metriä ja 0,7 metriä. Hiidenkirnut ovat toisistaan muutaman metrin etäisyydellä. Kirnujen vieressä kulkee polku.

6.20 Kivinokan kärki

Kivinokan kärjestä aukeavat hienot näkymät eri suuntiin Vanhankaupungin selkää. Kärkeen pääsee Kivinokan ulkoilutieltä polkua pitkin.

6.21 Herttoniemen mänty

Luonnonmuistomerkkinä vuonna 1958 rauhoitettu Herttoniemen männyn ympärysmitta on yli kolme metriä. Se sijaitsee Kipparlahden rannan tuntumassa, venekerhon aidatulla alueella. Puun näkee kuitenkin hyvin aidan toiselta puolelta.

Telkän poikanen

6.22 Herttoniemen kartanon lehto

Komein puusto löytyy Herttoniemen kartanopuiston niin sanotun luonnonpuisto-osan luonnontilaisimmasta ja rehevimmstä ytimeistä. Lajeja ovat pääasiassa vaahtera, hieskoivu, pihlaja, tervaleppä, tuomi ja istutetut metsälehmukset. Pensaskerrokseen kuuluu viljelyperäisten lajien ohella esimerkiksi koiranheisi ja herukoita. Muita lehdon lajeja ovat muun muassa imikkä, kevättähtimö ja punaailakki. Puistoalue on merkittävä sekä lepakoille että monille linnuille. Puiston maise-
mallisestikin tärkeissä pienissä lammissa pesii muun muassa telkkä, muista alueen linnuista mainittakoon naakka ja kultarinta. Hienossa kartanopuistossa on paljon kulkuväyliä.

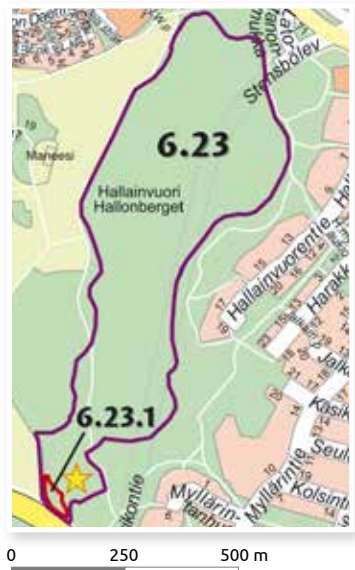

0 250 500 m

6.23 Hallainvuori

Hallainvuoren metsä on 20 hehtaarin laajuinen kalliainen ylänköalue, jonka lounaisreunan kalliolta on komeat näkymät Viikin peltojen suuntaan. Luonnonsuojeluohjelmaan kuuluva Hallainvuori on keskeinen osa Viikistä Kivikon suuntaan koillisessa ulottuvaa ”vihersormea”. Metsät ovat pääosin männikköä, joskin kuusta ja joitain lehtipuitakin kasvaa alueella. Kilpikaarnaisia, vanhoja mäntyjä on melko runsaasti. Hallainvuorella on myös soistuneita kohtia, joissa kasvaa muun muassa suopursua, tupasvillaa ja paatsamaa. Alueen eteläosas-

sa kasvaa lisäksi kaksi metsälehmusryhmää. Linnuston edustajia ovat esimerkiksi havumetsille tyypilliset hippiaäinen ja kuusitiainen. Hallainvuori on erityisen merkittävää aluetta mäntylahopuustosta riippuvaisille kääville. Metsässä on myös havaittu hyvin harvinaista kuusensitkokääppää. Alueen eteläosassa on myös Ancylysjärven aikaista muinaisrantakivikkoa, joka on hyvin nähtävissä polulta. Hallainvuorella on joitakin isohkoja siirtolohkareita. Alueen eteläosan läpi kulkee ulkoilutie ja metsässä on polkuja.

6.23.1 Viikintien pähkinäpensaslehto

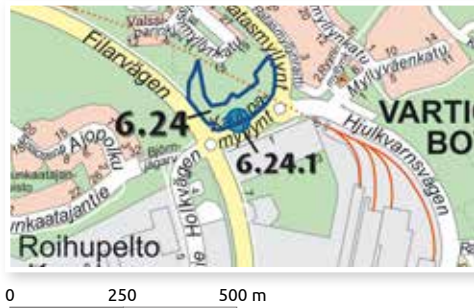
Luontotyyppinä suojellussa Viikintien pähkinäpensaslehdossa on noin 50 yli kaksi metriä korkea pähkinäpensasta. Lehdon muita kasveja ovat esimerkiksi kuusi, taikinamarja ja sinivuokko. Pähkinäpensaslehdon pinta-ala on 36 aaria. Alueen eteläreunassa kulkee kevyen liikenteen väylä.

Puolukka

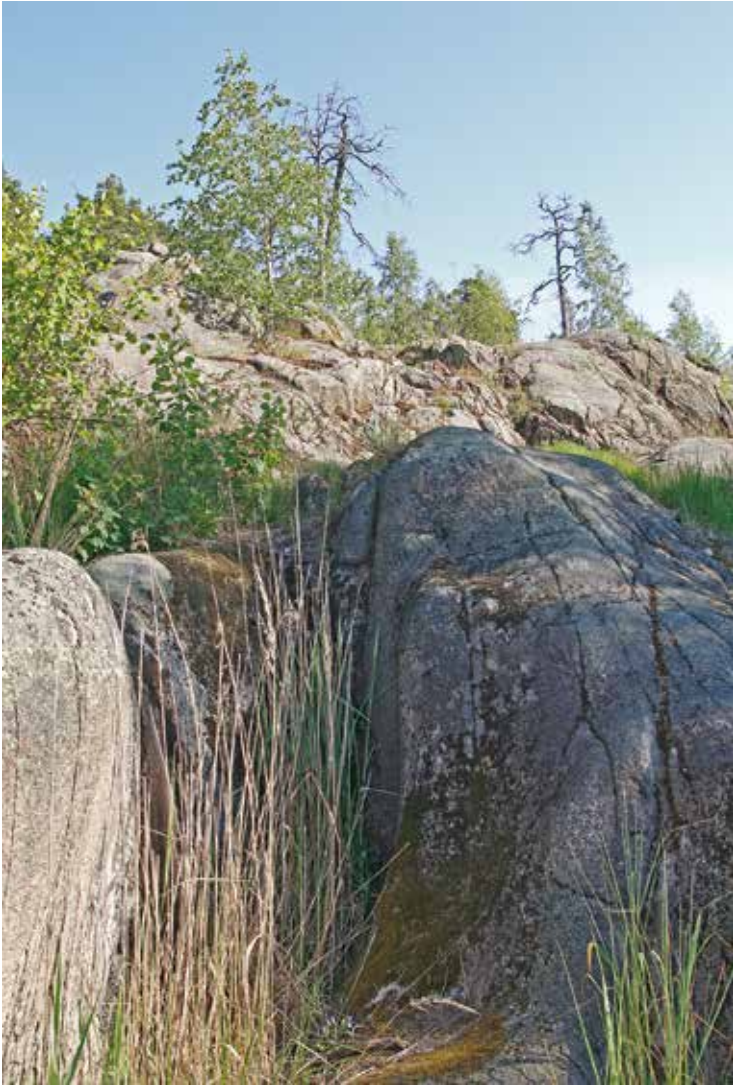

6.24 Kauppamylyntien kallio

Maisemallisesti merkittävällä Kauppamylyntien kallioalueella kasvaa mäntyjen ohella muun muassa puolukkaa, mäkitervakkoa ja kalliokieloaa. Siellä voi havaita linnuista esimerkiksi töyhtötiaisen. Kalliolle pääsee pohjoisesta päin polkuja pitkin.

6.24.1 Hiidenkirnuryhmä

Noin kymmenen hiidenkirnun alkuvaiheen muotoa on nähtävissä Kauppamyllyntien kallioiden eteläosassa, noin 20 metrin päässä Kauppamyllyntieltä. Suurimman kirkun alkion leveys on noin 1,5 metriä.

6.25 Roihuvuoren hiidenkirnut

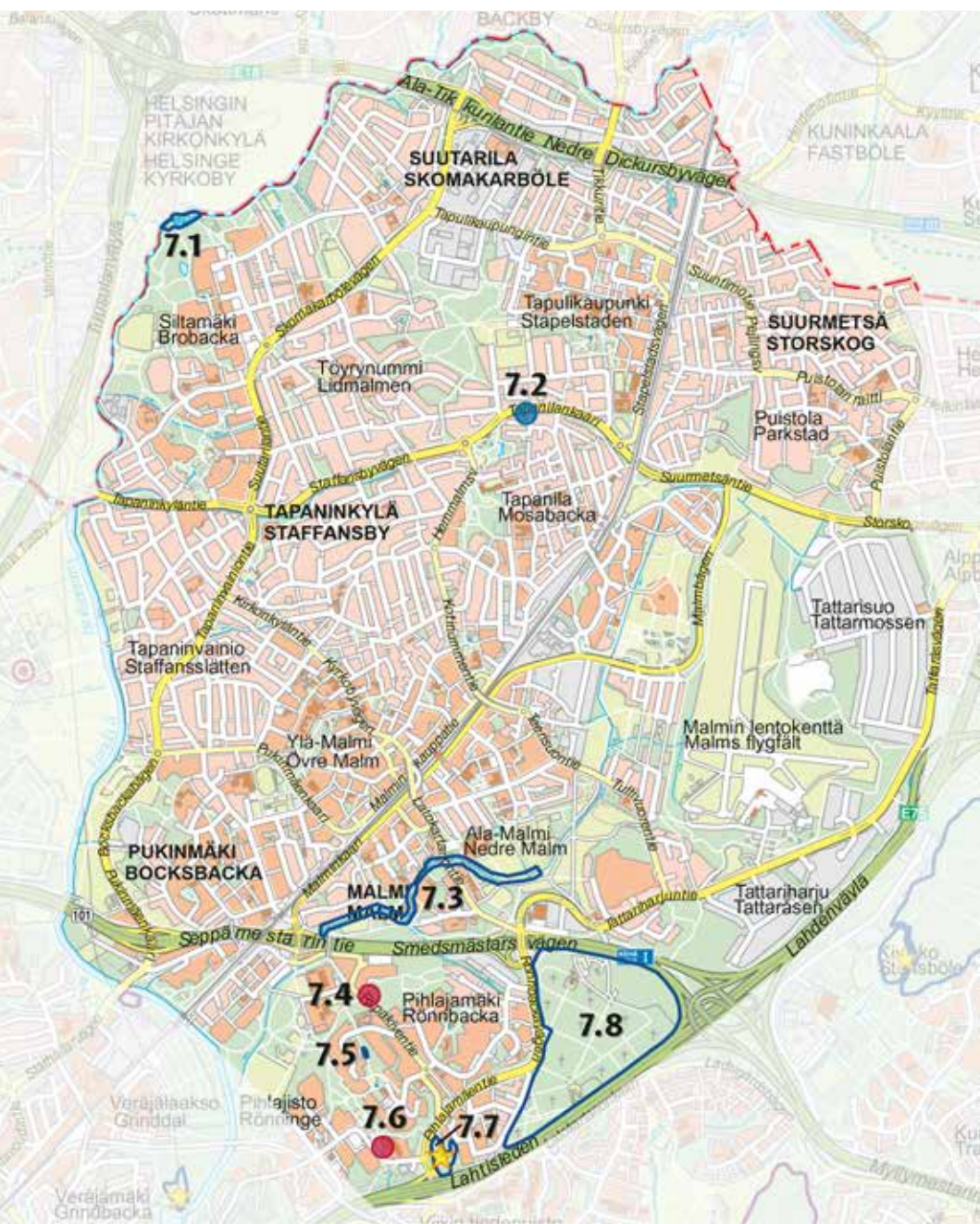
Roihuvuoren kaksi vierekkäistä pienehköä hiidenkirnua on rauhoitettu luonnonmuistomerkkinä vuonna 1960. Niiden läpimitat ovat 25 ja 45 cm. Hiidenkirnujen ympärillä on metallinen kehikko ja ketju. Kirnuille johtaa polku alapuolella kulkevalta ulkoilutieltä.

0 250 500 m

Pohjoinen Helsinki

-
- 7.1 Kirkonkylänkoski**
  - 7.2 Ripetien siirtolohkare**
  - 7.3 Longinoja**
  - 7.4 Rapakiventien hiidenkirnut**
  - 7.5 Vuolukivenpuiston lampi**
  - 7.6 Pihlajiston vaahtera**
  - 7.7 Pihlajamäentien kallio**
  - 7.8 Malmin hautausmaa**

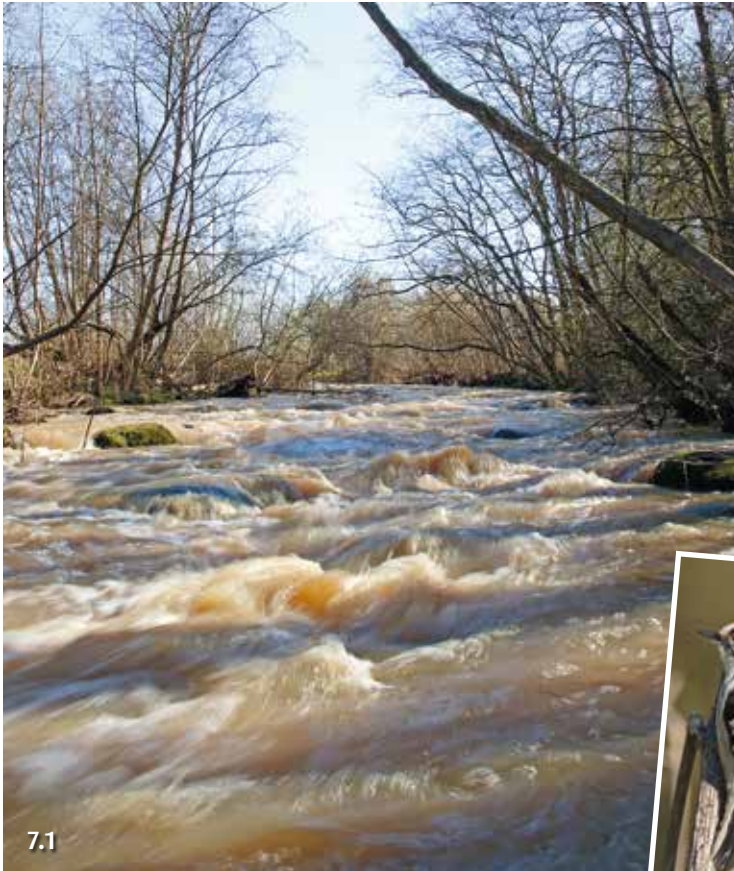
0 500 1000 1500 2000 m

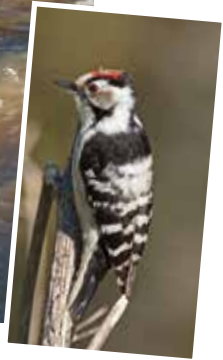
7.1 Kirkonkylänkoski

Helsingin ja Vantaan pohjoisimman rajajoen, Keravanjoen varrella sijaitsee Kirkonkylänkoski rehevine rantoineen ja tulvasaarineen. Lehdoissa esiintyy vaahteraa ja tuomea, aluskasvillisuuden lajeja ovat purolitukka, keltaängelmä ja koiranheisi. Rantametsässä voi nähdä pikkutikan ja joen varrella rantasipin kesäaikaan tai koskikaran talvella. Alueen eteläosaa sivuaa ulkoilutie. Vantaan puolelta kosken näkee hyvin myllyn läheltä.

7.1

Pikkutikka

7.2 Ripetien siirtolohkare

Kolmisen metriä korkea graniittigneissilohkare on hieman piilossa Tapanilankaaren ja Ripetien välisessä metsikössä.

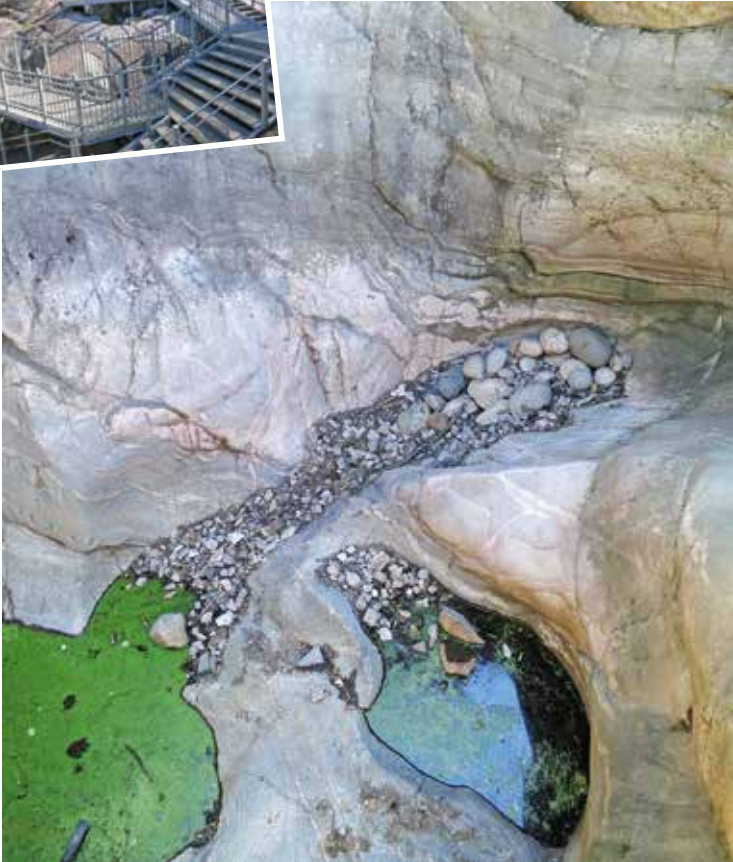
0 250 500 m

7.3 Longinoja

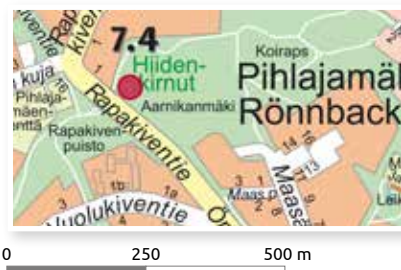
Longinoja on Helsingin pisimpiä puroja; sen kokonaispituus on 15 kilometriä. Sitä on suoristettu, osin putkitettu ja siirretty, kuten useimpia Helsingin virtavesiä. Monipuolisen puroympäristön maisemat ovat vaihtelevia. Yksi esimerkki viihtyisästä puromaisemasta on Ala-Malmin kohdalla Latokartanontien molemmin puolin, jossa puro alittaa useita siltoja. Longinojassa on oma taimenkantansa, joka on saanut alkunsa Virtavesien hoitoyhdistyksen istutuksista. Puroa on kunnostettu luomalla virtapaikkoja ja soraikkoja. Kaikkiaan Longinojassa ui toistakymmentä kalalajia. Puron ympäristössä on hyviä lintupaikkoja, muun muassa Fallkullan peltojen ja erityisesti Malmin lentokentän alueella. Longinojan vieressä kulkee huomattavan runsaasti ulkoiluteitä. Puron vartta seurailee kahden kilometrin pituinen luontopolku.

7.4 Rapakiventien hiidenkirnut

Pihlajamäessä sijaitsee kaksi vuonna 1995 luonnonmuistomerkkinä rauhoitettua hiidenkirknua. Vierekkäisten kirknujen läpimitat ovat 6,9 metriä ja 1,6 metriä. Suuremman syvyys on peräti 8,5 metriä. Kirknut ovat syntyneet viimeistä edellisen jäätiköitymisvaiheen lopulla, mikä tekee niistä harvinaisia ja tieteellisesti kiinnostavia. Ne löydettiin Rapakiventien alikulkutunnelin rakentamisen yhteydessä 1993–94. Helsingin kaupungin ja Pihlajamäki-seuran vuonna 2008 järjestämän nimikilpailun seurauksena kirknut saivat nimet Aarnipata ja Rauninmalja.

7.5 Vuolukivenpuiston lampi

Pihlajamäessä sijaitseva pieni, sympaattinen lampi on vain neljän aarin laajuinen. Se sijaitsee kerrostalojen keskellä pienessä metsässä, aivan ulkoilutien reunassa, joten sen saavutettavuus on erinomainen. Ulkoilutietä vastapäätä kohoavat kalliot monipuolistavat maisemaa. Sinisorsia näkee lamella usein, ja muun muassa isoja ukonkorentoja lentelee veden päällä kesäaikaan.

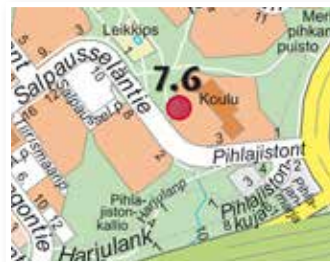

0 250 500 m

7.6 Pihlajiston vaahtera

Pihlajiston vaahtera on valittu Helsingin kauneimmaksi vaahteraksi vuonna 2000, kaupungin 450-vuotisjuhlan kunniaksi. Isokokoinen ja maisemallisesti merkittävä vaahtera kasvaa Pihlajiston ala-asteen vieressä. Vuonna 2007 puu vaurioitui kesämyrskyssä niin pahasti, että siitä piti sahata huomattava osa pois. Vaahtera on rauhoitettu luonnonmuistomerkkinä vuonna 1997 – ja rauhoitus on yhä voimassa.

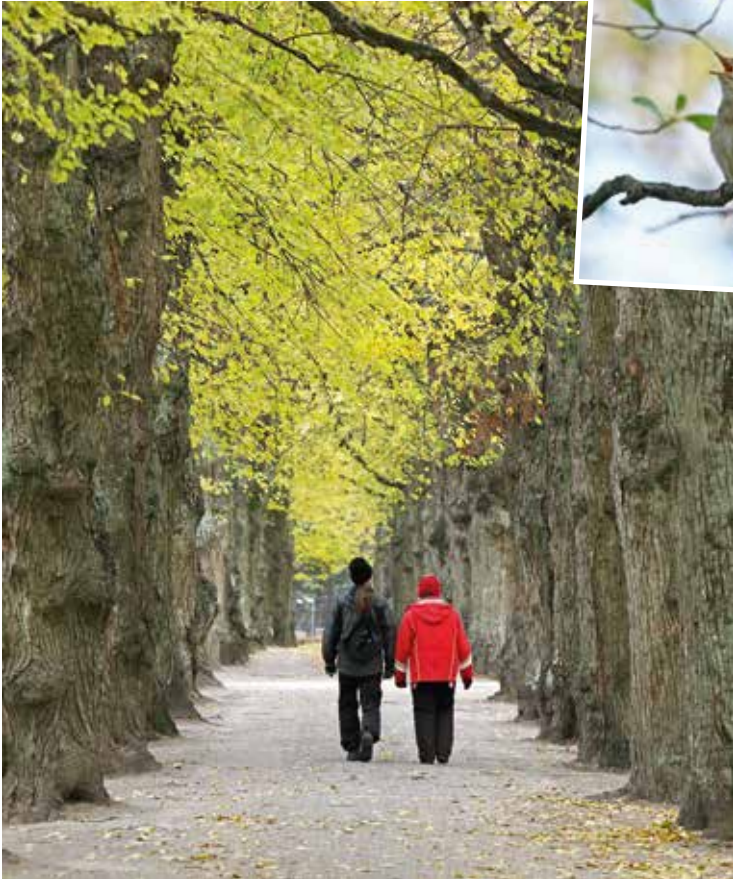

7.7 Pihlajamäentien kallio

Lahdenväylän välittömässä läheisyydessä sijaitsee maisemallisesti arvokas Pihlajamäentien kallioalue. Kalliolta näkee muun muassa Viikin pelloille ja Vanhankaupungin selälle. Kallion porrasmainen rakenne on syntynyt rakennuskiven louhimisessa. Alueella kasvaa nimensä mukaisesti runsaasti pihlajia. Kalliolle pääsee hyvin Johtokivenkujalta.

Satakieli

7.8 Malmin hautausmaa

Hyvin laajalla hautausmaalla on puistomainen ilme. Siellä on paljon suuria puita, useita puukujia ja jonkin verran tiheikköjä. Puiden lajikirjo on myös laaja. Tästä syystä lintulajisto on runsas, kolopesijöistä satakieliin ja hemppoihin. Malmin hautausmaa on tunnettu muun muassa joinain syksyinä tapahtuvista siperialaisten pähkinähakkien vaelluksista. Hakkeja alueelle houkuttelevat siellä kasvavien sembramäntyjen siemenet.

Laajasalon seutu

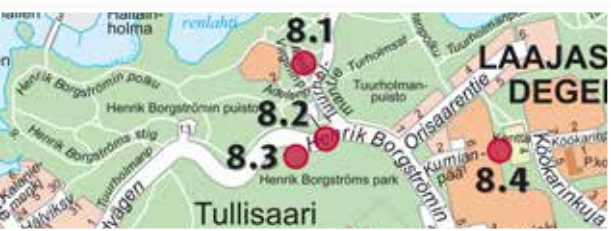
- 8.1 Tullisaaren tammi
- 8.2 Tullisaaren kaksihaarainen metsälehmus
- 8.3 Tullisaaren metsälehmus
- 8.4 Tullisaaren mukuramänty
- 8.5 Kruunuvuorenlampi ja suo
- 8.6 Kruunuvuoren lehmusmetsikkö
- 8.7 Stansvikin lehto- ja kaivosalue
- 8.8 Tahvonlahdenharju
- 8.9 Yliskylän haltijamänty
- 8.10 Laajasalon mänty
- 8.11 Laajasalon hiekkaranta
- 8.12 Laajasalon hopeapoppeli
- 8.13 Vartiosaaren siirtolohkare
- 8.14 Vartiosaaren rantaruttojuuren kasvupaikka
- 8.15 Rahkoniemen hiidenkirnu
- 8.16 Rahkoniemen tervalepikko
- 8.17 Vartiosaaren kallio
- 8.18 Jollaksen räme
- 8.19 Itäniitynlaakso
- 8.20 Karoliininvuoren hiidenkirnut
- 8.21 Tonttuvatso

0 500 1000 1500 2000 m

8.1

0 250 500 m

8.2

8.1 Tullisaaren tammi

Luonnonmuistomerkkinä vuonna 1956 rauhoitetun tammen latvus on levinnyt laajaksi, ja osa raskaista vaakasuoraan kasvavista oksista on kiinni maassa. Puun ympärysmitta tyven kohdalta on noin neljä metriä. Tammi sijaitsee kartanoalueen nurmikentällä ulkoiluteiden lähellä.

8.2 Tullisaaren kaksihaarainen metsälehmus

Luonnonmuistomerkkinä niin ikään vuonna 1956 rauhoitettu metsälehmus kasvaa kaksihaaraisena Henrik Borgströmin tien varressa, kartanon tienhaaraa vastapäätä. Puun pidemmän haaran korkeus on noin 25 metriä, ja tyven ympärysmitta on 4,5 metriä.

8.3

8.4

8.3 Tullisaaren metsälehmus

Luonnonmuistomerkkinä vuonna 1956 rauhoitettu metsälehmus kasvaa Henrik Borgströmin tien eteläpuolella hienossa lehdossa. Rinnemaastossa olevan vinon puun tyven ympärystymitta on neljä metriä. Lehdossa kasvaa loppukeväällä laajoina alueina sini- ja etenkin valkovuokkoja.

8.4 Tullisaaren mukuramänty

Mukuramänty on harvinainen, tavallisen männyn visamainen muunnos, jonka runko, oksat ja juuret ovat pahkuraisia. Mukuramäntyä esiintyy Etelä- ja Keski-Suomessa. Yleensä se ei kasva yli kymmenmetriseksi, mutta tämä yksilö on noin 20 metriä korkea, ja rungon ympärystymitta on paksuimmillaan noin 2,3 metriä. Puu on rauhoitettu luonnonmuistomerkkinä vuonna 1956. Se sijaitsee kerrostalojen viereisessä metsikössä, ulkoilutien varrella.

8.5 Kruunuvuorenlampi ja suo

Erämainen Kruunuvuorenlampi edustaa Helsingissä hyvin harvinaista ympäristöä. Lampea ympäröivät vesirajan tuntuman vaihtelevan levyiset nevat ja kapeat rämemäiset osuudet sekä erityyppiset korpisuot ja uloinna järeäpuustoiset metsät. Lammessa kasvaa Helsingissä uhanalaisia kasveja, kuten pohjanlummetta. Muita alueen kasvilajeja ovat esimerkiksi raate, lakka ja pyöreälehtikihokki. Lampea ympäröivässä metsässä kasvaa muun muassa kellotalvikkia. Sammakoille

Pyöreälehtikihokki

Rupikonna

ja rupikonnille lampi on tärkeä lisääntymispaikka. Alueen ja lähiympäristön lintulajeista mainittakoon pikkukäpylintu ja kuusitiainen. Reilun kahden hehtaarin kokoisella luonnonsuojeluohjelmaan kuuluvalla alueella on polkuja, joskin reiteillä on usein kosteita kohtia.

8.6 Kruunuvuoren lehmusmetsikkö

Luontotyyppinä suojeltu Kruunuvuoren lehmusmetsikkö on 0,6 hehtaarin laajuinen. Alueella kasvaa yli 20 metsälehmusta. Lehmukset sijaitsevat kahtena erillisenä ryhmänä kallioisen mäen rinteillä. Muita paikan kasvilajeja ovat esimerkiksi näsiä, pystykiurunkannus ja oravanmarja.

Pystykiurunkannus

Peukaloinen

8.7 Stansvikin lehto- ja kaivosalue

Stansvikin luonnonsuojelualue on kooltaan 5,5 hehtaaria. Alueella toimi Stansvikin rautakaivos vuodesta 1766 vuoteen 1839. Kaivoskuilut ovat täyttyneet vedellä, mutta ympäristön kasvillisuus on runsasta; kohde on ollut kauan tunnettu monipuolisesta kallio-, lehto- ja lehtokorpikasvistostaan. Kalkkivaikutuksen ansiosta kallion päällä ja rinteellä kasvaa muun muassa tummarauniosta, kalliotuhkapensas- ja huopakeltanoa. Lehdossa kasvaa kurjenkelloa ja mustakonnamarjaa, ja linnuista voi havaita mustapääkertun, tiltaltin tai käen. Alueella on polkuja ja portaita. Vanhat kaivoskuilut on aidattu.

0 250 500 m

Lepakko

8.8 Tahvonlahdenharju

Tahvonlahdenniemi on Helsingin ainoa hyvin säilynyt ja maisemallisesti ehjä soraharju, jolla kasvaa komeita kilpikaarnaisia mäntyjä. Luonnonsuojeluohjelmaan kuuluva Tahvonlahdenharju on kooltaan 3,5 hehtaaria. Niemen itäosassa on lehtomaista rinnemetsää, jossa kasvaa joitakin metsälehmäksiä, joskin luultavasti istutettuina.

Harjun länsirannalla on hienoista merenrantaniittyä sekä hiekkaja somerikkomaastoa. Alueen itäosassa on lähes koko pituudeltaan kapea hiekkaranta. Tahvonlahdenharjulla kasvaa esimerkiksi ruoholaukkaa, keltaängelmää ja isosappea. Lepakoille harju lähiympäristöineen aina Koirasaarentien pohjoispuolelle asti on erityisen arvokasta aluetta. Siellä on erilaisten rantojen lisäksi muutenkin monimuotoista ympäristöä, kulttuuri-maisemista karuihin männiköihin ja pieniin soihin ja soistumiin.

8.9

8.10

8.9 Yliskylän haltijamänty

Yliskylässä, Kiiltomadonpolun ja Yliskylän puistokadun risteyksessä kasvaa melko suuri ja iäkäs mänty. Haltijamäntynäkin tunnetun puun tyven ympärystä on noin 2,5 metriä.

0 250 500 m

8.10 Laajasalon mänty

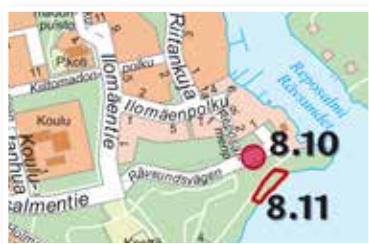
Luonnonmuistomerkkinä vuonna 1956 rauhoitettu suuri mänty sijaitsee aivan Reposalmentien vieressä. Puun ympärystä on selvästi yli 3,5 metriä. Puun runko on keskiosasta kaksihaarainen. Tämä yksilö on yksi pääkaupunkiseudun suurimmista mänyistä.

Kurturuusu

8.11 Laajasalon hiekkaranta

Luontotyyppinä suojeltu osa Laajasalon hiekkarantaa on 19 aarin laajuinen. Paikan kasvilajeja ovat esimerkiksi rantavehänä, ahosuolaheinä ja ruokonata. Lähellä on uimaranta ja kävelytie.

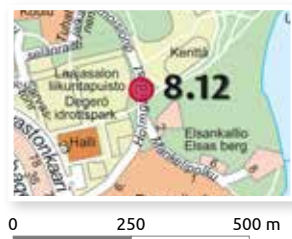

0 250 500 m

8.12 Laajasalon hopeapoppeli

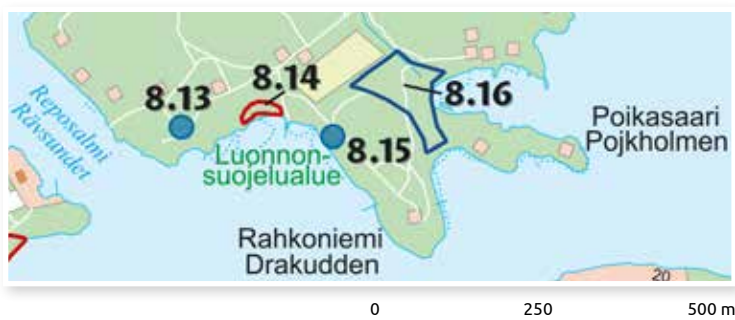
Luonnonmuistomerkkinä vuonna 1956 rauhoitettu hopeapoppeli on suurikokoinen. Sen tyven ympärysmitta on yli 4,5 metriä. Puu kasvaa Laajasalon urheilupuistossa, Holmanmoisionpolun varrella. Suomessa hopeapoppeli on lähinnä puistojen puu.

8.13 Vartiosaaren siirtolohkare

Vartiosaaren etelärannan uimarannan lähellä aivan kulkureitin vierellä sijaitsee eräs Helsingin suurimmista siirtolohkareista. Rapakivigraniittinen kivi on noin 4,5 metriä korkea. Lohkareen päällä kasvaa sammalpohjalla muun muassa useita pihlajia.

8.14 Vartiosaaren rantaruttojuuren kasvupaikka

Rantaruttojuuri on luokiteltu äärimmäisen uhanalaiseksi lajiksi Suomessa. Lajin ainoa kasvupaikka maassamme on tämä Vartiosaaressa sijaitseva hiekkainen rantaniitty. Kymmenen aarin kokoinen luonnonsuojelualue rajoittuu pohjoisessa hopeapajurivien takana olevaan ulkoilureittiin ja idässä rantalaiturille johtavaan tiehen.

8.15 Rahkoniemen hiidenkirnu

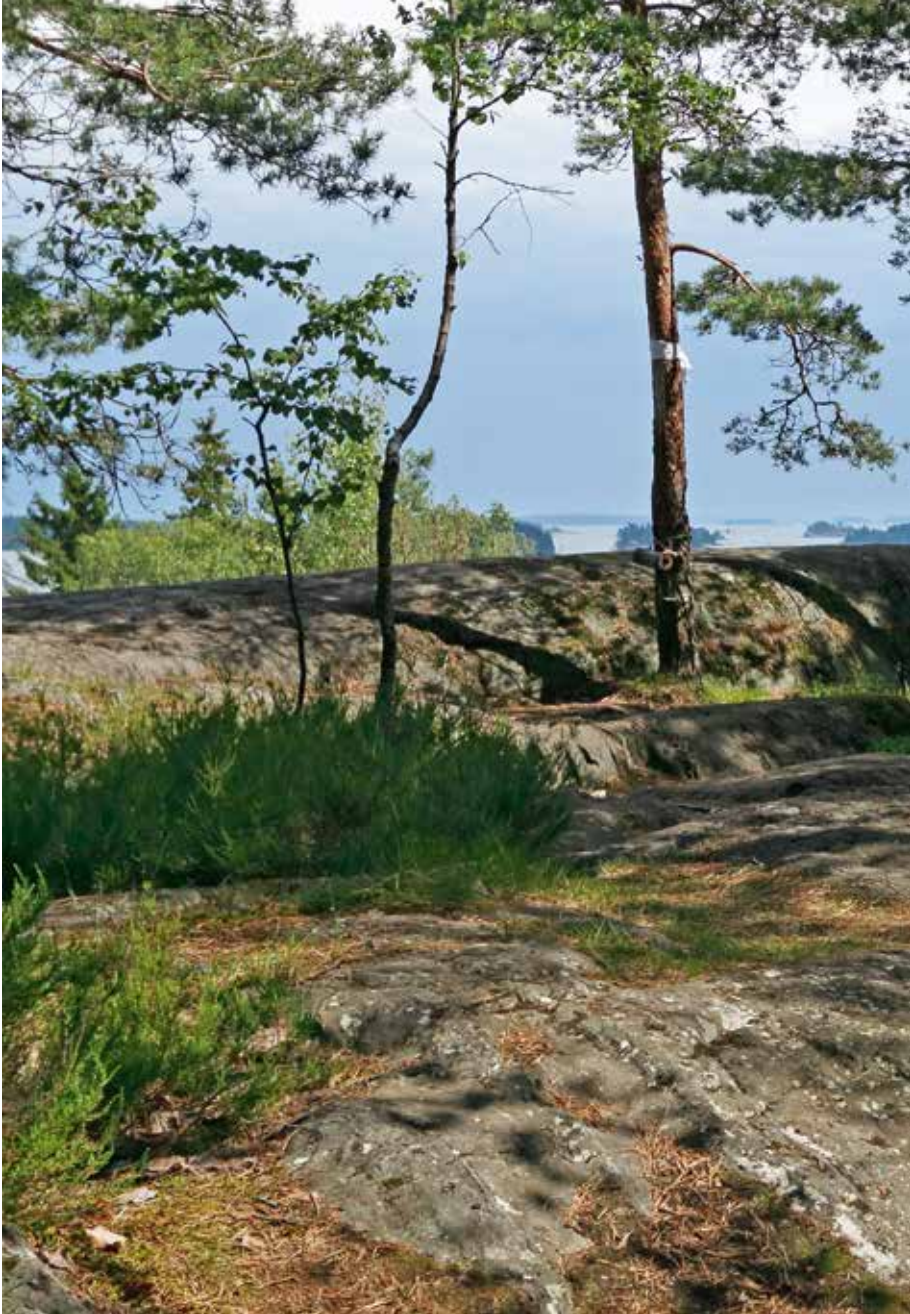
Hiidenkirkun syvyys, kuten myös sen halkaisija, on noin 1,5 metriä. Rahkoniemessä sijaitseva kirnu on aidattu hyvin läheltä järeällä metalliaidalla. Lähellä kulkee ulkoilureitti.

8.16 Rahkoniemen tervalepikko

Kostea saniais- ja mesiangervolehtoa luonnehtivat näyttävät tervalepät ja Helsingin komeimpiin kuuluva kotkansiipikasvusto. Alueen muita saniaislajeja ovat esimerkiksi hiirenporras, metsälvejuuri ja korpi-imarre. Vajaan hehtaarin laajuudessa lehdossa kasvaa myös Helsingissä harvinaista keltavuokkoa. Tervalepikko on osa arvokasta lepakkoaluetta – niin kuin koko saari.

8.15

8.17 Vartiosaaren kallio

Vartiosaaren kallioalueen huipulta avautuu hieno merinäkö. Huipulla on iso kivilatomus, vanha kummeli, joka on toiminut merimerkinä. Kallio lähiympäristöineen kuuluu arvokkaisiin kääpäalueisiin.

8.18 Jollaksen räme

Jollaksen räme on noin neljän hehtaarin laajuinen suo, joka on rauhoitettu luonnonsuojelualue. Sen keskellä on mäntyistä rämettä ja reunoilla kuusista korpea. Keskiosassa kasvavat kookkaat puut ja kuivahko maa ovat seurausta noin 50 vuotta sitten tehdyistä ojituksista. Luonnolliset kosteusolosuhteet on pyritty palauttamaan puuston hakkuilla ja patoamalla ojia. Suon kasvilajeja ovat muun muassa suopursu ja metsäkorte. Suolla on pitkospuut ja opastetaulu. Alueella tulee kulkea vain pitkospuita ja polkuja pitkin.

0 125 250 375 m

Lehtokielo

8.19 Itäniitynlaakso

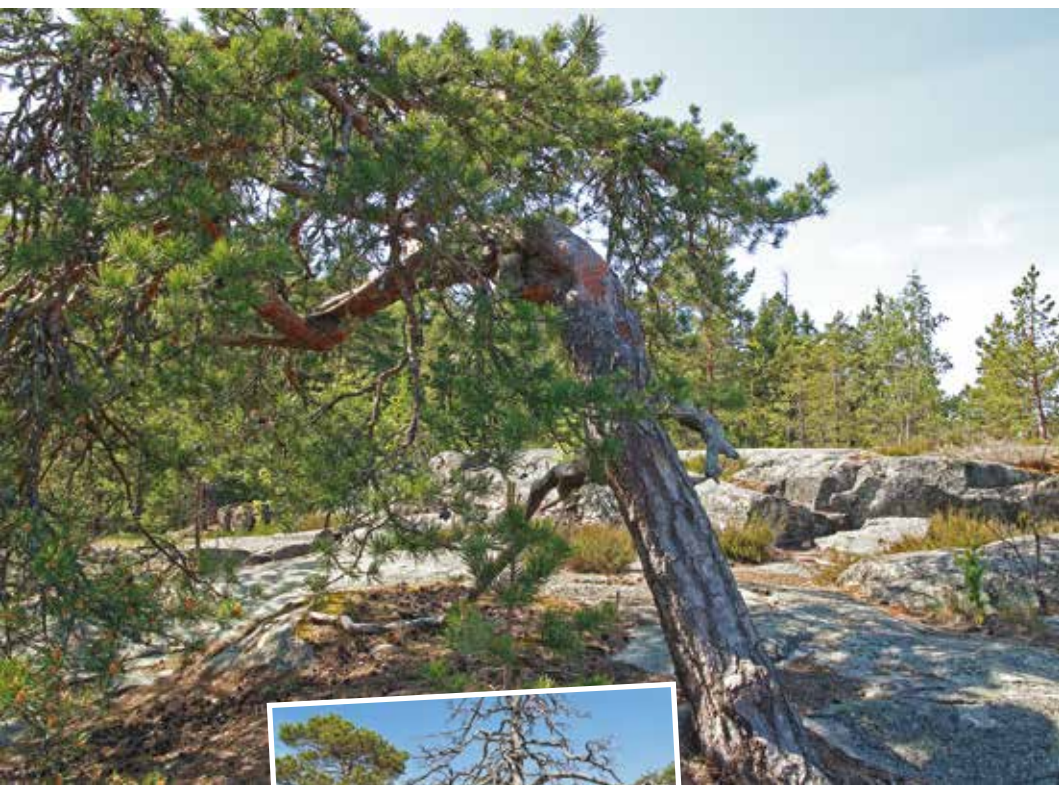
Itäniitynlaakso on rauhoitettu luonnonsuojelualueeksi vuonna 2009. Se on hieman yli seitsemän hehtaarin kokoinen. Metsäisellä alueella on pääosin lehtoa tai lehtomaista kangasmetsää. Siellä kasvaa monia Helsingissä harvinaisia tai uhanalaisia kasveja kuten soikkokaksikko, metsävirnaa ja mustakonnanmarjaa. Luonnonsuojelualan ytimen muodostaa vanha niitty, joka on metsittymässä lehdoksi. Tällä alueella on Helsingin suurin lehtokielokasvusto. Suojelualueella tavattavista linnuista mainittakoon pikkutikka, idänuunilintu ja lehtokurppa. Itäniitynlaakso lähiympäristöineen kuuluu arvokkaaseen lepakoalueeseen. Luonnonsuojelualueella kulkee polkuja, ja kosteilla kohdilla myös pitkospuita. Opastaulu on lähellä Poikasaartentietä.

8.20 Karoliinivuoren hiidenkirnut

Erikoinen kaksoishiidenkirnu sijaitsee ulkoilutien lähellä Karoliinivuoren rinteellä. Suuremman kirkun leveys on noin metri ja syvyys noin kaksi metriä.

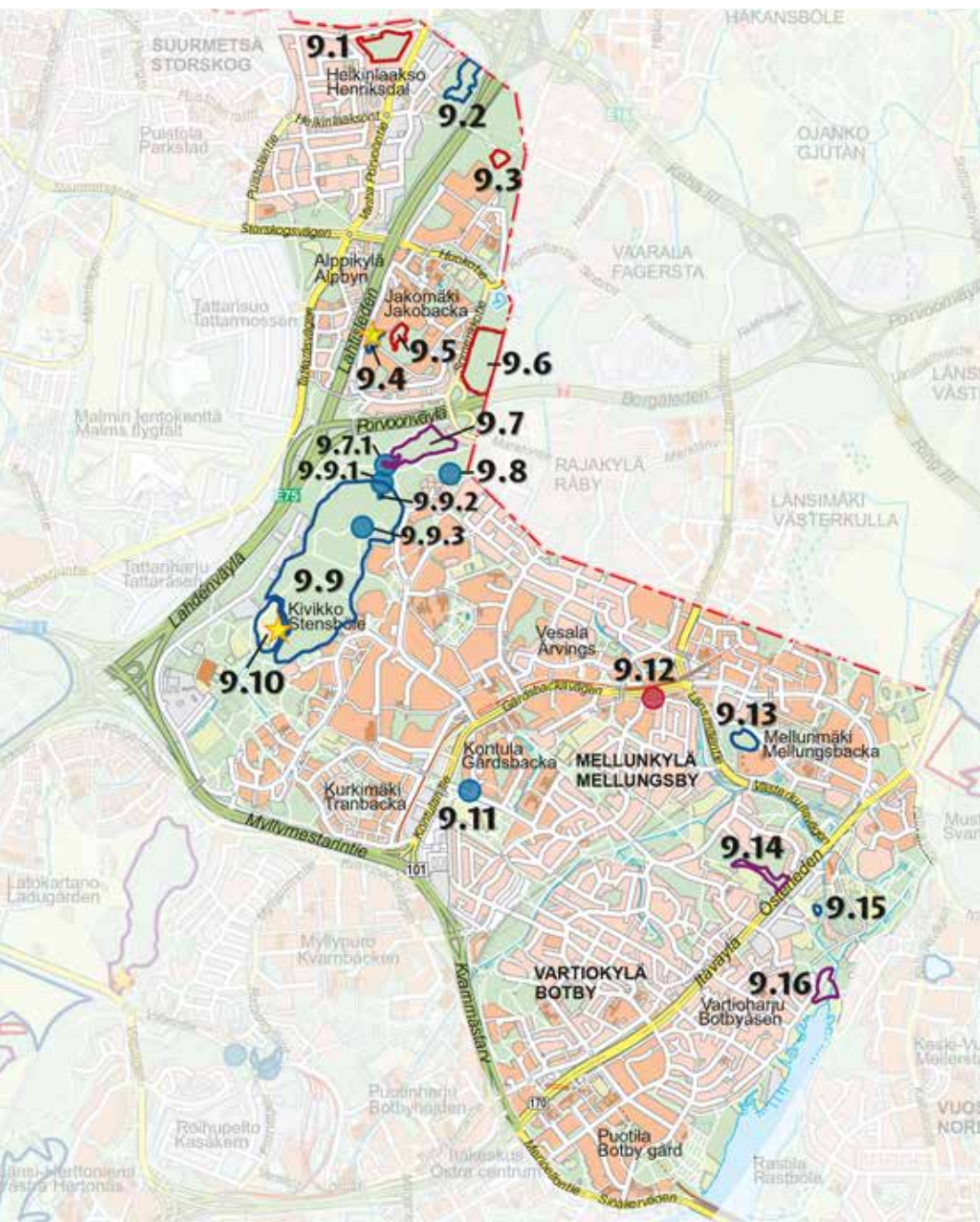
8.21 Tonttuvatvuori

Maisemallisesti merkittävä kallioalue sijaitsee Jollaksen keskiosassa, molemmin puolin Villinginsalmentietä. Pääasiassa mäntyvaltaisen metsän lintuja ovat esimerkiksi palokärki ja töyhtötiainen. Kalliot ovat helposti saavutettavissa monesta suunnasta.

Heikinlaakso-Vartioharju

-
- 9.1 Roosinmäki**
  - 9.2 Heikinlaakson kallio**
  - 9.3 Jakomäen pähkinäpensaslehto**
  - 9.4 Jakomäen kallio**
  - 9.5 Jakomäen muinaisrantakivikko**
  - 9.6 Slåttmossenin kohosuo**
  - 9.7 Kivikon kallio**
    - 9.7.1 Maan täyttämät hiidenkirnut
  - 9.8 Kivikon hiidenkirnut**
  - 9.9 Kivikon metsä**
    - 9.9.1 Graniittinen siirtolohkare
    - 9.9.2 Muinaisrantakivikko
    - 9.9.3 Rapakivinen siirtolohkare
  - 9.10 Kivikon täyttömäki**
  - 9.11 Porttikujan siirtolohkare**
  - 9.12 Vesalan mänty**
  - 9.13 Naulakallio**
  - 9.14 Uussillanpuiston keto**
  - 9.15 Linnavuorenpuiston kukkaniitty**
  - 9.16 Varjakanpuisto**

0 500 1000 1500 2000 m

Paatsama

9.1 Roosinmäki

Lähellä Helsingin ja Vantaan rajaa sijaitseva Roosinmäen luonnonsuojelualue on 4,5 hehtaarin kokoinen. Vuonna 2010 rauhoitetulla alueella kallioperä on kvartsi-maasälpägneisiä, jossa on ohuita kalkkikivikerroksia, ja eteläosassa on graniittia. Metsä on mäntyvaltaista. Kalkkivaikutuksen johdosta siellä kasvaa muun muassa harvinaista ketokatkeroa. Alueen muita huomionarvoisia kasveja ovat metsämaarianheinä, kevätlinnunherne ja lehtokuusama. Roosinmäellä on kohtalaisen paljon vanhoja puita, ja niissä kasvaa paikoin runsaasti kääpiä. Lähellä Kalkkivuorentietä on Ancyclusjärven muinaisrantakivikko. Kivien koko vaihtelee paljon, suurimmat ovat parimetrisiä. Alueen koilliskulmassa on suurehko osiin hajonnut rapakivilohkare, jossa rapautuminen näkyy selvästi. Roosinmäellä on joitakin polkuja.

9.2 Heikinlaakson kallio

Kallioalueen laki on paljas, mutta muuten alue on metsäistä. Metsässä kallioalueen reunoilla on Ancyliusjärven rantakivikko, joka on paikoin vaikeakulkuista. Huipun korkeus merenpinnasta on 62,9 metriä, joten se on Helsingin toiseksi korkein luonnonmukainen kohta. Huipulta näkee jonkin verran lännen suuntaan, mutta näköalapaikkana se on vaatimaton. Alueella on joitain polkuja.

0 250 500 m

9.3 Jakomäen pähkinäpensaslehto

Yksi Helsingin hienoimmista pähkinäpensaslehtoista sijaitsee Jakomäessä. Luontotyyppinä suojeltu lehto on kooltaan 0,76 hehtaaria. Alueella on noin sata pähkinäpensasta, joista valtaosa on yli kaksi metriä korkeita. Lehdossa kasvaa myös komeita kuusia. Muita alueen kasveja ovat esimerkiksi tuomi, tammi, pihlaja, kielo ja käenkaali. Pähkinäpensaat sijaitsevat pääosin metsän läpi johtavien hiekkateiden risteyskohdassa ja sen lähiympäristössä.

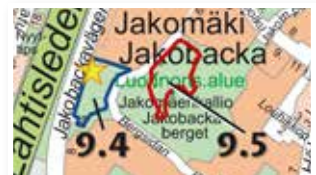

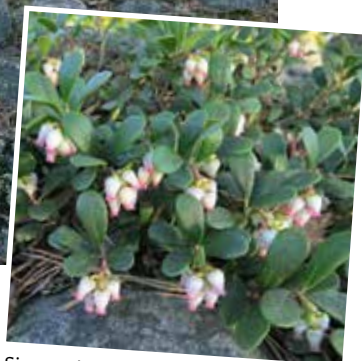
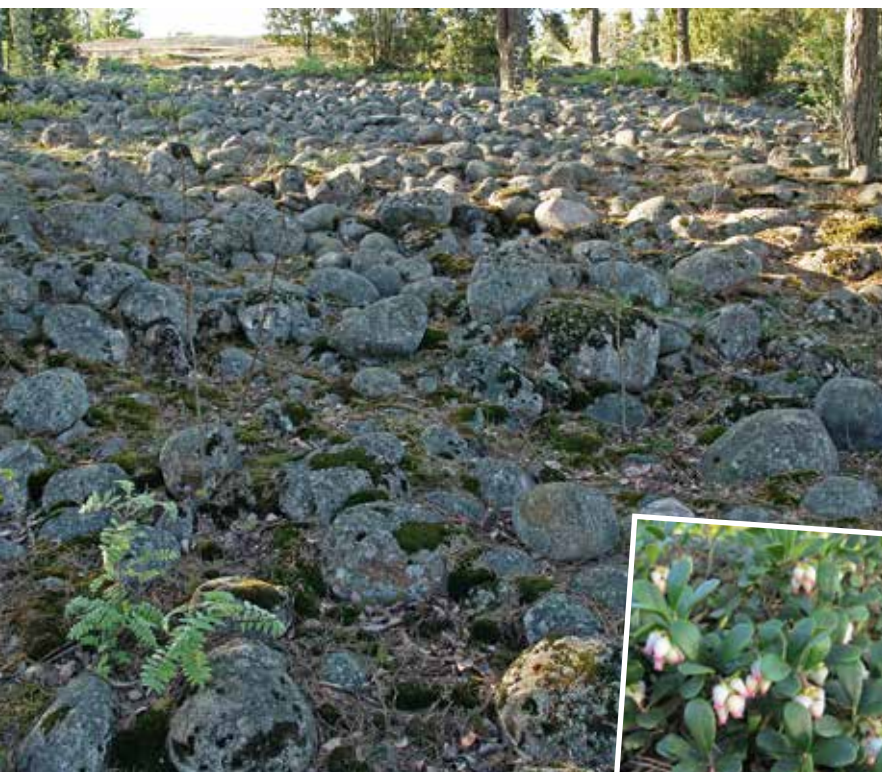

Kultapiisku

9.4 Jakomäen kallio

Jakomäen huipun länsirinteeltä näkee metsäistä maisemaa ja kaukana kohoavia rakennuksia. Kalliolla kasvaa loppukesällä runsaasti kultapiiskua. Alueelle pääsee helposti vierestä kulkevalta ulkoilutieltä.

Sianpuolukka

9.5 Jakomäen muinaisrantakivikko

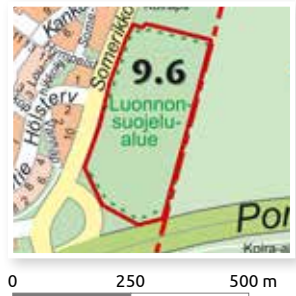
Jakomäen rantakivikko on Helsingin alueen ylimpänä muinaisrantana tärkein Itämeren vaiheista kertova muinaisrantakohde. Se edustaa Yoldiameren loppuvaiheessa ja tätä seuranneen Ancylysjärven alkuvaiheessa noin 11 000–10 000 vuotta sitten syntyneitä ja muokkaantunutta niin sanottua pirunpeltokivikkoa. Pyöristyneiden kivien lomassa kasvaa muun muassa näyttävästi sianpuolukkaa. Vuonna 2011 rauhoitetun hehtaarin kokoisen luonnonsuojelualan vierestä kulkee kevyen liikenteen väylä. Suojelualan eteläpuolella on Jakomäenkallion korkein ja samalla Helsingin kolmanneksi korkein luonnonmukainen kohta. Korkeus merenpinnasta on tasan 62 metriä.

Sisilisko

9.6 Slåttmossenin kohosuo

Slåttmossenin suo on Helsingin ainoa tyypillinen keidassuo. Keidas- eli kohosuolla tarkoitetaan suota, joka on keskiosastaan reunoja korkeammalla. Suo jatkuu rauhoittamattomana itään, Vantaan puolelle. Suon harjannemaisilla kermeillä kasvaa rahkasammaleen päällä kanervaa, variksenmarjaa ja kitukasvuisia mäntyjä. Vetisten ja märkien kohtien reunoilla kasvaa suokukkaa ja keskemällä tupasvillaa. Alueella voi myös havaita monenlaisia hyönteisiä; etenkin perhosille suo on merkittävä. Jos alueella liikkuu varovasti, niin saattaa nähdä sisiliskoja, joita on usein kesäisin pitkospuilla. Slåttmossenin luonnonsuojelualan pinta-ala on 7,5 hehtaaria, ja siellä tulee kävellä ainoastaan pitkospuilla sekä reunaosien poluilla.

Hömötiainen

9.7 Kivikon kallio

Kivikon ulkoilupuiston kallioalue kuuluu Helsingin maalinnoitusketjuun. Siellä sijaitsee Helsingin luonnonmukaisesti korkein kohta, joka on 63,1 metriä merenpinnasta. Kasvistollisesti arvokkaan ja luonnonsuojeluohjelmassa olevan alueen lajistoon kuuluvat muun muassa ketonoidanlukko ja keltamatarata. Kallion laella on geologisesti arvokas Yoldiameren tasainen rantakallio, joka on rapautunut pinnaltaan karkeaksi. Alue on merkittävä kääville.

0 250 500 m

9.7.1 Maan täyttämät hiidenkirnut

Kivikon ulkoilupuiston kallioalueen länsireunassa sijaitsee vierekkäin kaksi suurta maan täyttämää hiidenkirnua ja vähän niistä itään yksi pienempi. Kahden suurimman leveys on yli kaksi metriä.

9.8 Kivikon hiidenkirnut

Ulkoilutien vieressä on kaksi matalaa hiidenkirnua. Leveyttä kummallakin on noin metri.

Tiltalti

9.9 Kivikon metsä

Kivikon metsä on ulkoilijoiden suosima havupuuvaltainen suurehko alue, jossa on paljon kalliomänniköitä. Siellä on myös jonkin verran kosteita painanteita. Puusto on suurelta osin iäkästä, ja sen myötä siellä asustaa joitakin vanhan metsän tyyppilintuja, kuten taantuneita hömötiaisia. Alueen kasveja ovat muun muassa kanerva, kangasmaitikka ja puolukka. Kivikon metsä on hyvää kääpäaluetta. Sieltä on löydetty esimerkiksi laikkukääpää, josta on koko maassa tehty alle kymmenen havaintoa. Metsäalueella on ulkoiluteitä ja polkuja.

9.9.1 Graniittinen siirtolohkare

Kulmikas, kookas lohkare sijaitsee metsäisessä rinteessä lähellä mui-naisrantaa. Graniittikiven korkeus on nelisen metriä.

9.9.2 Muinaisrantakivikko

Hieno muinaisranta on kooltaan noin 20 kertaa 50 metriä. Kivet ovat pääosin alle puolimetrisiä.

9.9.3 Rapakivinen siirtolohkare

Erikoinen ja näyttävä viborgiittinen siirtolohkare sijaitsee ulkoilutien varrella keskellä Kivikon metsää. Noin kolme metriä korkea kivi on rapautunut länsipuolelta voimakkaasti. Rapakivityypeistä viborgiitti rapautuu helpoimmin niin kutsutuksi moroksi eli rapakivisoraksi.

Kivitasku

9.10 Kivikon täyttömäki

Kivikon ulkoilupuiston täyttömäellä on lintujen tarkkailua varten puinen lava, josta näkee kauas moneen ilmansuuntaan. Paikka onkin tunnettu melko antoisana lintujen muuton seuraamiseen. Siellä nähdään muuttoaikoina varsinkin petolintuja, hanhia ja kyyhkyjä. Täyttömäen lähistöllä, liikuntapuiston alueella pesii useita kivitaskupareja. Lintulavan eteläpuolisessa kalliossa, lähellä ulkoilutietä, on noin viisi hiidenkirkun alkiota, joista suurimman läpimitta on lähes metri.

9.11 Porttikujan siirtolohkare

Rapakivigraniittinen siirtolohkare on noin neljä metriä korkea. Kivessä on laatta, jonka taakse on upotettu Kontulan asuinalueen perustamiskirja. Lohkare näkyy hyvin läheisille teille.

0 250 500 m

9.12 Vesalan mänty

Vesalan mänty on rauhoitettu luonnonmuistomerkkinä vuonna 2000. Komean männyn iäksi on arvioitu 250 vuotta. Noin 3,5 metriä ympärysmitaltaan oleva puu on pienesä metsikössä. Puun luokse pääsee helposti läheisiltä kävelyteiltä.

0 250 500 m

Kallioimarre

9.13 Naulakallio

Maisemallisesti merkittävä Naulakallio on jyrkänteiden rajaama. Etelä- ja itärinteillä on ylempää irronneita suuria lohkareita, jotka muodostavat luolamaisia rakenteita. Kallioimarre on alueelle tyypillinen kasvi. Jyrkähkölle kalliolle pääsee useasta suunnasta, sillä ulkoilutiet ympäröivät aluetta.

9.14 Uussillanpuiston keto

Varjakantaivalta myötäilevä, suureksi osin avoin 1,5 hehtaarin kokoinen Uussillanpuiston keto on näyttävä alue. Luonnonsuojeluohjelmaan kuuluvalla kedolla kasvaa runsaasti ketoneilikkaa ja muita kedoilla viihtyviä lajeja. Kukkivat kasvit houkuttelevat kedolle monenlaisia hyönteisiä kovakuoriaisista päiväperhosiin ja jopa kiitäjäperhosiin. Kedon pohjoispuolisessa metsärinteessä on Litorinameren aikaista muinaisrantakivikkoja.

9.15 Linnavuorenpuiston kukkaniitty

Linnavuorenpuiston kukkaniitty on ilmeisesti aikoinaan ollut laidunnettu niitty. Kumpareen lakiosissa niitty on ketomaisen kуйvaa. Rinteessä niitty muuttuu alaspäin mentäessä asteittain tuoreemmaksi. Monipuolisen kasviston lajeja ovat esimerkiksi keltamatara, peurankello, mäkikuisma, ruusuruoho ja metsäapila. Vajaan hehtaarin kokoisella alueella on polkuja.

0 250 500 m

Keltakurjenmieikka

Mesimarja

9.16 Varjakanpuisto

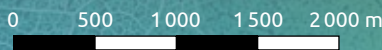
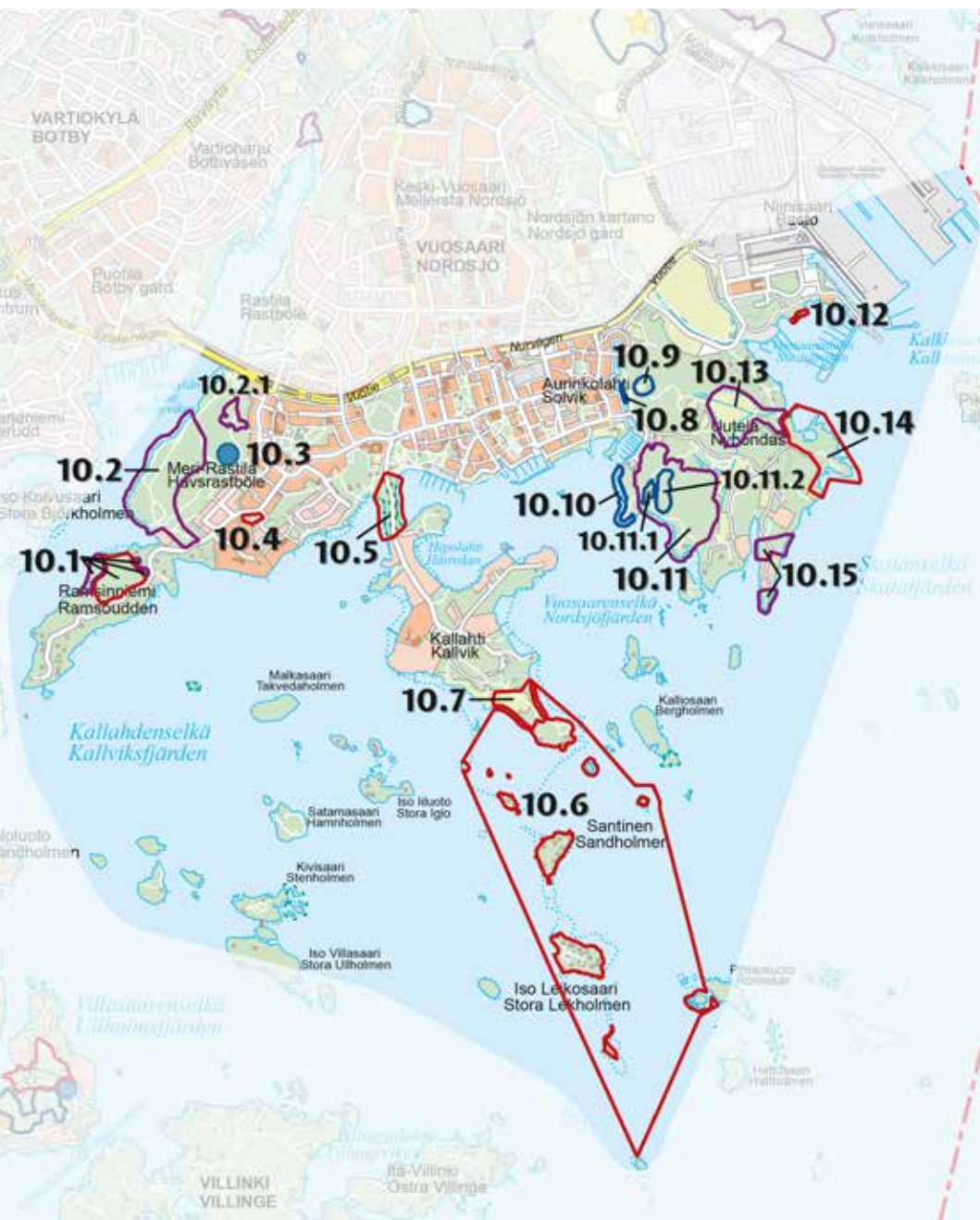
Varjakanpuisto on pieni, noin 1,5 hehtaarin kokoinen heinikkoinen ja rehevä tervaleppäluhta. Siellä kasvaa runsaasti huomionarvoisia kasvilajeja, muun muassa mätässaraa, mesimarjaa, lehtopalsamia ja purolitukkaa. Komeaa keltakurjenmiekkää on huomattavan paljon. Luonnonsuojeluohjelmaan kuuluvan alueen lintulajeista mainittakoon satakieli. Lepakoille Varjakanpuisto ja koko Vartiokylänlahti on tärkeää saalistusympäristöä. Alueen läpi kulkee ulkoilutie.

0 250 500 m

Eteläinen Vuosaari

-
- 10.1 Ramsinniemen lehto**
  - 10.2 Meri-Rastilan metsä**
    - 10.2.1 Muinaisrantakivikko
  - 10.3 Meri-Rastilan siirtolohkare**
  - 10.4 Rastilan neva**
  - 10.5 Kallahdenharju**
  - 10.6 Kallahden matalikko**
  - 10.7 Kallahden rantaniitty**
  - 10.8 Uutelan kanavan silokallio**
  - 10.9 Uutelan neva**
  - 10.10 Nuottaniemen länsirannan kallio**
  - 10.11 Uutelan metsä**
    - 10.11.1 Lähteikkö
    - 10.11.2 Kallio
  - 10.12 Vuosaarenlahden merenrantaniitty**
  - 10.13 Rudträsk**
  - 10.14 Uutelan Särkkäniemi**
  - 10.15 Skatanniemi**

Mustakannonmarja

Saarni

Kotkansiipi

10.1 Ramsinniemen lehto

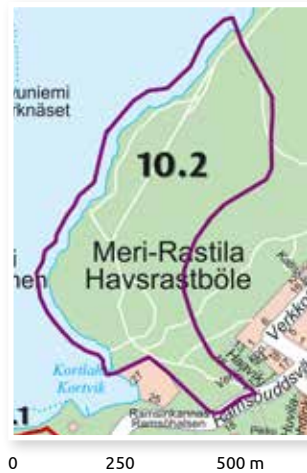
Ramsinniemen luonnonsuojelun alueen ja luonnonsuojeluohjelmaan kuuluvien lähialueiden pinta-ala on 9,5 hehtaaria. Monimuotoisella metsäkohteella on varjoisaa kuusikkoa, rehevää rantalehtoa ja korkeimmilla kallioilla männikköä. Ramsinniemen kotkansiipikasvusto on Helsingin hienoimpia. Muita kasvilajeja ovat esimerkiksi sinivuokko, lehtokuusama ja kevätlinnunherne. Linnusto on niin ikään edustavaa; siellä voi tavata muun muassa idänuunilinnun, kultarinnan tai harmaapäätikan. Ramsinniemen lehto on tärkeä myös käävillä ja lepakoille. Alueella on opastetaulu, ja siellä saa liikkua vain merkityjä polkuja ja pitkospuita pitkin.

10.2 Meri-Rastilan metsä

Luonnonsuojeluohjelmaan kuuluvan Meri-Rastilan metsäalueen pinta-ala on noin 25 hehtaaria. Suurin osa siitä kuuluu läntiseen yhtenäiseen metsäalueeseen, ja idän puolella sijaitsee muinaisranta kivikon sisältämä metsä. Meri-Rastilan metsään kuuluu pääosin kuusivaltaisia, joskin kuivilla kohdilla myös mäntyjä sisältäviä kallioisia alueita. Meri-Rastilan metsässä on runsaasti lahoppua. Alue on Helsingin arvokkaimpia kääpäkohteita. Sieltä on löydetty huomattavan paljon arvokkaita elinympäristöjä ilmentäviä kääpälajeja. Metsän lehtoisissa kohdissa kasvaa muun muassa hiirenporrasta. Alueelta löytyy kallioiden välissä oleva pieni avosuo. Linnuista voi kuulla esimerkiksi pikkusieppoa tai peukaloista. Meri-Rastilan metsä on lepakkojen kannalta merkittävä kohde. Alueella on useita ulkoiluteitä ja polkuja. Vartiokylänlahden rannalla on keittokatos.

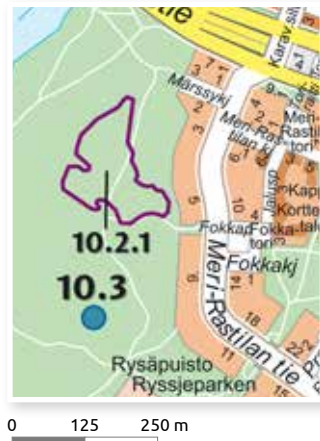

10.2.1 Muinaisrantakivikko

Yksi Helsingin hienoimmista, ellei hienoin, muinaisrantakivikoista sijaitsee Meri-Rastilan metsässä. Litorinameren rantakivikko levittäytyy laajalle alueelle ja parhaiten säilynyttä tiheää kivikkoa eli pirunpeltoa on 60 metriä pitkällä ja 30 metriä leveällä alueella. Suurin osa kivistä on pyöristyneitä, mutta suuret lohkarit ovat kulkukkaita. Metsässä sijaitsevan muodostuman läpi kulkee ulkoilutie.

10.3 Meri-Rastilan siirtolohkare

Suuri graniittinen siirtolohkare sijaitsee metsän keskellä noin 200 metriä Meri-Rastilan tien mutkasta länteen. Kiven korkeus on noin 3,5 metriä.

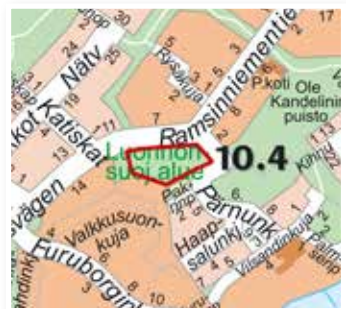

Maariankämmeikkä

10.4 Rastilan neva

Rastilan neva on 0,8 hehtaarin kokoinen luonnonsuojelualue, jonka keskellä on hieman avointa nevaa. Sitä ympäröi metsäinen ja osin soistunut kuusimetsikkö. Suolla kasvaa muun muassa karpaloo, kolmea kihokkilajia, maariankämmeikkää ja suovalkkua. Alueella saa liikkua jalkaisin merkityjä polkuja ja pitkospuita pitkin.

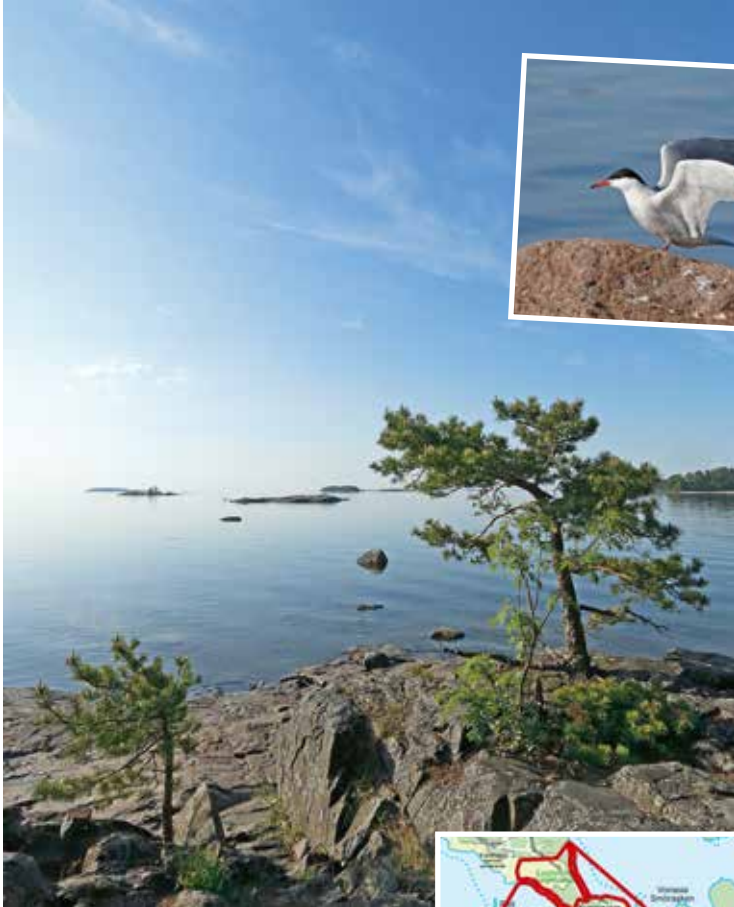
0 125 250 m

10.5 Kallahdenharju

Kallahdenharju kuuluu harjujaksoon, joka jatkuu epäyhtenäisenä Helsingistä Hyvinkäälle saakka. Muodostuma on syntynyt 13 000 vuotta sitten mannerjäätikön perääntyessä. 3,7 hehtaarin kokoinen luonnonsuojelualue on niemen korkein kohta. Kallahden harju kuuluu valtakunnalliseen harjijensuojeluohjelmaan ainoana Helsingissä. Suojelualueella kasvaa runsaasti iäkkäitä ja komeita mäntyjä. Rannoilla tervaleppä on tyypillinen puulaji. Koko Kallahdenniemi on erityisen tärkeää aluetta lepakoille. Hiekkapohjainen harju ja sen kasvillisuus ovat alttiita kulutukselle, joten liikkuminen alueella on sallittua vain merkityjä polkuja pitkin. Suojelualueen pohjoispuolella on opastetaulu.

Kalatiira

10.6 Kallahden matalikko

Kallahdenniemen harjumuodostuma jatkuu merenalaisena harjanteena pitkälle niemenkärjen eteläpuolelle. Kallahdenniemi ja sen vedenalaiset hiekkapohjat ovat arvokkaita, sillä vastaavanlaiset alueet ovat harvinaisia Suomenlahden rannikolla. Vuonna 2019 perustettuun luonnonsuojelualueeseen kuuluvat hiekkapohjat ovat puhtaat ja runsaan vesikasvillisuuden peittämät, mikä tekee ne sopivaksi elinympäristöksi monipuoliselle selkärangattomalle eliöstölle ja

0 500 1000 m

pikkukaloille. Matalikon alueella kasvaa muun muassa itämerennäkinpartaa. Lintulajeista matalikolla pesii esimerkiksi selkälokki ja tukkakoskelo. Muuttoaikoina siellä levähtää paljon vesilintuja. Koko

Kallahdenniemi matalikkoineen kuuluu Natura-alueeseen Kallahden niitty-, harju- ja vesialueet.

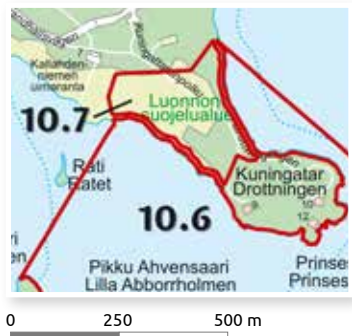

Tervaleppä

10.7 Kallahden rantaniitty

Kallahden rantaniitty on muodostunut vähitellen Kallahdenniemen ja Kuningatar-saaren välille maan kohoamisen seurauksena. Maa kohoaa edelleen, joten niityn ekologia muuttuu jatkuvasti, tosin hitaasti. Koska reilun viiden hehtaarin laajuisella luonnonsuojelualueella on erilaisia elinympäristöjä niityistä rantametsään, siellä on myös monipuolinen kasvilajisto. Niityllä kasvaa esimerkiksi keltamaite, keltamaksaruoho ja kataja. Linnuille rantaniitty on erityisen tärkeä. Niityllä ruokailee muuttoaikoina etenkin kahlaajia ja sorsia. Pesimälajeja

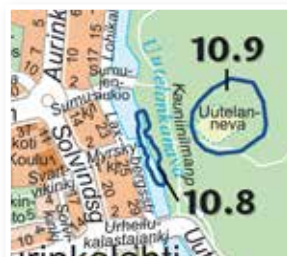

ovat esimerkiksi pensastasku ja pikkulepinkäinen. Sulan maan aikana tulee pysyä merkityillä poluilla. Alueella kulkee opastettu luontopolku. Tulenteko, uiminen ja muu rantaelämä on suojelualueella kielletty. Näihin toimintoihin on mahdollisuus viereisellä uimarannalla.

10.8 Uutelan kanavan silokallio

Aurinkolahden itäreunalla sijaitsevan Uutelan kanavan itärannan sileillä kallioilla näkyy jäätikön jättämiä kulutusjälkiä kuten uurteita. Kallion kivilaji on amfiboliitti.

Juolukka

10.9 Uutelan neva

Uutelan neva, jonka keskeiset osat ovat luhtaista avosuota, on syntynyt ilmeisesti lammen laskun seurauksena. Nevaa ympäröi kapea räme- ja korpivyöhyke. Reilun hehtaarin laajuisella alueella kasvaa useita harvinaisia lajeja, kuten herttakaksikko, suovalkku ja pikkuvesiherne. Tavallisempia lajeja ovat muun muassa raate, pyöreälehtikihokki ja juolukka. Tarpeetonta kulkemista nevalta on syytä välttää, sillä kosteikkopinnat vaurioituvat helposti ja suo on paikoin vaarallisen upottava. Ulkoilutie kulkee nevan eteläpuolella ja suon ympäristössä on myös polkuja.

10.10 Nuottaniemen länsirannan kallio

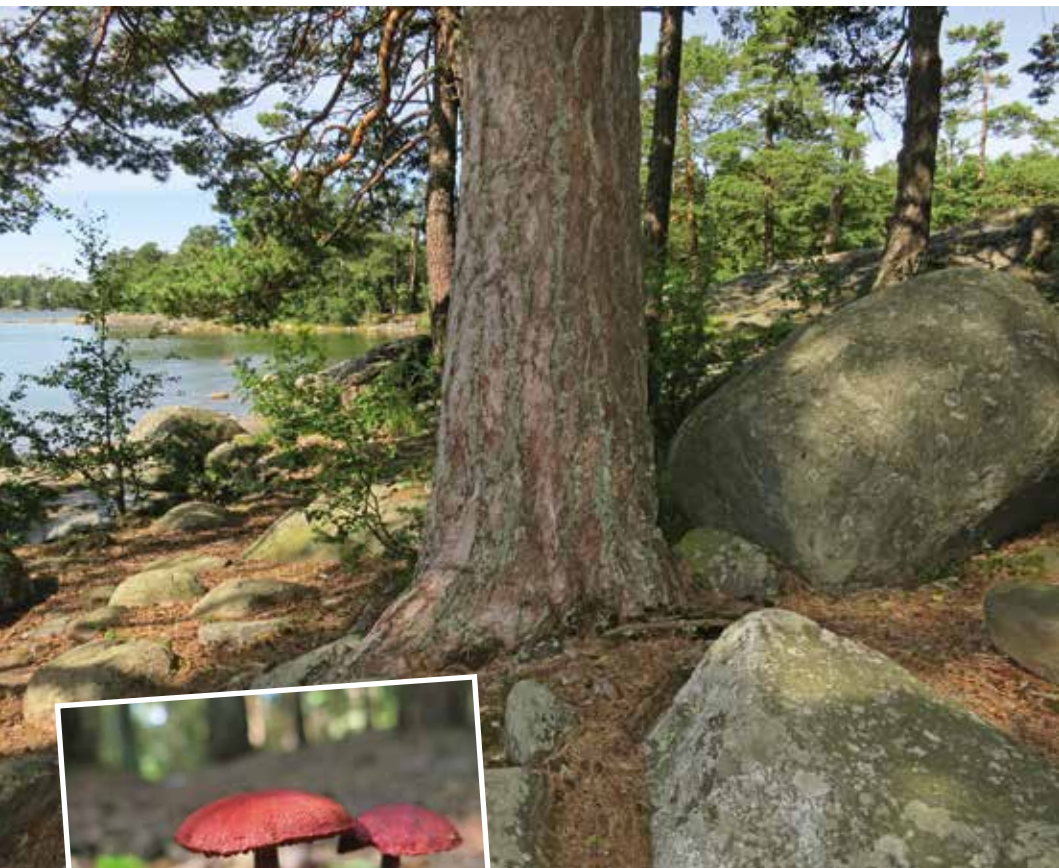
Pitkin Nuottaniemen länsirantaa on hieman vesirajan yläpuolella kalliossa kerroksellista tuffiittia, jossa on paikoin lapilleja kerroksina.

10.11 Uutelan metsä

Luonnonoloiltaan monipuolinen lähes 25 hehtaarin laajuinen kallioiden metsäalue sijaitsee Uutelan louhaisosassa rajautuen arvokkaaseen, rakentamattomaan ranta-alueeseen.

0 250 500 m

Veriseitikki

Metsässä asustaa monia lintulajeja, kuten palokärki ja isokäpylintu. Alue on tärkeä lepakoille ja matelijoille sekä sammakkoeläimille. Uutelan metsä on niin ikään merkittävä erityisesti kääville, joita alueelta tunnetaan lähes 70 lajia, ja näistä puolet on arvokkaita elinympäristöjä ilmentäviä lajeja. Luonnonsuojeluohjelmaan kuuluvaa aluetta kiertää ulkoilureitti, joka toimii myös luontopolkuna. Nuottaniemen ja Niemenapajan keittokatokset sijaitsevat meren tuntumassa.

Ojakellukka

10.11.1 Lähteikkö

Jyrkänteen vieressä on yksi Uutelan metsän kosteapohjaisista laaksoista, Uutelan lähteikkö. Se on pääosin kuusta kasvavaa korpea, jossa kasvaa lähdeympäristölle tyypillisiä lajeja kuten ojakellukkaa ja suokortetta.

Isosappi

10.11.2 Kallio

Uutelan metsässä olevalla arvokkaalla kallioalueella on jyrkänne, joka on osin pysty seinämä. Jyrkänneellä kasvaa muun muassa tummaraunioista, haurasloikkaa ja karvakiviyrttiä.

10.12 Vuosaarenlahden merenrantaniitty

Luontotyypinä suojeltu 0,22 hehtaarin laajuinen pieni kaistale sijaitsee Vuosaarenlahden rannalla Niinisaarella. Avoimella ja matalakasvuisella, osin kivikkoisellakin kohteella kasvaa muun muassa meriratamoa, ketohanhikkia ja isosappia.

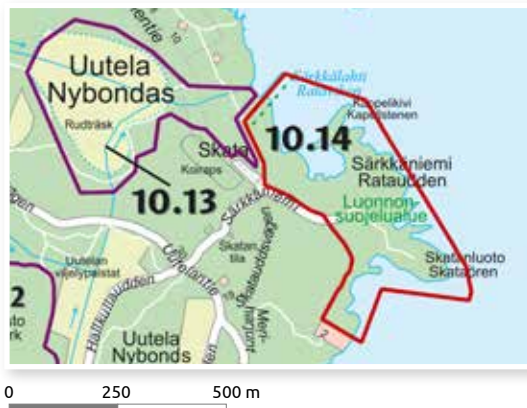

0 250 500 m

10.13 Rudträsk

Runsaa 11 hehtaarin laajuiseen alueeseen kuuluu kuivatettu pikkujärvi, Rudträsk, ja sen itäpuolinen metsä Särkkäniemen suojelualueelle asti. Rudträskin reunoilla on kosteita saniaislehtoja, muuten siellä on muun muassa luhtia ja korpia. Alueella on huomattavan paljon tervaleppää ja pohjoisosassa hieskoivua. Nevaimarretta on laajalti eteläosassa. Kosteikko ympäristöineen on merkittävä sammakkoeläimille ja lepakoille. Luonnonsuojeluohjelmaan kuuluvalla alueella on useita ulkoiluteitä ja polkuja.

10.14 Uutelan Särkkäniemi

Särkkäniemi on suojeltu merenrantaniittyjen ja Helsingin alueella erikoisten laguunilahtien säilyttämiseksi. 14,5 hehtaarin kokoisel-

la luonnonsuojelualueella on kaksi laguunilahtea, jotka ovat kuroutuneet merestä maankohoamisen myötä. Eteläisempi lahti on jo kuroutunut erilliseksi lammeksi. Suojelualueella kasvaa muun muassa pietaryrttiä ja mesiangervoa sekä järviruokoa, jonka seassa

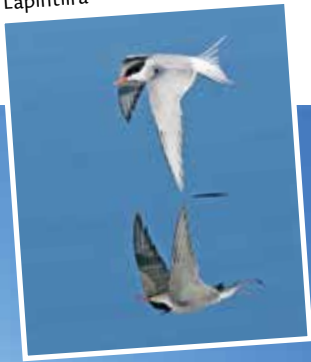

Manteri eli vesilisko

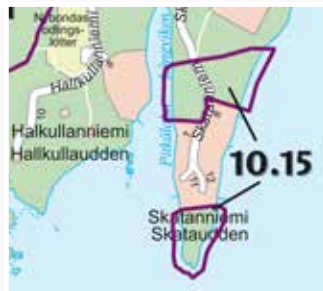
Sammakko

on osmankäämiä ja kaislaa. Ruovikot ja tiheiköt tarjoavat hyviä pesäpaikkoja sorsille, kahlaajille ja monille pikkulinnuille. Alueella voi havaita muun muassa rastaskerttusen ja punajalkaviklon. Särkämäniemen luonnonsuojelualue on tärkeä myös sammakkoeläimille, sudenkorennoille ja lepakoille. 1.4.–1.8. on pysyttävä merkityillä poluilla ja pitkospuilla. Kalastaminen ja uinti on sallittua niille osoitetuilla paikoilla.

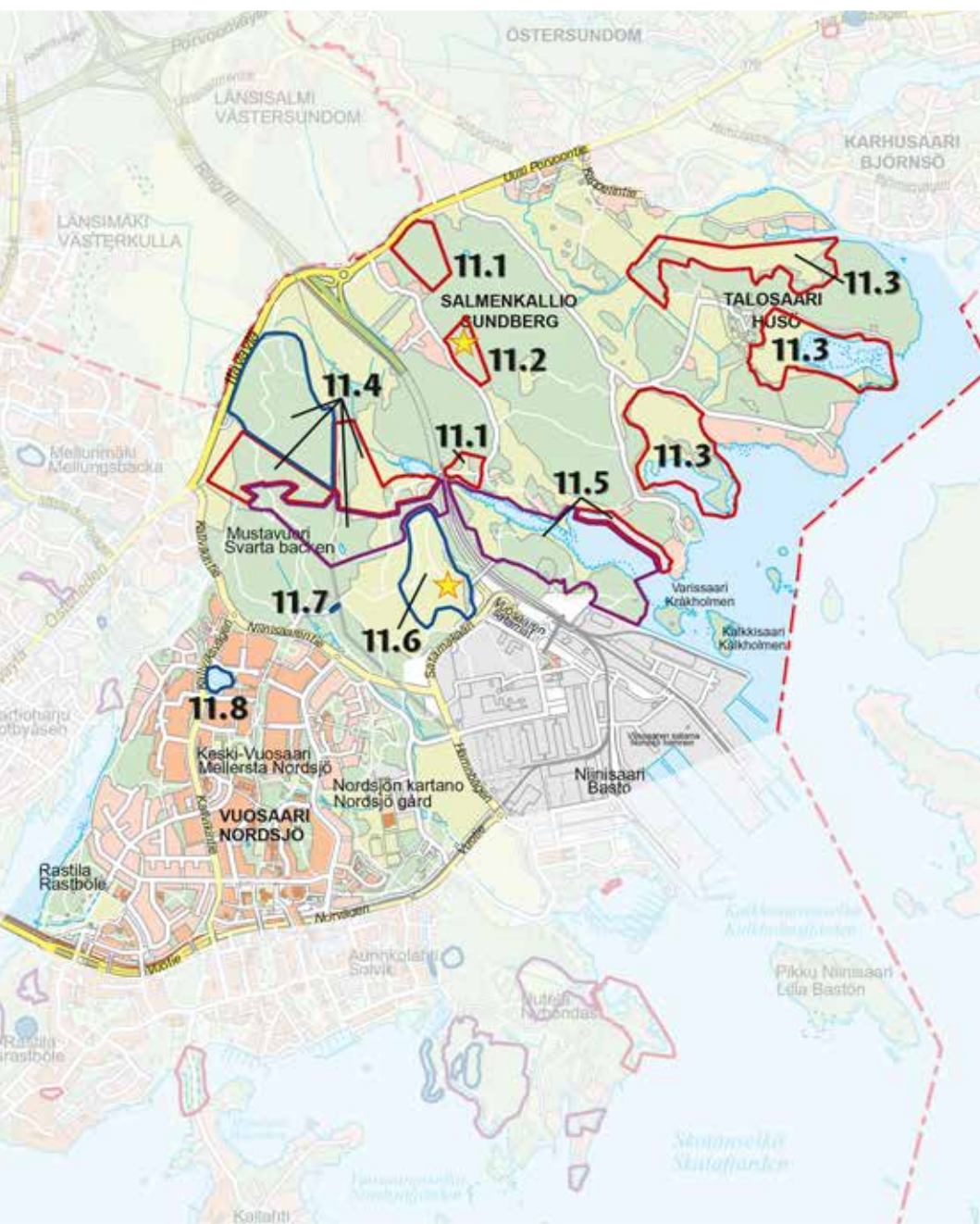
10.15 Skatanniemi

Skatanniemen kaksiosainen, luonnonsuojeluohjelmaan kuuluva alue on pinta-alaltaan noin kolme hehtaaria. Niemen kalliainen ja kapea eteläkärki on maisemallisesti erityisen hieno. Komeita alueita on myös niemen itäpuolen kivikorannalla sekä länsipuolen kallioilla. Skatanniemen kasvilajistossa on hienojen mäntyjen lisäksi muun muassa merinätkelmää, keltamaksaruohoa ja ketoneilikkaa. Niemen kärki on tunnettu lintujen havainnointipaikka. Alueella on useita ulkoiluteitä ja polkuja.

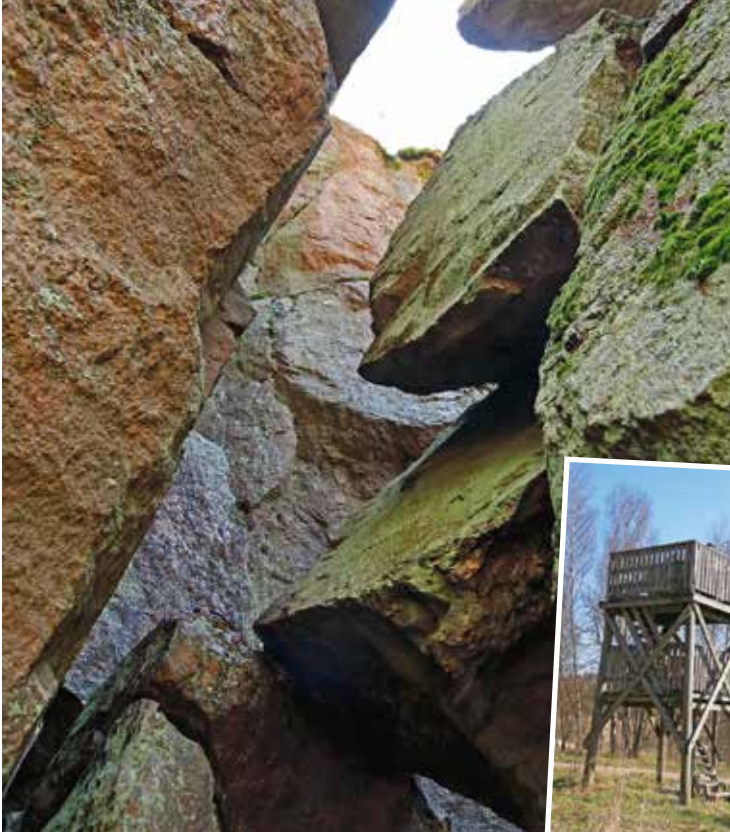
Mustavuoren seutu

-
- 11.1 Vikkulla-Kasaberget
  - 11.2 Kasaberget-Kasakallio
  - 11.3 Östersundomin lintuvedet
  - 11.4 Mustavuori-Porvarinlahti
  - 11.5 Porvarinlahti
  - 11.6 Vuosaarenhuippu
  - 11.7 Vuosaarenhuipun tyynylaava
  - 11.8 Kangaslampi

0 500 1000 1500 2000 m

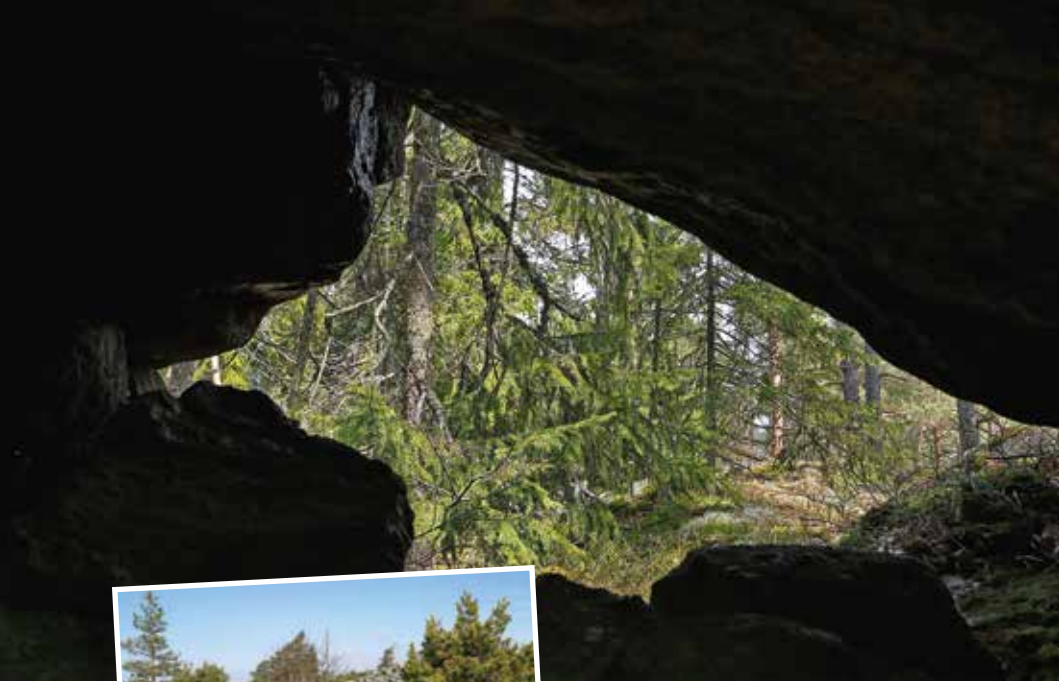

Porvarinlahden lintutorni sijaitsee Vikkulla-Kasabergetin luonnonsuojelualueella.

11.1 Vikkulla-Kasaberget

Vikkullan-Kasabergetin luonnonsuojelualue on kaksiosainen, yhteispinta-alaltaan yli 14 hehtaaria. Alue on osa Mustavuoren lehto ja Östersundomin lintuvedet -nimistä Natura-alueetta. Porvarinlahden pohjoisrannalla Vikkullassa sijaitsevaan osa-alueeseen kuuluu maatuvaa rantaniittyä, jossa on korkeaa vesikasvillisuutta, sekä niittyaiakkuja. Alueeseen kuuluu myös Labbackan kalliometsän eteläosa, joka on loivarinteistä, rehevää kuusimetsää. Toinen osa-alue on Kasabergetin luonnonsuojelualan luoteispuolella sijaitseva kallioalue, joka rajoittuu Itäväylään. Alueella on kalliometsää männiköineen ja rinnekuusikkoja. Luonnonsuojelualan lintulajeja ovat muun muassa kehrääjä ja palokärki. Vikkullan-Kasabergetin

Pronssikautinen hautaröykkiö

eteläisellä alueella on ulkoilutie ja polkuja sekä Porvarinlahden lintutorni, pohjoisella alueella on joitain polkuja. Koko alueella on moottoriajoneuvolla liikkuminen ja maastopyöräily kielletty.

11.2 Kasaberget-Kasakallio

Vajaan seitsemän hehtaarin kokoinen luonnonsuojelualue Kasaberget-Kasakallio on osa pitkää kallioselännettä Porvarinlahdelta Hakunilaan saakka. Kallioperässä on paikoin kalkkikerrostumia. Suojelualueen pääpuulaji on mänty, ja kasvillisuus on muutenkin enimmäkseen karua. Kallion laki on hyvä lintujen muuton tarkkailupaikka. Kasabergetillä nähdään vuosittain runsaasti etenkin petolintuja, esimerkiksi maakotkien havainnointiin sieltä on hyvät mahdollisuudet lokakuun vaiheilla. Pesimälajeista voisi mainita metsäviklon. Kallion laella on pronssikautinen hautaröykkiö. Alueella on polkuja. Kasaberget-Kasakallio sisältyy Natura-alueeseen Mustavuoren lehto ja Östersundomin lintuvedet.

Kyhmyjoutsen

11.3 Östersundomin lintuvedet

Alue sisältyy pääosin Natura-alueeseen Mustavuoren lehto ja Östersundomin lintuvedet. Kolmiosaisen luonnonsuojelualan pinta-ala on 91,5 hehtaaria. Suojeluala koostuu matalista merenlahdista Bruksviken, Torpviken ja Kapellviken ja niiden rantaluhdistista ja -niityistä. Lahdet ovat reheviä ja niitä hallitsee järviruokokasvusto. Vesialueet ovat suhteellisen pieniä ja sulkeutuneita. Suojelualan pesimälajeja ovat esimerkiksi silkkiuikku, ruokokerttunen, kalasääski, ruisräätäkä ja kaulushaikara. Liikkuminen on kielletty maastoon merkittyjen reittien ulkopuolella 1.4.–31.7. Moottoriajoneuvolla ja -veneellä liikkuminen sekä maastopyöräily on alueella kokonaan kielletty.

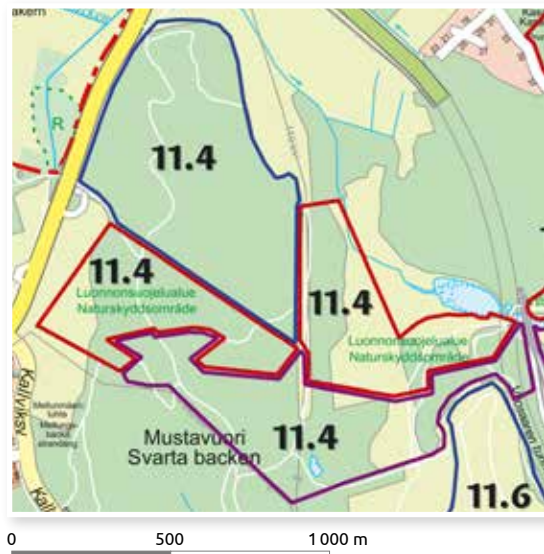

Pikkusieppo

11.4 Mustavuori-Porvarinlahti

Vuonna 1987 rauhoitetun Mustavuoren-Porvarinlahden luonnonsuojelualan ja luonnonsuojeluohjelman laajennusosan sekä kasvistollisesti hyvin arvokkaan Mustavuoren lehtoisen pohjoisosan yhteispinta-ala on 109 hehtaaria. Mustavuoren lehtoa pidetään pääkaupunkiseudun hienoimpana lehtona. Alueen metsät ovat pääosin kuusivaltaisia sekametsiä, jonka seassa on lehtomaisia kangasmetsäkaistoja sekä avokallioita ja kitukasvuisia kalliomänniköitä. Alueella kukkii keväällä ja alkukesällä muun muassa keltavuokko, kevätlinnunherne,

Keltavuokko

Imikkä

Kotkansiipi

valkolehdokki ja kellotalvikki. Mustavuori on tunnettu myös rehevästä kotkansiipikasvustostaan.

Luonnonsuojelualan itäosa on osin märkää kosteikkoa, jossa kasvaa runsaasti pensaikkoa niittyjen ja lehtipuiden lomassa. Kosteikko on merkittävä elinympäristö yölaulajille kuten kerttusille, pensassirkkalinnulle ja luhtahuitille. Alueen kaakkoisosa on erittäin arvokasta kääville. Siellä metsät vaihtelevat kasvillisuudeltaan lehdoista kuivahkoon kankaaseen, ja pienialaisesti löytyy myös kalliometsää. Metsän harvinaisista käävistä voisi mainita sitruunakäävän ja korpiludekäävän.

Mustavuoren lehdon pesimälinnusto on monipuolinen, ja lintutiheys on Suomen oloissa vertaansa vailla. Erityisesti sirittäjiä, mustapääkerttuja ja pikkusieppoja laulelee keväisin huomattavan paljon. Sammakkoeläimille ja matelijoille alue on Helsingin oloissa ensiluokkainen; siellä elelee esimerkiksi rantakäärmeitä ja vaskitsoja.

Kokonaisuutena Mustavuoren-Porvarinlahden alue on erityisen arvokas. Sen kruunaa lepakoillekin merkittävä Porvarinlahden eteläosan metsäseutu. Valtaosa alueesta kuuluu Mustavuoren lehdon ja Östersundomin lintuvesien Natura-alueeseen. Mustavuorella on myös vanhoja ihmisten tekemiä rakenteita kuten tykkiteitä ja taisteluhautoja ensimmäisen maailmansodan ajalta. Varsin tunnettuja nähtävyyksiä ovat luolat. Luolien ja jyrkänteiden luona on noudatettava erityistä varovaisuutta. Luonnonsuojelualueella saa liikua 1.4.–15.7. vain ulkoilureittejä ja polkuja pitkin. Mustavuoren-Porvarinlahden alueella on useita ulkoiluteitä ja polkuja.

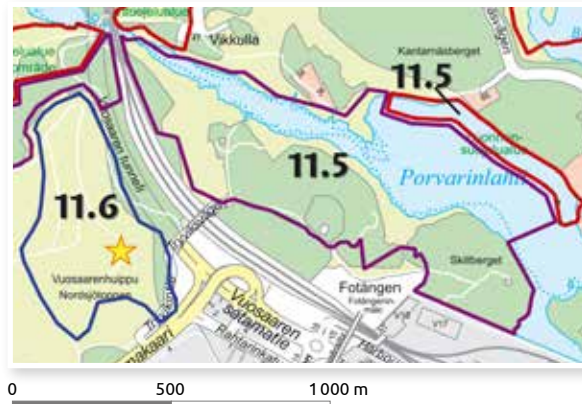
Silkkiuikku

Rantakäärme

11.5 Porvarinlahti

Porvarinlahden itäranta on rauhoitettu luonnonsuojelualueeksi. Luonnonsuojeluohjelmaan kuuluvan alueen kanssa pinta-ala on yhteensä noin 60 hehtaaria, ja tämäkin aluekokonaisuus kuuluu pohjoisosastaan Mustavuoren lehdon ja Östersundomin lintuvesien Natura-alueeseen. Porvarinlahden eteläranta on merenrantaniittyjen ja luhtien sekä kallioiden ja niiden välisten lehtojen ja lehtokorpien muodostama monipuolinen ja kasvistollisesti rikas kokonaisuus. Alueen länsiosassa on maatila ja pieni, edelleen viljelykäytössä oleva pelto. Pesiviä lintulajeja ovat muun muassa silkkiuikku, tukkasotka ja monet ruovikon varpuslinnut kuten harvinainen raskaskerttunen. Lahden yllä

Vuosaarenhuipun rinteet ovat myös heinäsiirkkojen suosiossa.

voi nähdä kalasääsken tai nuolihaukan saalistamassa. Alueen eteläosa on hyvin arvokasta kääpämetsää, josta on löydetty useita harvinaisia kääpiä, mukaan lukien lovikääpää. Porvarinlahti ympäristöineen on myös arvokasta sammakkoeläin- ja matelija-alueetta. Alueella ei ole kovin kattavaa ulkoilutie- tai polkuverkostoa; lahden eteläosan metsäosissa on kuitenkin joitain ulkoilupolkuja.

11.6 Vuosaarenhuippu

Maisemoitua täyttömäkeä on kutsuttu Helsingin Lapiksi, pitkälti avariain maisemien takia. Paikka on tunnettu ulkoilijoiden ja ennen kaikkea lintuharrastajien keskuudessa. Siellä pesii nykyään varsinkin pensaikkolintuja kuten kirjokerttuja ja pikkulepinkäisiä ja lisäksi myös ruisrääkkäkanta on huomionarvoinen. Vuosaarenhuipun yli kulkee monien muuttolintujen reitti, ja alueella nähdään vuosittain muuttoaikoina etenkin petolintuja ja kyyhkyjä. Talvisin alueella ruokailee tiklien ja hemppojen ohella myös ajoittain harvinaisia tunturikiuruja. Täyttömäellä on paljon ulkoiluteitä ja polkuja.

11.7 Vuosaarenhuipun tyynylaava

Tyynylaavarakennetta on nähtävillä parhaiten aidan vieressä kalliolla pienellä alueella. Rakenne on selvin voimalinjan alapuolella. Tyynylaavaesiintymiä on myös laajasti kohteen eteläpuolisen voimalinjan alueella Niinisaarentielle asti.

0 250 500 m

11.8 Kangaslampi

Kangaslampi sijaitsee Ilveskorvenpuistossa, aivan Kallvikintien vieressä. Lampi on rannoiltaan varsin luonnonmukainen; paikoin kasvaa muun muassa suuria leppiä, ja kurjenjalka viihtyy rannan tuntumassa. Hieman yli hehtaarin kokoisessa lammessa on paljon ulpukkaa. Kangaslammen erikoinisuus on pieni koivua kasvava saari. Lammella voi nähdä vesilintuja, lokkeja ja hämärässä lepakkojakin. Lammen ympäri kulkee ulkoilutie ja rannalla on laitureita.

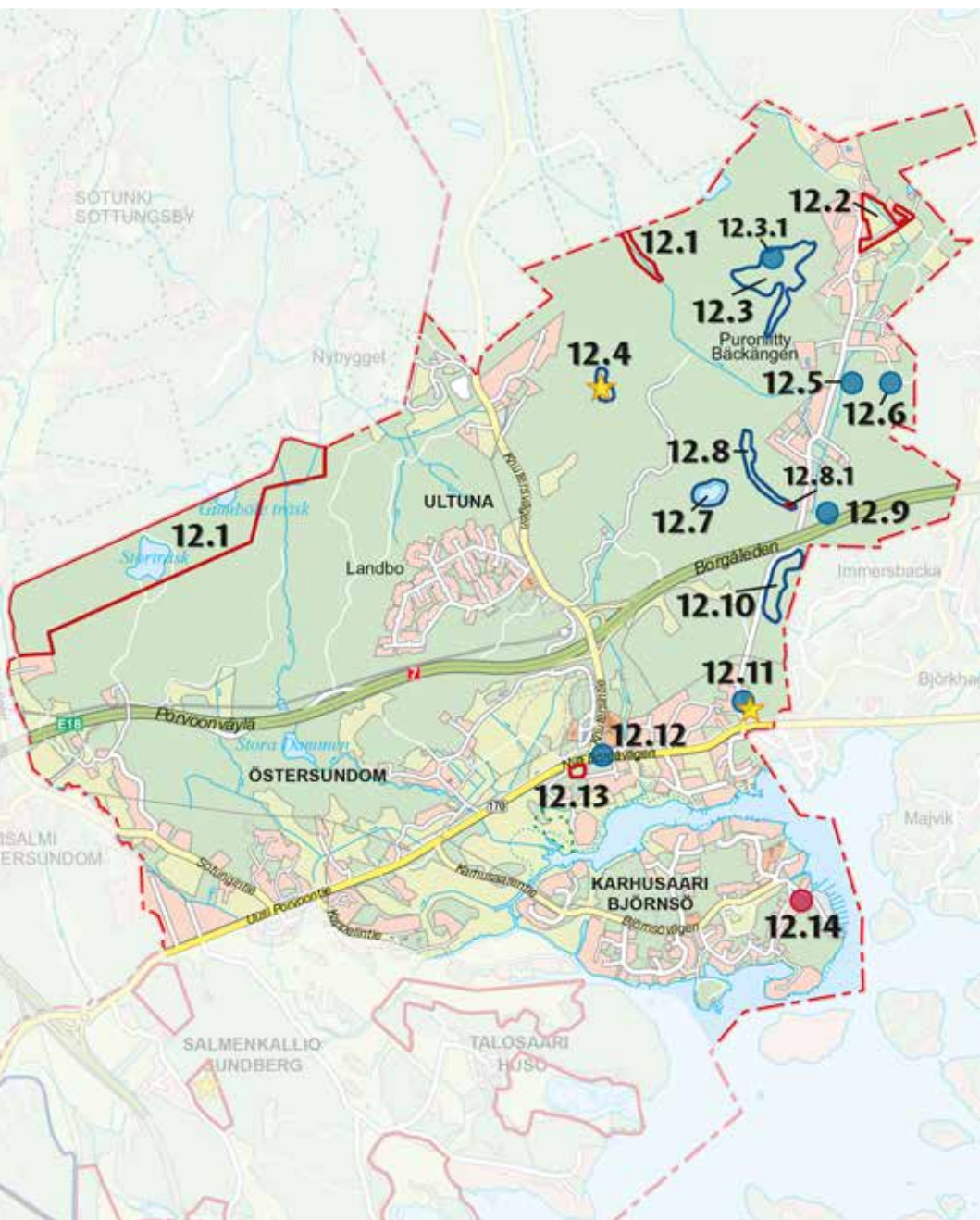

0 250 500 m

Koillinen Helsinki

-
- 12.1 Sipoonkorven kansallispuisto
  - 12.2 Arboretum Saario
  - 12.3 Puroniityn suo- ja lehtoalue
    - 12.3.1 Riängsbäckenin siirtolohkareryhmä
  - 12.4 Långkärrsberget
  - 12.5 Skinnarskogin siirtolohkare
  - 12.6 Skinnarskogin moroutunut siirtolohkare
  - 12.7 Hältingträsk
  - 12.8 Hältingbergetin jyrkännelaakso
    - 12.8.1 Jalopuumetsikkö
  - 12.9 Backnäsin siirtolohkareryhmä
  - 12.10 Konungskärrin purolehto
  - 12.11 Dagsverksberget
  - 12.12 Uuden Porvoontien siirtolohkare
  - 12.13 Korsnäsin jalopuumetsä
  - 12.14 Vainovalkeanmäen hiidenkirnuryhmä

0 500 1000 1500 2000 m

Kukkiva mustikka

Vesimittari

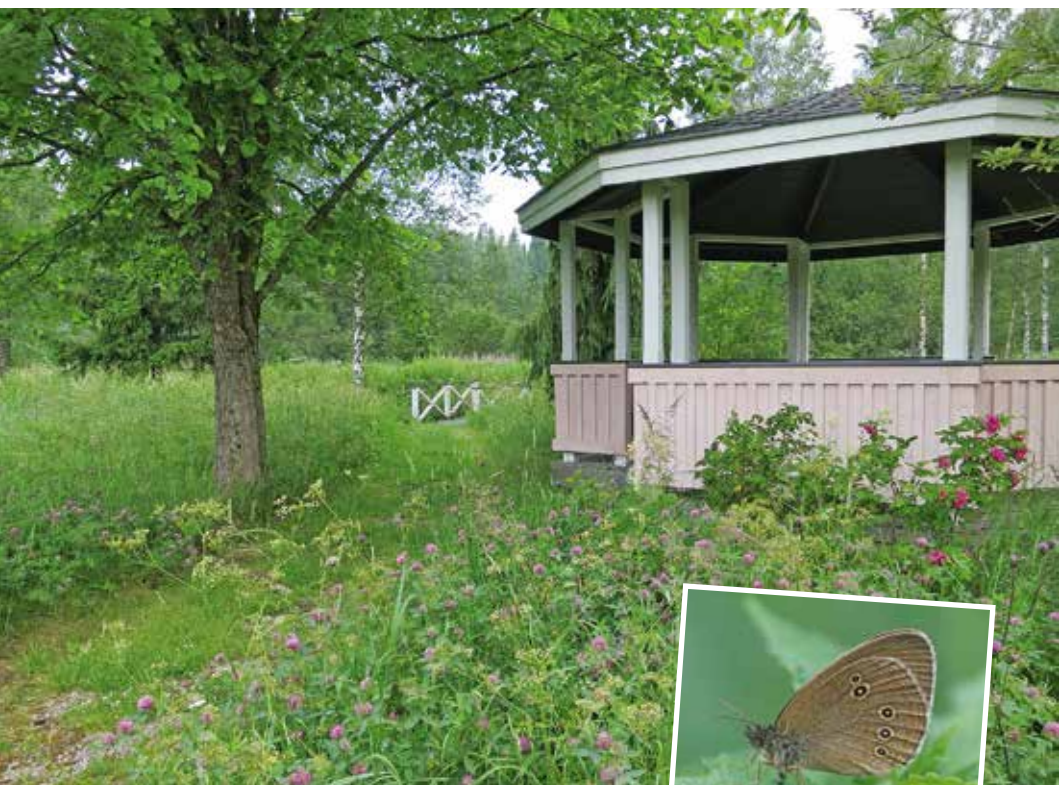
12.1 Sipoonkorven kansallispuisto

Sipoonkorven kansallispuiston laajuus on noin 23 km². Se sijaitsee kolmen kunnan, Sipoon, Vantaan ja Helsingin, alueilla. Helsingin osuus on kaksiosainen ja pieni, vain 76 hehtaaria. Kansallispuiston Helsingin alueella sijaitsee ruskeavetinen Storträsk. Sen kasvitollisesti arvokkailla soisilla rannoilla viihtyvät monet Helsingissä vähälukuiset kasvilajit, kuten pitkälehtikihokki, pikkukarpalo ja suokukka. Järvi rantoineen on sammakoille ja matelijoille erityisen

Suppilovahvero

arvokasta aluetta. Järven rannan tuntumaan on rakennettu pitkos-puita. Niin ikään toisen suojärven, Gumböle träskin, eteläosa kuuluu Helsingin puoleiseen kansallispuistoon. Muuten Sipoonkorven kansallispuisto on enimmäkseen havupuuvuoltaista metsää, jota rikkovat pienet sekametsäalueet, kalliit ja suot. Sipoon puolella on myös luonnonniittyä. Helsinkiin kuuluvassa puistossa on hieman ulkoilutietä, polkuja ja opastauluja. Storträskin pohjoispuolella on muun muassa esteetön ja katettu tulentekopaikka. Storträsk on suosittu kalastuspaikka.

Tesmaperhonen

12.2 Arboretum Saario

Vuonna 2010 luonnonsuojelualueeksi rauhoitettu Arboretum Saario on noin kuuden hehtaarin laajuinen. Arboretum on perustettu 1990-luvun alussa. Maasto on entistä niitty-, laidun- ja peltoaluetta. Jalot lehtipuut tammi, vaahtera, lehmus ja saarni muodostavat alueen puuston perustan. Lisäksi alueella kasvaa monipuolinen lajivalikoima pensaita ja pikkupuita sekä muun muassa koivun ja lepän erikoisia kasvumuotoja ja havupuita, kuten douglaskuusia, tuijia ja lehtikuusia. Arboretumiin voi tutustua viereisiltä teiltä ja aluetta halkovan puron, Fallbäckenin vieressä kulkien.

0 250 500 m

Niittyhopeatäplä
maariankämmeellä

12.3 Puroniityn suo- ja lehtoalue

Puroniityn suo- ja lehtoalue sisältää kolme kapeiden kallio- ja metsäkannasten toisistaan erottamaa laaksosuota. Niitä reunustavat kalliojyrkänteet ja rinnemetsät, jotka ovat paikoittain hyvin reheviä. Alueen kasvillisuutta edustavat muuten muassa korpialvejuuri, valkolehdokki, lehto-orvokki, pähkinäpensas, raate ja maariankämmeke. Puroniityn metsäisillä alueilla voi havaita lintulajeista esimerkiksi hömötiaisen. Kosteikoilla tai kallioiden lähistöllä voi puolestaan nähdä sammakoita ja rupikonnaa sekä matelijoita. Avoimilla kosteikoilla perhosia lentelee toisinaan huomattavan paljon, muun muassa hopeatäpliä voi olla keskikesällä runsaasti. Alueella ei ole ulkoiluteitä ja polutkin ovat vaatimattomia. Lisäksi maasto on paikoin vaikeakulkuista. Suoalueilla ei tulisi kulkea kosteilla kohdilla suokasvillisuuden turvaamiseksi.

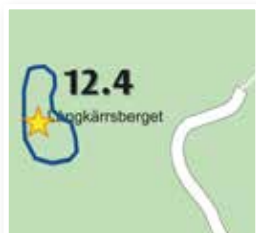
12.3.1

12.3.1 Riängsbäckenin siirtolohkareryhmä

Puroniityn suo- ja lehtoalueella on hieno lohkareryhmä. Kolmesta suuresta kivistä korkein on lähes kahdeksanmetrinen.

12.4 Långkärrsberget

Långkärrsbergetin kallioalueen länsireunalta aukeaa avara metsäinen näkymä. Jäkälökköinen kalliometsä kuuluu ympärillä levittäytyvään erityisen arvokkaan lintualueeseen, jolla pesii useita Helsingissä harvalukuisia lajeja. Kalliolle pääsee parhaiten Knutersintieltä metsätietä pitkin idän puolelta, josta on noin 300 metrin matka näköalapaikalle.

0 250 500 m

12.5 Skinnarskogin siirtolohkare

Skinnarskogin rapakivinen, noin neljä metriä korkea siirtolohkare sijaitsee hienossa vanhassa metsässä, jossa voi kuulla alkukesällä vaikka pikkusiepon laulua. Jonkin matkan päässä siirtolohkareen eteläpuolella on arvokasta lehtoa, jossa kasvaa muun muassa lehto-orvokkia.

12.6 Skinnarskogin moroutunut siirtolohkare

Kaksi metriä korkea rapakivilohkare on osittain moroutunut eli rapautunut erikoisen muotoiseksi. Kummatkin Skinnarskogin siirtolohkareet sijaitsevat metsäalueella, jossa ei ole juurikaan polkuja.

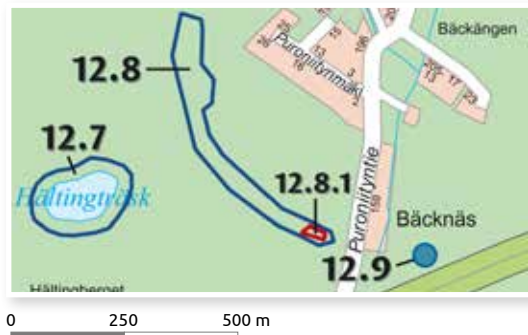
Lampikorento

Pitkälehtikihokki

12.7 Hältingträsk

Pienehkö Hältingträsk on maisemallisesti ja kasvistollisesti arvokas pienvesi suorantoineen. Kasvilajeja alueella ovat esimerkiksi pitkälehtikihokki, vehka, variksenmarja, luhtavilla ja pohjanlumme. Sammakoille ja viitasammakoille Hältingträsk on tärkeä kutupaikka. Myös rantakäärme viihtyy lammessa ja sen rannoilla. Monet sudenkorennot asustavat lammella, siellä voi nähdä muun muassa lampi- ja hukankorentoja. Lammen ympäri kulkee polku, jolla olisi hyvä pysyä haavoittuvan rantakasvillisuuden takia.

12.8 Hältingbergetin jyrkännelaakso

Korkean kalliomäen pitkä ja näyttävä länsirinne jakautuu lukuisiksi pystysuoriksi tai jopa ylikalteviksi jyrkänteiksi, joita paikoin on parinakin kerroksena, sekä jyrkänteiden välisiksi kapeiksi soliksi. Kalliorinteissä kasvaa muun muassa tummaraunioista. Ravinteikkaan kallionalusmetsän kasveja ovat esimerkiksi mustakonnanmarja ja sinivuokko.

12.8.1 Jalopuumetsikkö

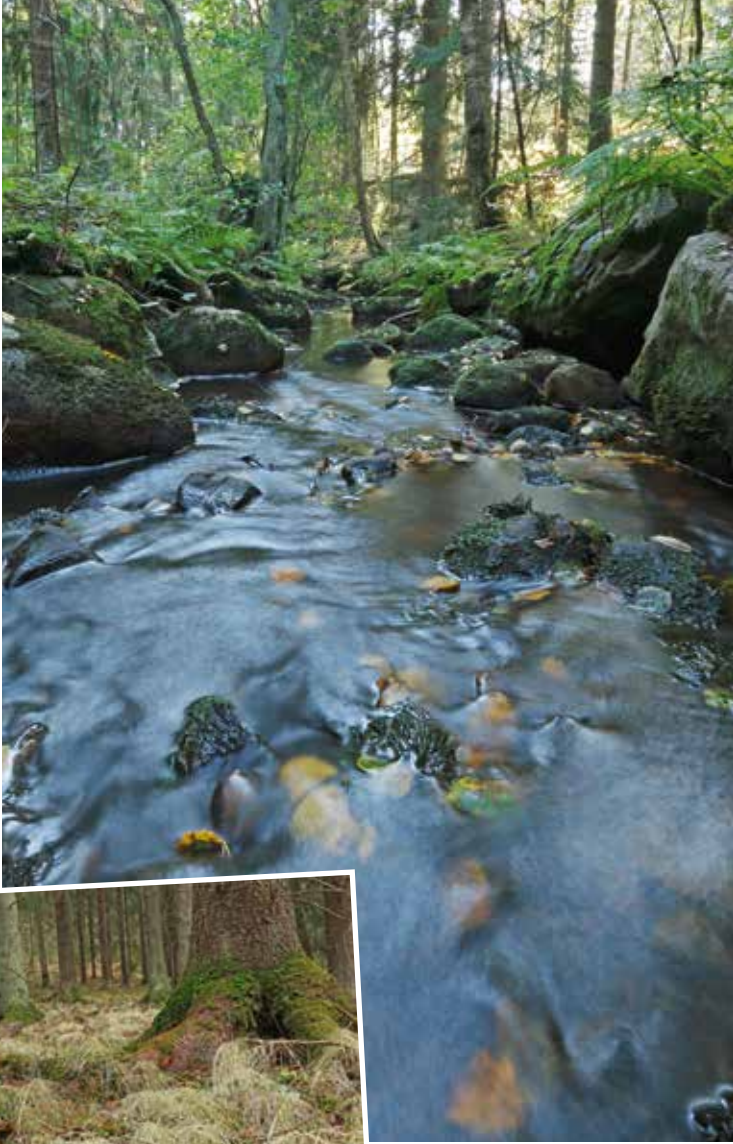
Jyrkännelaakson eteläosassa kasvaa luontotyyppinä suojellussa jalopuulehdossa muun muassa kolmisenkymmentä metsälehmusta.

Yhden lohkarren päällä kasvaa tiivis kallioimarrekasvusto.

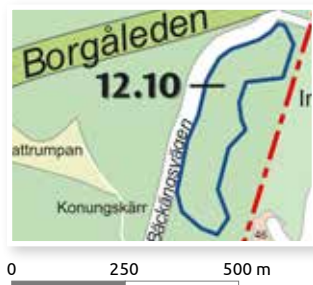
12.9 Backnäsin siirtolohkareryhmä

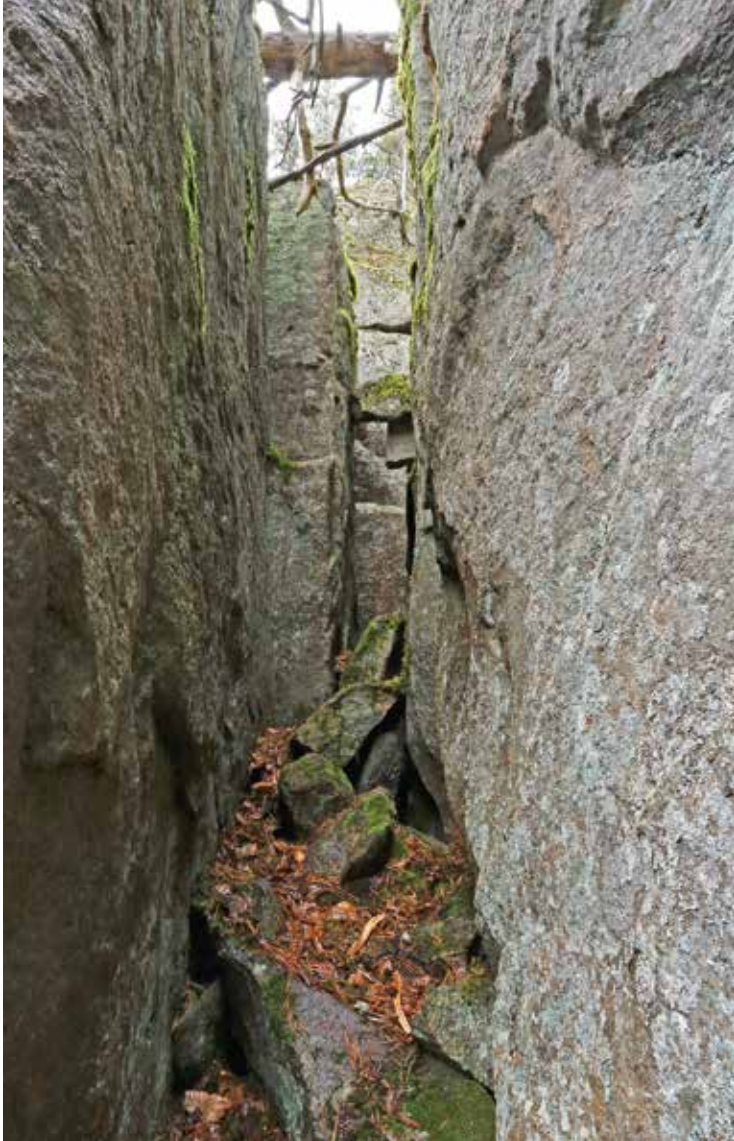
Usean kookkaan lohkarren elävöittävä kalliorinne on Helsingin ehkä näyttävin kivikohde. Graniitti-gneissilohkareiden korkeudet ovat muutaman metrin luokkaa, ja niiden alla on luolamaisia tiloja. Lähellä kulkee Porvoonväylä. Puroniityntieltä pääsee pientä metsäpolkua pitkin kiviryhmän lähelle.

12.10 Konungskärren purolehto

Aivan Porvoonväylän eteläpuolella sijaitsevassa lehdossa virtaa Fallbäcken-puro. Hienossa, osin jyrkässä metsässä kasvaa muun muassa kevätlinnunsilmää, näsiä, lehtokortetta ja metsälehmusta. Metsässä on vähän polkuja.

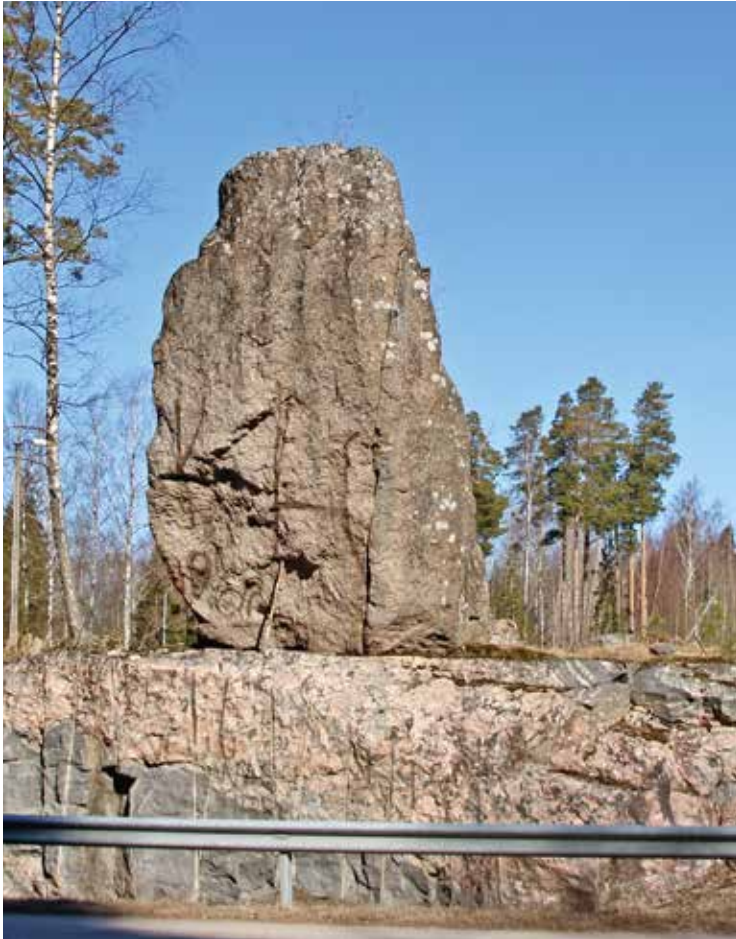

12.11 Dagsverksberget

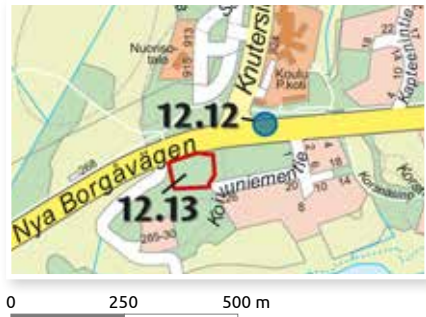
Dagsverksbergetin kallioalueen lounaisosassa on jyrkänne, jossa on pystysuoria seinämiä, halkeilutta kiviseinämää ja selvä rako, jossa on rotkomaista tunnelmaa.

12.12 Uuden Porvoontien siirtolohkare

Lähellä Uuden Porvoontien ja Knutersintien risteystä sijaitsee pystyasentoinen rapakivinen siirtolohkare. Neljä metriä korkean kiven sijainnin takia se on tunnettu alueella, ja se onkin nimetty Topeliuksen tai Godermanin kiveksi.

Sudenmarja

12.13 Korsnäsin jalopuumetsä

Jalopuumetsä on suojeltu luontotyyppinä. Sen pinta-ala on 0,72 hehtaaria. Metsässä kasvaa tavallisempien puidemme lisäksi useita tammia ja vaahteroita sekä vuorijalavia. Etenkin vaahteran taimia on runsaasti. Alueen muita kasveja ovat muun muassa käenkaali, mesiangervo ja metsäkorte. Jalopuumetsä sijaitsee teiden välittömässä läheisyydessä.

12.14 Vainovalkeanmäen hiidenkirnuryhmä

Karhusaaren Vainovalkeanmäen kalliolla sijaitsevat hiidenkirnut on rauhoitettu luonnonmuistomerkkinä vuonna 1957. Kallion laella sijaitsevasta seitsemästä erikokoisesta kirnusta suurimman halkaisija on noin 1,5 metriä.

Kallio- ja maaperä tutuiksi

Suomi sijaitsee Fennoskandian kilven alueella, jossa ikivanha prekambriininen kallioperä on näkyvissä eikä nuorempien kivikerrostumien peitossa kuten etelämpänä Euroopassa. Täällä kallioperä on siis hyvin vanhaa ja stabiilia, ja sen päällä oleva irtain maaperä taas on geologisesti ajatellen hyvin nuorta.

Kallioperä

Helsingin kallioperä koostuu metamorfisista kivilajeista, jotka ovat syntyneet muuttumalla muista kivilajeista sekä näitä vähän nuoremmista sulasta jähmettymällä syntyneistä syväkivistä. Metamorfishet kivilajit ovat liuskeita ja gneissejä, jotka ovat alkuperältään osin erilaisia sedimenttejä ja osin vulkaanisia. Laavakivi on muuttunut useimmiten tummaksi amfiboliitiksi ja vulkaaninen tuhka kerrokselliseksi *tuffiitiksi*, jossa voi olla kalkkikerroksia ja harvemmin

Ohuet kvartsi- ja graniittijuonet halkovat tulivuoriperäistä kalliota Uutelan kanavan rannalla.

tulivuoresta lentäneitä kappaleita eli *lapilleja*. Laavasyntyisessä kivessä näkyy joskus *tyynylaavarakennetta*, jossa kivi koostuu veden osin jähmettämistä laavapaakuista eli ”tyynyistä”. Laavatyyny ovat kooltaan yleensä noin 10–70 cm, ja rakenne osoittaa laavan purkautuneen mereen. Helsingissä syväkivet ovat pääosin graniitteja. Helsingin liuskeet ja gneissit ovat noin 1,9 miljardia vuotta vanhoja ja graniitit vähän yli 1,8 miljardin vuoden ikäisiä.

Graniitit leikkaavat liuskeita tai muodostavat niiden kanssa *migmatiitteja* eli seoskiviä, tavallisimmin raitaisia suonigneissejä. Tällaiset seoskivet ovat syntyneet korkeassa kuumuudessa ja paineessa, ja ne edustavatkin Etelä-Suomessa muinoin kohonneen vuoriston juuriosia. Rapautuminen ja eroosio ovat ehtineet kuluttaa vuoriston lähes olemattomiin ja tuoneet kallioperän syvät kerrokset näkyviin. Tummia syväkiviä kuten dioritteja tai gabroja alueella on hyvin vähän.

Helsingin kallioperää halkovat useat ruhje- eli murrosvyöhykkeet, joista suurimmat suuntautuvat pohjoiskoilliseen ja jatkuvat kauas myös naapurikuntien puolelle. Selvimmät niistä ovat Herttoniemen Kipparlahdesta pohjoiseen suuntautuva kalliiojyrkänteiden ketju sekä Vartiokylänlahti ja siitä pohjoiseen jatkuvat pitkät laaksot.

Maaperä ja jääkauden merkit

Helsingin seudun maaperä on muodostunut pääosin viimeisimmän jäätiköitymisen aikana ja sen jälkeen, kun sulavan jäätikön reuna vetäytyi alueen yli noin 13 000 vuotta sitten. Tyypillisesti alimpana kallion päällä on moreenia, joka on useiden raekokojen sekoitus ja Suomen yleisin maalaji. Moreenin päällä on joskus hiekkaa ja/tai savea tai silttiä. Ylimmät ja siten nuorimmat kerrokset ovat elope räisiä maalajeja kuten turvetta ja liejua.

Etenevän jäätikön jättäminä merkkeinä nähdään *silokallioita* uurteineen ja muine kulutusmerkkeineen. *Urteet* ovat jäätikön sisältämien kivien tekemiä naarmuja, ja niiden suunta Etelä-Suomessa on pohjoisluoteesta eteläkaakkoon.

Jäätikön sulamisvesien tuotteita ovat harjut ja hiidenkirnut. *Harjut* ovat muodostuneet jäätikön alla ja railoissa virranneiden jokien kuljettamasta hiekasta ja sorasta. Hyvin säilyneitä harjuja ovat Tahvonlahdenniemi Laajasalossa ja Kallahdenniemi Vuosaassa.

Hallainvuoren rapakivinen siirtolohkare muinaisrantakivikossa.

Hiidenkirnut ovat syntyneet jäätikköjokien koskiin ja putouksiin, joissa veden pyörteet ovat saaneet irtokivet hiertämään kallioon pyöreitä painanteita. Pihlajamäen suuressa hiidenkirnussa on poikkeuksellista paitsi suuri koko myös ikä; se on peräisin viimeistä edellisen jäätiköitymisen lopulta.

Itäisen Etelä-Suomen erikoisuutena ovat Kymin eli Viipurin rapakivialueelta tulleet suuret ja usein kulmikkaat *rapakivilohkareet*, joissa on usean sentin kokoisia soikeita maasälvistä koostuvia rengasrakenteita. Rapakivi on graniittityyppi, jota ei ole Helsingin kallioperässä, ja nämä *siirtolohkareet* ovatkin kulkeutuneet paikalle jääkauden lopulla idästä kelluvien jäävuorten mukana.

Koska jopa kolmekin kilometriä paksu jäätikkö oli painanut Maan kuoren kuopalle, jääkauden lopulla meren pinta oli yli 100 metriä nykyistä korkeammalla. Painuman palautuminen näkyy maan kohoamisena, joka jatkuu vielä nykyäänkin. Helsingissä on useita Itämeren kehitysvaiheista kertovia rantamerkkejä, jotka maan kohoaminen on nostanut kauas nykyisestä rannasta. Useimmat niistä ovat *muinaisia rantakivikoita* eli pirunpeltoja, joista vanhimmat eli Yoldiameren aikaiset muodostumat ovat yli 60 metrin korkeudella nykyisestä merenpinnasta kuten esimerkiksi Jakomäenkallion huijulla. Nuorempaa, Litorinameren aikaista rantakivikkoa voi ihailla esimerkiksi Meri-Rastilassa.

Strömbergin puiston vesiputous

Maankamaran vaikutus elävään luontoon

Koska maaperä on syntynyt rapautumalla kallioperästä, kallioperän kemiallinen koostumus vaikuttaa maaperän koostumukseen. Maaperän kemialliset ja fysikaaliset ominaisuudet taas vaikuttavat kasvistoon ja sitä kautta osin myös eläimistöön. Helsingin maankamara on pääosin vähäravinteista ja hapanta, mutta kalkkipitoisilla alueilla esimerkiksi Pohjois-Vuosaassa kallio- ja maaperästä liukenevat mineraalit aiheuttavat omanlaisensa rehevän kasviston. Heikompi kasvillisuusvaikutus on tummilla metavulkaniiteilla, joita on esimerkiksi Vuosaassa ja Laajasalossa. Maaperän vaikutus kasvillisuuteen nähdään myös vertaamalla vaikka soraharjun, moreenimaan ja savikon luontotyyppejä.

Lähteet

- Aspelund, P. & Paaer, P. 2009: Särkkäniemen luonnonsuojelun alueen hoito- ja käyttösuunnitelma 2009–2018. Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisuja 2009.
- Haapanen, E. 2015: Lauttasaari – Metrolla meren ääreen. Helsingin kaupungin ympäristökeskus.
- Haapanen, E. & Nieminen, M. 2000: Retkiopas Helsingin luontoon. Helsingin kaupungin ympäristökeskus.
- Harakan luontokeskus, 4. painos. Helsingin kaupungin ympäristökeskus 2015.
- Helsingin kaupungin ympäristökeskus, Luontotietojärjestelmä www.hel.fi/luontotieto, 2016.
- Helsingin kaupunki 2014. Haltialan ja Niskalan luontopolut. Saatavilla internetistä < <http://www.hel.fi/www/Helsinki/fi/asuminen-ja-ymparisto/luonto-ja-viheralueet/luontoretket/polut/haltialan-ja-niskalan-luontopolut/> > (haettu 13.11.2016).
- Helsingin kaupunki 2016. Harakan luontokeskus ja hiilineutraali Harakka. Saatavilla internetistä < <http://www.hel.fi/www/Helsinki/fi/asuminen-ja-ymparisto/ympariston-suojelu/ymparistotietoisuus/harakan/> > (haettu 13.11.2016).
- Helsingin kaupunki 2016. Niskalan arboretum on koko perheen kesäretkikohde. Saatavilla internetistä < <http://www.hel.fi/www/uutiset/fi/rakennusvirasto/niskalan-arboretum-on-koko-perheen-kesaretkikohde> > (haettu 13.11.2016).
- Helsingin kaupunki 2016. Pihlajasaa-ri. Saatavilla internetistä < <http://www.hel.fi/www/helsinki/fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/ulkoilu/saaris-tossa/pihlajasaa-ri> > (haettu 13.11.2016).
- Helsingin kaupunki 2016. Tilastotietoja Helsingistä 2016. Saatavilla internetistä < http://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/16_06_16_Tilastotietoja_Helsingista_2016_Askelo.pdf > (haettu 13.11.2016).
- Keskuspuisto tutuksi pala palalta, 2. painos. Helsingin kaupungin rakennusvirasto 2015.
- Kivipelto, A. (toim.) 2016: Suomen paksuimmat puut komeilevat etelän puistoissa. Saatavilla internetistä < <http://www.hs.fi/tiede/a1465962180810> > (haettu 13.11.2016).
- Koivistoinen, M., Koto, R., Tegel, S. & Väinölä, A. 1999: Laajasuonpuisto – alppiruusut ja puistoatsaleat. Helsingin kaupungin rakennusvirasto, viherosasto & Helsingin yliopisto 1999.
- Lammi, E. 2014: Kallahdenharjun luonnonsuojelun alueen hoito- ja käyttösuunnitelma 2014–2023. Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisuja 2014.
- Lammi, E. 2014: Kallahden rantaniityn luonnonsuojelun alueen hoito- ja käyttösuunnitelma 2014–2023. Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisuja 2014.
- Lammi, E. & Routasuo, P. 2016: Helsingin liito-oravakartoitus 2016. Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisuja 2016.

- Luontotieto Keiron Oy 2008: Ruutin-
kosken luonnonsuojelualueen hoi-
to- ja käyttösuunnitelma. Helsingin
kaupungin ympäristökeskuksen jul-
kaisuja 2008.
- Metsähallitus, luontopalvelut 2016.
Vallisaari ja Kuninkaansaari. Saata-
villa internetistä < <http://julkaisut.metsa.fi/assets/pdf/lp/Esitteet/val-lisaariffin.pdf> > (haettu 13.11.2016).
- Mikkola-Roos, M. (toim.) & Yrjölä, R.
2000: Viikki – Helsingin Vanhankau-
punginlahden historiaa ja luontoa.
Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Mikkola-Roos, M., Rusanen, P., Haapa-
nen, E., Lehikoinen, A., Pynnönen,
P. & Sarvanne, H. 2013: Helsingin
Vanhankaupunginlahden linnuston-
seuranta 2012. Vuosien 2000–2012
yhteenveto. Helsingin kaupungin
ympäristökeskuksen julkaisuja
2013.
- Nummi, E. 2010: Vihreät sylit – käve-
lyretkiä Helsingin puistoihin. Editia
Publishing Oy, Helsinki.
- Pellikka, K., Kuisma, J., Virtanen, L.
& Probenothos Oy 2015: Longinojan
vedenlaatu ja ekologinen tila. Hel-
singin kaupungin ympäristökeskuk-
sen julkaisuja 2015.
- Pietilä, H. (toim.) 2003: Helsingin van-
hojen puiden tarinoita. Helsingin
kaupungin ympäristökeskus, 2003.
- Saarikivi, J. 2008: Helsingin mateli-
ja- ja sammakkoeläinlajisto sekä
tärkeät matelija- ja sammakkoeläin-
alueet vuonna 2007. Helsingin kau-
pungin ympäristökeskuksen julkai-
suja 2008.
- Salla, A. 2004: Kallioperän ja maape-
rän arvokkaat luontokohteet Hel-
singissä. Helsingin kaupungin
ympäristökeskuksen julkaisuja 6/2004.
- Savola, K. 2012: Helsingin metsien
kääpäselvitys. Helsingin kaupungin
ympäristökeskuksen julkaisuja 2011.
- Savola, K. 2015: Helsingin metsien
kääpäselvityksen täydennys 2014.
Helsingin kaupungin ympäristökes-
kuksen julkaisuja 2015.
- Solonen, T., Heimonen, J., Koivula,
M. & Kostet, J. (toim.) 2015: Lähde
linturetkelle! Pääkaupunkiseudun
parhaat lintupaikat. Helsingin Seu-
dun Lintutieteellinen Yhdistys Trin-
ga ry ja Kustannusosakeyhtiö Nemo
Oy. 372 s.
- Tarvainen, V., Koho, E., Kouki, A-M. &
Salo, A. 2005: Helsingin purot – Mil-
laista vettä kaupungissamme virtaa?
Helsingin kaupungin ympäristökes-
kuksen julkaisuja 2005.
- Virtavesien hoitoyhdistys ry. Mätäpu-
ro. Saatavilla internetistä < <http://www.virtavesi.com/index.php?upperCatId=23&catId=24> - Virtavesi-
yhdistys > (haettu 13.11.2016).
- Vähä-Piikkiö, I. (toim.) 2002: Lautta-
saaren luontoatlas. Helsingin kau-
pungin tietokeskus.
- Wermundsen, T., Nieminen, J. & Asi-
kainen, P. 2014: Helsingin lepak-
kolajisto ja tärkeät lepakkoalueet
vuonna 2014. Helsingin kaupungin
kaupunkisuunnitteluvirasto. Saata-
villa internetistä < http://www.hel.fi/hel2/ksv/julkaisut/yos_2014-38.pdf > (haettu 13.11.2016).

Hakemisto

- Alppilan kalliot 84
Arboretum Saario 226
Backnäsin siirtolohkareryhmä 233
Bäcksin rinneniiitty 124
Dagsverksberget 235
Eiran puumainen tyrni 24
Etu-Viikin itäpellot 120
Fastholma ja Saunalahden
itäpuolinen metsä 127
Haaganpuro 78
Hakalanniementien siirtolohkare
119
Hallainvuori 132
Viikintien pähkinäpensaslehto
134
Haltialan aarnialue 97
Harakka 18
Pohjoisosan keto ja niittyalue 20
Taidetalon etelänpuoleinen
valli 21
Lounaisosan merenrantaniitty 21
Harakan eteläkärki ja
Vanha-Räntty ja niiden
välinen vesialue 22
Tyynylaavarakenne 23
Hiidenkirnu 23
Heikinlaakson kallio 171
Herttoniemen kartanon lehto 131
Herttoniemen mänty 130
Hiidenkiukaanpuisto 46
Honkasuo 64
Humallahdenpuisto 38
Hältingbergetin jyrkännelaakso 232
Jalopuumetsikkö 232
Hältingträsk 231
Iso-Huopalahti ja Talinhuippu 68
Itäniitynlaakso 165
Jakomäen kallio 173
Jakomäen muinaisrantakivikko 174
Jakomäen pähkinäpensaslehto 172
Jokiniementien kallio 110
Jollaksen räme 164
Kaisaniemen kasvitieteellinen
puutarha 86
Kaivopuisto 15
Silokallio 16
Kalliorotko 16
Siirtolohkare ja
migmatiittipaljastuma 17
Kallahdenharju 194
Kallahden matalikko 195
Kallahden rantaniitty 198
Kangaslampi 220
Karoliininvuoren hiidenkirnut 166
Kasaberget-Kasakallio 213
Kauppamyllyntien kallio 135
Hiidenkirnuryhmä 136
Kirkonkylänkoski 140
Kivikon hiidenkirnut 177
Kivikon kallio 176
Maan täyttämät hiidenkirnut 176
Kivikon metsä 178
Graniittinen siirtolohkare 178
Muinaisrantakivikko 179
Rapakivinen siirtolohkare 180
Kivikon täyttömäki 181
Kivinokan kärki 130
Kivinokan vanha metsä 128
Hiidenkirnut 129
Koivusaaren merenrantaniitty 48
Koivusaaren siirtolohkare 47
Konungskärrin purolehto 234
Korsnäsin jalopuumetsä 237
Kotkavuori 50
Kruununhaan salava 87
Kruunuvuorenlampi ja suo 152
Kruunuvuoren lehmusmetsikkö 153
Kuninkaan tammi 92
Kuusiluoto 116
Kyläsaaren ranta 113

- Käpylän hiidenkirnu 82
 Käpylän jättihaavat 81
 Laajasalon hiekkaranta 157
 Laajasalon hopeapoppeli 158
 Laajasalon mänty 156
 Laajasuonpuiston alppiruusu-
 puisto 73
 Lammassaari 115
 Lauttasaaren rannat 53
   Särkiniemen merenrantaniitty 56
   Vattuniemen merenrantaniitty 56
 Linnavuorenpuiston kukkaniitty
 186
 Longinoja 142
 Långkärrsberget 228
 Länsi-Herttoniemen kalliot 126
 Länsiulapanniemi 51
   Hiidenkirnu 51
 Läntinen ja Itäinen Pihlajasaari 58
   Läntisen Pihlajasaaren lehto 60
   Läntisen Pihlajasaaren
   merenrantaniitty 60
   Itäisen Pihlajasaaren
   hiidenkirnu 60
 Malmin hautausmaa 147
 Malminkartanonhuippu 65
 Maunulan pähkinäpensaslehto 79
 Maununneva 104
 Meilahden mänty 37
 Meilahden viiden tammen ryhmä 36
 Meilahdenpuiston kallio 37
 Meri-Rastilan metsä 191
   Muinairsrantakivikko 192
 Meri-Rastilan siirtolohkare 192
 Munkinpuiston itäinen lampi 74
 Mustavuori-Porvarinlahti 215
 Mustikkamaan silokallio 32
 Myllykallio 48
 Mäyrämetsä 123
 Mölylän metsä 125
 Naulakallio 184
 Niskalan puulajipuisto 99
 Nuottaniemen länsirannan kallio
 201
 Näyttelijätien siirtolohkare 72
 Oulunkylän rantapuiston
 jalopuulehto 108
 Pakilanmetsä 103
 Paloheinän-Haltialan metsäalue 94
 Paloheinänhuippu 102
 Pasilan pähkinäpensaslehto 82
 Patterinmäki 66
 Pihlajamäentien kallio 146
 Pihlajiston vaahtera 145
 Pikku-Huopalahden länsipuolinen
 metsä 75
 Pikkukosken Pirunkallio 109
 Pitkäkösken keto 93
 Pitkäkösken rinnelehdot 90
 Pitkäkösken siirtolohkare 94
 Pohjois-Haagan käärmekuusi 71
 Pornaistenniemen tervaleppälehto
 114
 Porttikujan siirtolohkare 182
 Porvarinlahti 218
 Purolahden rantaniitty 121
 Puroniityn suo- ja lehtoalue 227
   Riängsbäckensin
   siirtolohkareryhmä 228
 Rahkoniemen hiidenkirnu 160
 Rahkoniemen tervalepikko 160
 Ramsinniemen lehto 190
 Rapakiventien hiidenkirnut 143
 Rastilan neva 193
 Ripetien siirtolohkare 141
 Roihuvuoren hiidenkirnut 137
 Roosinmäki 170
 Rudträsk 205
 Ruskeasuonlaakso 83
 Ruutinkoski 100
   Kynäjalavaryhmä 101
 Seurasaari 39
   Mänty ja muurahaispesä 41
   Hiidenkirnu 42
   Lammet 42
   Merenrantaniitty 43
   Seurasaaren eteläpuoliset luodot
 44

Sipoonkorven kansallispuisto 224
 Skatanniemi 209
 Skinnarskogin moroutunut
     siirtolohkare 230
 Skinnarskogin siirtolohkare 230
 Slåttmossenin kohosuo 175
 Stansvikin lehto- ja kaivosalue 154
 Strömbergin puiston vesiputous 67
 Suomenlinna 24
     Hiidenkirnu 28
 Tahvonlahdenharju 155
 Taivaskallio 80
     Siirtolohkare 80
 Takaniemen merenrantaniitty 53
 Talin rantalehto ja Mätäjoenvarsi 69
 Talin tammi 70
 Tonttuvuori 167
 Tullisaaren kaksihaarainen
     metsälehmus 150
 Tullisaaren metsälehmus 151
 Tullisaaren mukuramänty 151
 Tullisaaren tammi 150
 Tuomarinkylän käärmeukuusi 105
 Tähtitornin vuori 14
 Töölönlahden seutu 85
 Uuden Porvoontien siirtolohkare
     236
 Uussillanpuiston keto 185
 Uutelan kanavan silokallio 199
 Uutelan metsä 201
     Lähteikkö 203
     Kallio 204
 Uutelan neva 200
 Uutelan Särkkäniemi 206
 Vainovalkeanmäen
     hiidenkirnuryhmä 238
 Vallisaari ja Kuninkaansaari 29
     Vallisaaren lampi 31
     Vallisaaren lehmuskuja 32
 Vanhankaupunginkoski 111
 Vantaanjoentörmä 91
 Varjakanpuisto 187
 Vartiosaaren kallio 162
 Vartiosaaren rantaruttojuuren
     kasvupaikka 160
 Vartiosaaren siirtolohkare 159
 Vesalan mänty 183
 Viikin pähkinäpensaslehto 122
 Viikki-Vanhankaupunginlahti 116
 Vikkulla-Kasaberget 212
 Vuolukivenpuiston lampi 144
 Vuosaarenlahden merenrantaniitty
     204
 Vuosaarenhuippu 219
 Vuosaarenhuipun tyynylaava 220
 Yliskylän haltijamänty 156
 Östersundomin lintuvedet 214

Vihersormet ja Natura-alueet

Vihersormet: Vihersormet muodostavat ekologisen verkoston rungon. Alueet ovat monipuolisia virkistys- ja ulkoilualueita, joilla on merkittäviä luonto-, kulttuuri- ja maisema-arvoja.

Natura-alueet: Helsingissä on neljä Natura-aluetta: Vanhankaupunginlahden lintuvesi, Kallahden niitty-, harju- ja vesialueet, Mustavuoren lehto ja Östersundomin lintuvedet sekä Vantaanjoki. Natura-verkosto tukee luonnon monimuotoisuutta turvaamalla luontodirektiivissä ja lintudirektiivissä mainittuja luontotyyppisiä ja lajeja.

Hyvät retkeilytavat

Retkeily on mukavaa ja vaivatonta nyt ja seuraavallakin kerralla, kun omaksut fiksun retkeilijän tavat. Luontoon ei pitäisi jäädä mitään jälkeä siitä, että olet liikkunut siellä jokamiehenoikeudella. Erityisesti kaupungissa suuret kävijämäärät altistavat luonnon nopealle kulumiselle, joten retkikäyttäytymiseen on hyvä kiinnittää huomiota.

Näin onnistut:

- Pakkaa eväät roskattomasti rasioihin ja juomat pulloihin jo kotona.
- Jos jotakin pientä jätettä retkellä syntyy, esimerkiksi banaaninkuoret, viet ne takaisin kotiin lajiteltavaksi helposti tyhjässä eväsraasiassa.
- Kun kuljet valmiita reittejä ja polkuja pitkin, et tallea etkä kuluta herkkää kasvillisuutta. Piha-alueet ja viljelykset on kierrettävä.
- Tulenteko on sallittu vain siihen varatuilla nuotiopaikoilla. Retkikeitintä voit käyttää kaikkialla ja grilliä silloin, kun sen käyttö ei ole erityisesti kielletty. Muista kuitenkin aina, että kuumia hiiliä ei voi jättää luontoon tai kaataa roska-astiaan tulipalovaaran vuoksi.
- Marjoja ja sieniä saat poimia, mutta jäkälää ja sammalta ei saa kerätä, eikä kasveja saa vahingoittaa esimerkiksi oksia katkomalla.
- Tarkkaile luonnon eläimiä riittävän kaukaa.
- Pidä koirat aina kytkettyinä.
- Voit uida, onkia, pilkkiä ja kalastaa silakkalitkalla. Muu kalastus on kuitenkin luvanvaraista ja joissakin paikoissa kokonaan kielletty. Pehdy ohjeisiin: www.ahven.net
- Kunnioita muiden retkeilijöiden luontokokemusta. Parhaita havaintoja on kuitenkin mukava jakaa tilaisuuden tullen muiden retkeilijöiden kanssa.

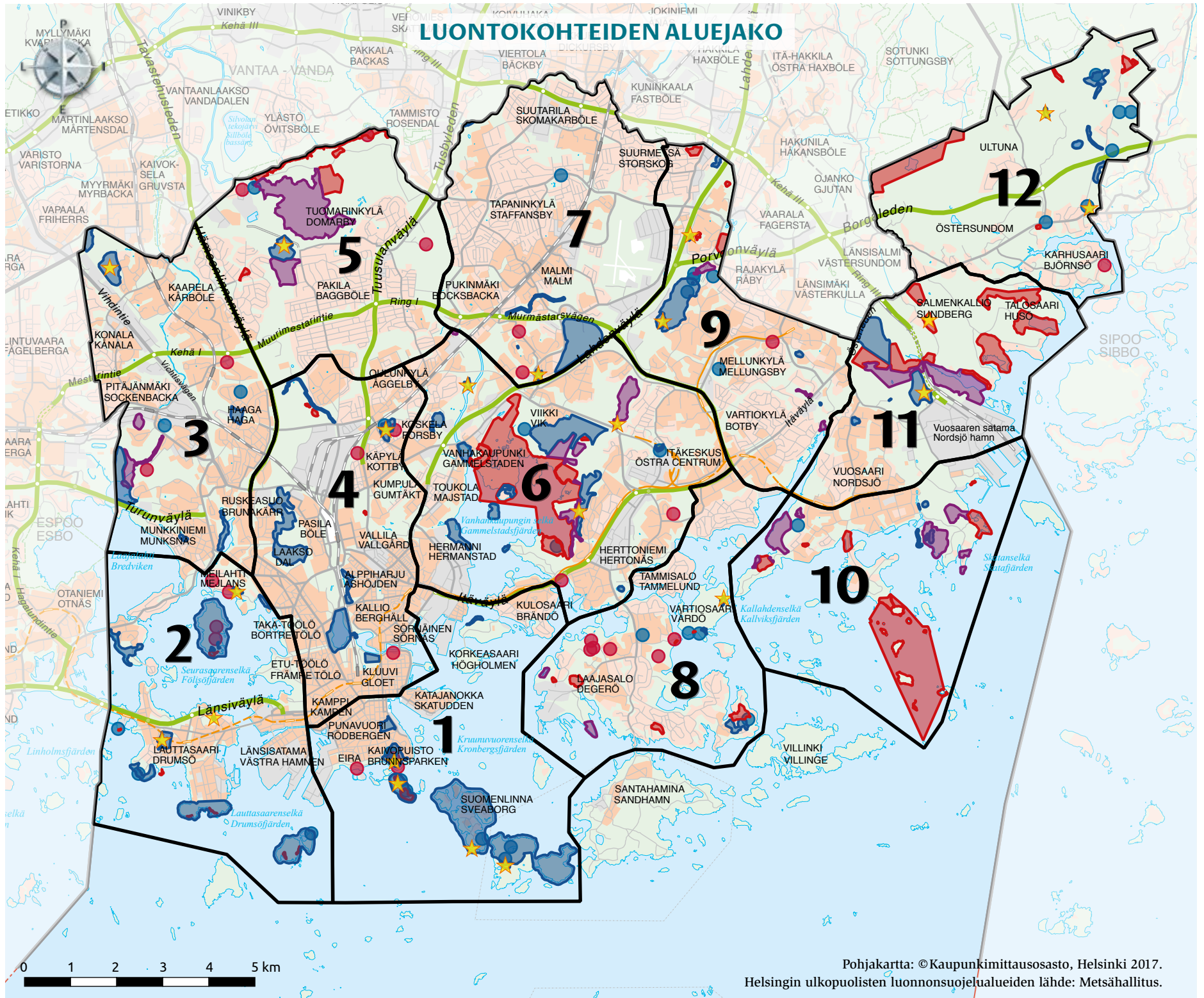

Karttamerkkien selitykset

Luonnonsuojelualue/ Suojeltu luontotyyppi	
Luonnonmuistomerkki	
Suojeltavaksi esitetty alue	
Muu arvokas luontoalue	
Muu arvokas luontokohde	
Näköalapaikka	

LUONTOKOORTEIDEN ALUEJAKO

VIHERSORMET JA NATURA-ALUEET

Lumoava Helsinki 200 luontoelämystä

Tiedätkö, missä harmaahaikarat pesivät? Entä mistä löydät harvinaisen vanhat hiidenkirnut, Aarnipadan ja Rauninmaljan? Tämä kirja esittelee 200 lumoavaa kohdetta Helsingissä. Mukana ovat Helsingin merkittävimmät luontokohteet, kuten Vanhankaupunginlahden kansainvälisesti arvokas kosteikko ja Keskuspuiston laajat metsät sekä useimmille ennestään tutut alueet, esimerkiksi Seurasaari ja Suomenlinna. Lisäksi kirja johdattaa lukijansa monille vähemmän tunnetuille mutta silti yhtä kiehtoville paikoille. Mikä parasta, useat kohteet löytyvät ylättävän läheltä ja ovat helposti saavutettavissa.

Helsingin luonto on monipuolista ja vaihtelevaa: kallioista merenrantaa, rantaniittyä, kosteikkoa, lehtoa, aarnimetsää ja jopa suota. Maisemat ovat monin paikoin upeat ja eläin- ja kasvilajisto on runsasta. Kirjan päätehtävä on auttaa lukijaa löytämään kaupunkiluonnon läheisyys ja monimuotoisuus – arvokkaat luontoalueet sekä pienet yksittäiset kohteet jopa aivan keskustan tuntumasta.

Kirjassa esitellään valtaosa Helsingin luonnonsuojelualueista, suojeltaviksi esitetyistä kohteista ja suojelluista luontotyypeistä, lähes kaikki luonnonmuistomerkit sekä valikoima geologisia kohteita, perinneympäristöjä, puistoja ja viheralueita.

Antoisia elämyksiä Helsingin lumoavassa luonnossa!